

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
İŞLETME BİLİM DALI

KONVANSİYONEL BANKALAR İLE KATILIM
BANKALARININ FİNANSAL PERFORMANSLARININ
KARŞILAŞTIRILMASI: BASEL III KRİTERLERİNE GÖRE BİR
UYGULAMA

Sevgi ESEN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Nuri SALUR

KONYA-2019

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 NECMETTİN ERBAKAN KONYA ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
--	---	---

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Sevgi Esen
	Numarası	17811101157
	Ana Bilim / Bilim Dalı	İşletme Ana Bilim Dalı
	Programı	Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Nuri Salur
	Tezin Adı	Konvansiyonel Bankalar İle Katılım Bankalarının Finansal Performanslarının Karşılaştırılması: Basel III Kriterlerine Göre Bir Uygulama

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan Konvansiyonel Bankalar İle Katılım Bankalarının Finansal Performanslarının Karşılaştırılması: Basel III Kriterlerine Göre Bir Uygulama başlıklı bu çalışma **10.10.2019** tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Sıra No	Danışman ve Üyeler		
	Unvanı	Adı ve Soyadı	İmza
1	Dr. Öğr. Üyesi	Mehmet Nuri SALUR	
2	Doç. Dr.	Hüseyin Çetin	
3	Dr. Öğr. Üyesi	Semih BÜYÜKİPEKÇİ	

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin	Adı Soyadı	Sevgi ESEN		
	Numarası	17811101157		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	İşletme Anabilim Dalı		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	☒	
		Doktora	☐	
Tezin Adı	Konvansiyonel Bankalar İle Katılım Bankalarının Finansal Performanslarının Karşılaştırılması: Basel III Kriterlerine Göre Bir Uygulama			

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Öğrencinin Adı Soyadı
İmzası

Sevgi ESEN

	<p>T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü</p>	
---	--	---

ÖZET

Öğrencinin	Adı Soyadı	Sevgi Esen		
	Numarası	17811101157		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	İşletme Ana Bilim Dalı		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	✓	
		Doktora		
	Tez Danışmanı	Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Nuri Salur		
Tezin Adı	Konvansiyonel Bankalar İle Katılım Bankalarının Finansal Performanslarının Karşılaştırılması: Basel III Kriterlerine Göre Bir Uygulama			

Özet

Finansal piyasaların büyüme ve gelişmesi ekonomik büyüme içinde değerlendirilir. Bir ekonomik büyümeden söz edebilmek için yeni işletmelerin açılmasıyla birlikte işletmelerin üretim kapasitelerini artırması beklenir. Günümüz ekonomisinde yeni işletme açılmasında ve işletmelerin kapasitelerinin artırılmasında bankalar oldukça etkilidir. Ülkemizde hem konvansiyonel bankalar hem de katılım bankaları bu süreçte etkili rol oynamaktadırlar. Ekonomilerde büyüme kadar önemli olan diğer bir unsur ise, risk denetimidir. Basel III kriterleri bankaların faaliyetleri esnasında karşılaştıkları veya karşılaşmaları muhtemel risklere karşı yeterli özkaynak bulundurmalarını sağlamaya çalışmaktadır. Bu çalışmada ülkemizde faaliyet gösteren konvansiyonel bankalar ve katılım bankalarının Basel III kriterlerine göre finansal performanslarının karşılaştırılması yapılarak Basel III kriterlerinin finansal veriler üzerindeki etkisi ölçülmeye çalışılmıştır. Yapılan çalışmada finansal sistemin büyük bir bölümüne etki eden konvansiyonel bankaların ve son dönemde daha da önem verilerek piyasadaki payının artırılmasının amaçlandığı katılım bankalarının finansal verileri Basel III kriterleri öncesi ve sonrası olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca her iki banka grubunun finansal verileri birbirleriyle de kıyaslanmıştır. Çalışmanın sonucunda Basel III kriterlerinin hem konvansiyonel bankaların hem de katılım bankalarının

finansal verilerine olumlu etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Basel kriterleri her iki banka grubunun finansal yapısını düzenleyerek uluslararası finansal piyasalara uyumlu hale getirmiştir.

Anahtar Kelimeler: Konvansiyonel Bankacılık, Faizsiz Bankacılık, Basel Kriterleri, Finansal Performans Değerlendirilmesi

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
--	---	---

ABSTRACT

Author's	Name and Surname	Sevgi Esen		
	Student Number	17811101157		
	Department	İşletme Ana Bilim Dalı		
	Study Programme	Master's Degree (M.A.)	✓	
		Doctoral Degree (Ph.D.)		
	Supervisor	Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Nuri Salur		
Title of the Thesis/Dissertation	Comparing Financial Performance of Conventional Banks and Participation Banks: An Application According to Basel III Criteria			

Abstract

Growth and development of financial markets are evaluated in economic growth. With the opening of new enterprises to be able to talk about an economic growth, enterprises are expected to increase their production capacity. In today's economy, banks are highly effective in opening new businesses and increasing the capacity of enterprises. Both conventional banks and participation banks play an effective role in this process. Another factor that is as important as growth in economies is risk control. Basel III criteria try to ensure that banks maintain sufficient equity against the risks they face or may encounter. In this study, by comparing the financial performance of conventional banks and participation banks operating in Turkey according to Basel III criteria, the effect of Basel III criteria on financial data has been tried to be measured. In this study, the financial data of conventional banks that affect a large part of the financial system and the participation banks, which are aimed to increase their share in the market by giving more importance to the recent period, are evaluated before and after Basel III criteria. In addition, financial data of both bank groups were compared with each other. As a result of the study, it was concluded that Basel III criteria had a positive effect on the financial data of both conventional banks and participation banks. Basel criteria regulated the financial structure of both bank groups and made them compatible with international financial markets.

Keywords: Conventional Banking, Interest-Free Banking, Basel Criteria, Financial Performance Evaluation

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK SAYFASI	i
YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	v
TABLolar LİSTESİ	ix
KISALTMALAR	x
ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR	xi
GİRİŞ	1

1. BÖLÜM

KONVANSİYONEL BANKACILIK SİSTEMİ

1.1.Konvansiyonel Bankacılık Kavramı	3
1.2.Konvansiyonel Bankacılık Sisteminin Tarihsel Gelişimi	4
1.3.Konvansiyonel Bankacılık Sisteminde Fon Toplama Yöntemleri	16
1.3.1.Vadesiz Hesap Yolu ile Fon Toplama.....	17
1.3.2.Vadeli Hesap Yöntemi İle Fon Toplama Yöntemi.....	17
1.4.Konvansiyonel Bankacılık Sisteminde Fon Kullandırma Yöntemleri	18
1.4.1.Finansman/Kredi Kullandırma Faaliyetleri.....	18
1.4.2.Gayrimenkul Ve Emtia Üzerinden İşlemler	19

2. BÖLÜM

FAİZSİZ BANKACILIK SİSTEMİ VE KATILIM BANKALARI

2.1.Faizsiz Bankacılık Sistemi	21
2.2.Faizsiz Bankacılık Sisteminin Tarihsel Gelişimi	22
2.3. Türkiye’de Faizsiz Bankacılık Gelişimi.....	25
2.4.Faizsiz Bankacılıkta Fon Toplama Yöntemleri.....	26
2.4.1.Özel Cari Hesaplar	28
2.4.2.Kar/Zarar Katılım Hesapları.....	29
2.5.Faizsiz Bankacılıkta Fon Kullandırma Yöntemleri.....	30

2.5.1.Murabaha.....	30
2.5.2.Müşaraka	32
2.5.3.Mudaraba.....	33
2.5.4.Selem Satışı	33
2.5.5.İcara(Leasing, Finansal Kiralama)	34
2.5.6.İstisna	35
2.5.7.Tevrük/Tavarruk	36
2.5.8.Karz-1 Hasen.....	37
2.5.9.Sukuk.....	37

3. BÖLÜM

BANKACILIKTA BASEL KRİTERLERİ

3.1.Basel I Uzlaşısı.....	40
3.2.Basel II Uzlaşısı	40
3.3.Basel III' ün Ortaya Çıkışı	41
3.4.Basel III'ün Temel Prensipleri ve Genel Hedefleri.....	42
3.5.Basel III'ün Getirdiği Yenilikler	43
3.6.Türkiye'de Basel III Uygulaması	45

4. BÖLÜM

BASEL III KRİTERLERİNE GÖRE KONVANSİYONEL BANKALAR İLE KATILIM BANKALARININ FİNANSAL PERFORMANSLARININ KARŞILAŞTIRILMASINA İLİŞKİN UYGULAMA

4.1.Literatür Taraması	47
4.2.Araştırmanın Amacı	50
4.3.Araştırmanın Kapsamı.....	50
4.4.Araştırmanın Yöntemi.....	51
4.5.Araştırmanın Sonuçları.....	51
4.5.1.Konvansiyonel Bankaların Performans Kıyaslaması	51
4.5.2.Katılım Bankalarının Performans Kıyaslaması.....	54
4.5.3.Konvansiyonel Bankaların ve Katılım Bankalarının Basel III Öncesi Performanslarının Kıyaslanması	56

4.5.4.Basel III Kriterleri Sonrası Konvansiyonel ve Katılım Bankalarının Performans Kıyaslaması	59
SONUÇ	62
KAYNAKÇA	65

TABLolar LİSTESİ

	Sayfa No
Tablo 1 Bankacılığın Tarihsel Gelişimi.....	5
Tablo 2 Osmanlı'da Bankacılık.....	7
Tablo 3. Cumhuriyet Dönemi Türk Bankacılığı.....	8
Tablo 4 Gruplar Bazında Bankalar ve Banka Şube Sayıları	13
Tablo 5. Katılım Bankacılığının Ülkelere Göre Toplam Bankacılık Sektörü İçerindeki Payı. 23	23
Tablo 6 Kar payı ve Faiz Arasındaki Fark	27
Tablo 7 Özkaynak Kalemleri.....	43
Tablo 8. Konvansiyonel Bankaların 2010(Basel III) ve 2019 performansının kıyaslanması . 52	52
Tablo 9. Katılım Bankaların 2010 ve 2019 performansının kıyaslanması	54
Tablo 10. 2010(Basel III Öncesi) Konvansiyonel ve Katılım Bankaların performansının kıyaslanması	57
Tablo 11. 2019(Basel Sonrası) Konvansiyonel ve Katılım Bankaların performansının kıyaslanması	59

KISALTMALAR

BDDK : Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu

IMF : Uluslararası Para Fonu

İMKB : İstanbul Menkul Kıymetler Borsası

No : Numara

TCMB : Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası

TBB : Türkiye Bankalar Birliği

TDK : Türk Dil Kurumu

TMSF : Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu

QIS : Sayısal Etki alışması (Quantitative Impact Study)

SYR : Sermaye Yeterlilik Rasyosu

İKB : İslam Kalkınma Bankası

İKÖ : İslam Konferansı Örgütü

TKBB : Türkiye Katılım Bankaları Birliği

ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR

‘Konvansiyonel Bankalar İle Katılım Bankalarının Finansal Performanslarının Karşılaştırılması: Basel III Kriterlerine Göre Bir Uygulama’ başlıklı bu çalışma Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Ana Bilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak hazırlanmıştır.

Bu çalışmada ekonomik yapı açısından önemli rol oynayan bankaların önemi ve tarihsel gelişimi incelenmiş olup finansal verilerin de kullanılarak Basel kriterleri de göz önüne alınarak bir değerlendirme amaçlanmıştır. Ayrıca bankacılık sektöründe az paya sahip olmasına rağmen etkin bir yeri olan katılım bankalarının verileri de incelenerek finans sektöründeki önemi vurgulanmak istenmiştir.

Öncelikle bu çalışmamın hazırlanmasında kıymetli bilgileriyle çalışmama yön veren, akademik bilgi birikimini esirgmeden aktaran, her türlü yardım, destek ve zamanını ayırarak çalışmamın tamamlanmasında emeği olan değerli hocam, Sayın Dr.Öğr. Üyesi Mehmet Nuri SALUR ‘a emekleri ve sabrı için sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca bu çalışmamda ve hayatımın her anında gösterdiği özveri ve destekten dolayı sevgili eşim Ali Şahin ESEN’e, ona ayırmam gereken vakitlerde bile sabırla çalışmamın bitmesini bekleyen oğlum Emir Kayra ESEN’e ve henüz bebek olan kızım Ebrar Meva ESEN’e sevgilerimi sunarım.

Bunun yanı sıra bu günlere ulaşmamda çok emekleri olan ve hayatımda gerçekleştirdiğim her başarının mimarı olan annem İsmet DALICI ve babam Halit DALICI’ya da teşekkürlerimi sunarım.

GİRİŞ

Ülkemizde bankacılık faaliyetleri Osmanlı döneminde azınlıklar tarafından sarraflık ve bankerlik faaliyetleri ile başlamıştır. Cumhuriyetin ilanı ile birlikte başlayan millileşme akımı ile Türk Bankacılık Sistemi gelişmiştir. Katılım bankacılığı ise 1985 yılında 2 katılım bankasının faaliyete geçmesiyle başlamıştır. Bir ekonominin büyüüp gelişmesinde hem konvansiyonel bankacılığın hem de katılım bankacılığının önemi büyüktür. Katılım bankalarının aktif büyüklüğü her geçen gün artmaktadır ancak halen sektörde istenilen seviyede bir paya sahip değildir. Alternatif finansman ve yatırım kaynağı olan katılım bankacılığının büyüüp gelişmesi finansal sistemin kaynak girişi sağlanması ve kalkınması için son derece önem arz etmektedir.

Bankacılık faaliyetlerinin başında gelen atıl fonların ekonomiye kazandırılması amacı konvansiyonel bankalarda faizli işleyişle mümkün olmaktadır. Katılım bankalarında ise faiz yerine “kar-zarar ortaklığı” esas alınmaktadır. Konvansiyonel bankaların ana hedefi kullanılan kredilerden sağlanacak faiz getirisidir. Ancak katılım bankaları kullanılan kredilerin nerede nasıl kullanıldığı, ihtiyacı karşılayıp karşılamadığı, geri ödeme gücü gibi hususları dikkate alması gerekmektedir. Katılım bankalarını sektörde yer alması sayesinde muhafazakar kesimin atıl fonları da katılım bankaları aracılığıyla ekonomiye dahil edilmektedir. Katılım bankalarının makro ekonomiye katkısını artırmak amacıyla 01.11.2005 tarihi itibarıyla Bankalar Kanunu’na tabi tutulmuşlardır. Böylelikle katılım bankaları konvansiyonel bankalarla rekabet edebilme gücünü elde etmiştir.

Ekonomik faaliyetlerin artırılması kadar önemli olan bir diğer hususta finansal risk denetimlerinin yapılmasıdır. 2008 küresel finansal kriz sonrasında Basel II uzlaşısının eksiklerini tamamlamak ve bankacılık sektöründe riski azaltmak üzere Basel komitesi tarafından ek düzenlemeler seti niteliğinde Basel III uzlaşısı yürürlüğe konulmuştur. Basel III uzlaşısıyla düzenleme ülkelerin finansal yapılarına uygun hale getirilmiş ve hem denetim kalitesi artırılmış bunun yanında ülkelerin uluslararası finansal piyasalarda eşit rekabet şartlarına sahip olması sağlanmıştır. Basel III kriterleriyle bankacılık sektörü dünya çapında olası finansal krizlere daha dirençli hale getirilmiştir.

Bu çalışmada konvansiyonel bankacılık kavramı, tarihsel gelişimi, fon toplama yöntemleri, fon kullandırma yöntemleri, katılım bankacılığı sistemi, tarihsel gelişimi, fon toplama yöntemleri, fon kullandırma yöntemleri, Basel III kriterlerinin ortaya çıkışı, temel prensipleri, genel hedefleri, getirdiği yenilikler ve Türkiye’de ki uygulaması incelenmiştir.

Ayrıca konvansiyonel bankalar ile katılım bankalarının finansal verileri kıyaslanmış Basel III kriterleri öncesi ve sonrası olarak veriler ele alınarak performanslarının karşılaştırılması amaçlanmıştır.

Çalışmada 2019 yılı verileri incelenerek aktif büyüklüğüne göre bir değerlendirme yapılarak sektörü temsilen Ziraat Bankası, İş Bankası, Halk Bankası, Yapı ve Kredi Bankası, Garanti Bankası, Vakıflar Bankası, Akbank, QNB Finansbank'ın finansal verileri kullanılmıştır. Katılım bankası verilerinde ise Basel III öncesinde faaliyette bulunan Albaraka Türk Katılım Bankası, Türkiye Finans Katılım Bankası ve Kuveyt Türk Katılım Bankası verileri kullanılmıştır. Basel III sonrasında ise bu üç bankanın yanı sıra sektöre dâhil olan Ziraat Katılım Bankası, Vakıf Katılım Bankası ve Emlak Katılım Bankası'nın finansal verileri kullanılmıştır. Finansal performans kıyaslamasında toplam aktifler, toplam krediler, toplam mevduat, toplam öz kaynaklar, ödenmiş sermaye, net kar, aktif karılık, öz sermaye karlılığı, şube sayısı ve çalışan sayısı verileriyle finansal değerlendirme yapılmıştır. Yapılan Kolmogorov-Smirnov testi ve Levene testi sonucunda verilerin normal dağılmasından dolayı bağımsız iki örneklem T Testi, bağımlı iki örneklem T Testi kullanılmıştır.

1. BÖLÜM

KONVANSİYONEL BANKACILIK SİSTEMİ

Finansal piyasalarda fon fazlası olanlar ile fon talep edenlerin karşılaştıkları piyasalarda aracılık görevini bankalar üstlenmektedir. Ülkemizde 3 ana banka türü mevcuttur. Bunlar; mevduat bankaları, kalkınma ve yatırım bankaları ve katılım bankalarıdır. Katılım bankası dışındaki banka türleri konvansiyonel banka türü olarak adlandırılmaktadır. Faizli sistemle çalışan bu banka türü ülkemiz finansal sektöründe de oldukça büyük bir paya sahiptir.

1.1.Konvansiyonel Bankacılık Kavramı

Bankalar, kendilerine özgü özellikleri sayesinde sermayenin girişim alanına aktarılmasını sağlayan ve ekonomik yaşamın devam ettirilebilmesi için gerekli olan çeşitli hizmetleri üreten finansal kuruluşlardır (Sevilengül, 2001: 28).

5411 Sayılı Bankacılık Kanunu'na göre "*Banka; mevduat toplamak ve kredi kullanırmak temel olmak üzere Bankalar Kanunu'muzla uyumlu olarak Türkiye'de kurulan finansal kuruluşlar ile yurt dışında kurulmuş olan bankaların Türkiye'deki şubelerini ifade etmektedir.*" (Bankacılık Kanunu, 01 Kasım 2005).

En genel tanımıyla bankalar; ekonominin farklı alanlarında bulunan atıl fonları toplayan, ekonomiye kazandırılmasını sağlayan ekonomik hayatın sürdürülmesi için gerekli hizmetleri sunan finansal kuruluşlardır (Atay, 2003: 18).

Bankalar piyasadan para toplayıp kredi kullandıran bunun yanında çeşitli hizmetleri sunan kuruluşlardır. Bankalar kredi talebinde bulunan müşterilerine öz kaynaklarından ve ya mevduat toplayarak oluşturdukları yabancı kaynaklarından kredi kullandırırılar (Süleyman Demirel Üniversitesi Yayını,2011: 35).

Bankaların fonksiyonları şu şekilde sıralanabilir (Altan, 2001: 66) :

- 1)Finansal aracılık fonksiyonu
- 2)Dış ticareti fonlama ve ihracatı teşvik fonksiyonu
- 3)Uluslararası mali piyasalarda risk yönetimi fonksiyonu
- 4)Kaynakların etkin kullanımını sağlama fonksiyonu
- 5)Gelir ve servet dağılımını etkileme fonksiyonu
- 6)Kaydi para yatırma fonksiyonu
- 7)Para ve maliye politikalarının yürütülmesine yardımcı olma fonksiyonu

8)Ekonomiyi yönlendirme enflasyonu kontrol altında tutma ve tam istihdam sağlanmasına yardımcı olma fonksiyonu.

Ticaretin küresel boyut kazanmasıyla günümüz ekonomik sisteminde bankaların önemi daha da artmıştır. Bankalar ekonomik sistemi finanse etmekle birlikte bu sistemi düzenleyerek daha güvenli bir ortam oluşmasını sağlamaktadır.

Finansal piyasalarda ekonominin büyümesi; işletmelerin büyümesi ve üretimin artması ile doğru orantılıdır. Bankalar bu aşamada sağladıkları finansal destek ile ekonomiyi kalkındırmada önemli rol üstlenir. Bununla birlikte bankaların ekonomik kalkınma üzerinde birçok olumlu etkisi vardır.

1.2.Konvansiyonel Bankacılık Sisteminin Tarihsel Gelişimi

Tüm dünya dillerinde hemen hemen aynı anlamda ifade edildiği üzere “banka” sözcüğünün İtalyanca “banco” kelimesinden türediği düşünülmektedir. İlk bankerler olduğu düşünülen Lombardiya’lı Yahudi’ler, pazarlara koymuş oldukları birer masa(banco) üzerinde bankacılık işlemlerini gerçekleştirirdi (Parasız, 2000: 32).

Dünya’da sanayi devrimi ile beraber bankacılığın gelişimi hızlanmıştır. Ticaretin gelişmesi ve uluslararası yaygınlaşması para ile ilgili kurumları zorunlu hale getirmiştir (Aydın, 2006: 13-20).

Tablo 1 Bankacılığın Tarihsel Gelişimi

İlk Banka	Tarihte	İlk Bankacılık Yasaları	Bankacılığın Gelişmesi ve Denetlenmesi	Milad	İlk Modern Banka	Çek ve Banknot Kullanımı	Goldsmithler ve Sertifika	İlk Merkez Bankası	Modern Bankacılığın Başlaması
	3500	2000	1000	0	1609	1637	1640	1694	1907
MÖ.3500	Sümer ve Babil uygarlıkların’ da ki mabetlerde rahiplerin borç verdiğiine dair bankacılık belgelerine rastlanmıştır.								
MÖ.2000	Eshunanca Krallığı ilk bankacılık yasaları oluşturulmuş, faiz oranını %20 olarak kararlaştırılmıştır. Hammurabi yasaları, kredi verme, mevduat toplama, komisyon işlemleri düzenlenmiş ve kredi senetleri killere 2 nüsha halinde yazılarak hükme bağlanmıştır.								
MÖ.1000	Mısırlılar, Romalılar ve Yunanlılar ilk ve Orta Çağ’da bankacılığı geliştirmiştir. Eski Mısır’da faize sınırlama getirilirken eski Yunan’da ise bankacılık denetimlerine başlanmıştır.								
1609	İlk modern banka olan (Amsterdam Bankası) kurulmuştur.								
1637	Venedik Bankası kurulmuş, çek ve banknot kullanımı başlamıştır.								
1640	Tüccarların altınlarına İngiltere kralı tarafından el konulmasıyla beraber, altınlar sertifika karşılığı ‘goldsmith’ denilen tüccarlara verilmeye başlanmıştır.								
1694	İlk Merkez Bankası olan İngiltere Merkez Bankası kurulmuştur.								
1907	Federal Reserve Bank (ABD Merkez Bankası) ile bankacılık sistemi olgunluğa ulaşmış ve ilk modern banka sisteminin temelleri oluşturulmuştur.								

Kaynakça: (Aydın, 2006: 21)

Bankacılığın ilk kuralları MÖ. 2067-2025 yıllarında hammurabi yasalarında yer almaktadır. Hammurabi kanunlarında borcun vadesinden önce nasıl tahsil edilmesi gerektiği, saygın kişilerin kefaleti, ödünç verme ve ödünç alma işleri gibi konular yer almaktadır (Aydın, 2006: 13-20).

Bankacılık Romalılar döneminde oldukça geliştiği görülmektedir. Bu dönemde bankacılık çeşitli düzenleme ve denetimlere tabi tutulmuştur.

Hollanda’ da 1609 yılında kurulan Amsterdam bankası modern olarak kurulan ilk banka olma özelliğine sahiptir. 1637’de Venedik Bankası kurulmasıyla birlikte çek ve banknot kullanılmaya başlanmıştır.1640’ta İngiltere kralının tüccarların altınına el koymasıyla birlikte, tüccarların devlete olan güveni azaltmıştır. Bu nedenle tüccarlar altınlarını ‘goldsmith’ denilen tüccarlara sertifika karşılığında vermeye başlamışlardır. Zamanla goldsmithler kasalarındaki altınların atıl durumda durduğunu fark ederek borç isteyenlere ‘goldsmithnots’ adı verilen senetleri vermeye başlamışlardır. Bu sentlerin piyasada alışverişlerde dolaşmaya başlaması ilk banknot sistemi oluşmasını sağlamıştır (Yetiz, 2016: 109). Kurulma amacı olarak kamu harcamalarının finansmanının sağlanması için 1694 yılında İngiltere Merkez Bankası (Bank Of England) kurulmuştur (Soto, 2006: 144).

Dünya da sömürgecilik hareketinin XIX. yüzyılın başlarından itibaren yaygınlaşması, dünya ticaretini büyük ölçüde genişletip çeşitlendirmiştir. Bu nedenle bankacılık alanında yeni yaklaşımlar oluşmuş, iş bölümü, uzmanlaşma ve birleşme faaliyetleri öne çıkmıştır. Batı ekonomileri sanayi kapitalizmini benimserken, küçük çaplı işletmelerin yerini büyük çaplı işletmeler almaya başlamıştır. Bankacılık alanında da aynı eğilimler meydana gelmiştir. Ticari ve dünya piyasasında uzmanlaşan nitelikli bankalar aynı zamanda büyük çaplı banka işletmeleri haline almıştır (Yetiz, 2016: 109).

XX. yüzyılda ise kapitalizm ile birlikte merkezi planlama sistemi, sosyalist ekonomi olgusu ortaya çıktı. Sistemler arasındaki belirginlik, gelişmiş ve az gelişmiş ekonomiler olgusu ikinci dünya savaşı sonrası nitelik kazandı. Bankacılık faaliyetleri bir yandan yeniden şekillenmeye başlarken diğer taraftan kalkınma bankaları kurulmaya başlandı. Bu bankalar genellikle devlet tarafından ve özel yasalar ile kurulan bankalardır. Yine bu dönemde ekonomik ve sosyal değişimlerin sonucunda sermayesi devlet kaynaklı olan para ve kredi kurumları kuruldu. Bu dönemde Uluslararası Para Fonu, Dünya Bankası, Avrupa Yatırım bankası gibi kuruluşlar kurulmuşlardır (Aydın, 2006: 13-20).

Tablo 2 Osmanlı'da Bankacılık

Yıllar	Gelişmeler
1839	Osmanlı Devleti'nde bankacılık faaliyetlerine rastlanmıştır.
1847	Osmanlı Devleti'nde gerçek anlamda ilk banka İstanbul Bankası kuruldu.
1856	Yabancı sermaye tarafından (İngiliz) ilk ticaret ve mevduat bankası Osmanlı Bankası kurulmuştur.
1863	İlk ulusal sermayeli banka niteliğinde olan Memleket Sandıkları Mithat Paşa tarafından faaliyete geçirilmiştir.
1868	Mithat Paşa öncülüğünde Emniyet Sandığı kurulmuştur.
1888	Mithat Paşa tarafından Memleket ve Emniyet Sandıkları birleştirilerek Ziraat Bankası kurulmuştur.
1908	Ulusal Bankacılık gelişmeye başlamıştır.

1840 yılında Osmanlı'da kaime adındaki ilk kâğıt para çıkarılmıştır. Hazine'nin devamlı dış ticaret açığı vermesinin sonucunda kaimeler yabancı paralar karşısında değer kaybına uğramıştır. Bu değer kaybı sonucunda ithalat finansmanı için yabancı piyasalardan kaynak temini zorlaşmıştır. Galata bankerleriyle yapılan anlaşma ile ithalat finansmanının sabit bir döviz kuru ile finansmanı sağlanmıştır. 1847 yılında bu anlaşma yenilenmemiş ve aynı işlevi yürütmek amacıyla bankerler hükümetten ayrı bir banka faaliyete geçirmişlerdir (Bulut, 2015: 6).

Osmanlı'da ilk banka Galata bankerleri tarafından 1847 yılında İstanbul Bankası adıyla faaliyete geçirilmiştir. İstanbul bankasının 1852 yılında faaliyeti sonlandırılmıştır. 1856

yılında Osmanlı Bankası kurulmuştur. Osmanlı Bankasının kurulması Osmanlı’ da bankacılığın miladı olarak kabul edilir (Yetiz, 2016: 109).

Osmanlı Devleti’nde milli banka çok az sayıda kurulmuştur. Milli bankacılığın ilk örneği olan “Memleket Sandıkları” nı Mithat Paşa kurmuştur. 1868 yılında Mithat Paşa tarafından halkın elinde atıl olarak bulunan paraları toplayarak paraya ihtiyaç duyan kişilerin ihtiyaçlarını gidermek ve halka tasarruf alışkanlığı edindirmek için İstanbul Emniyet Sandığı kurulmuştur (Takan ve Acar Boyacıoğlu, 2013: 4).

Bu dönemde sandıklarda biriken paraların kullanımı ile alakalı şüpheler meydana gelmiştir. İlk devlet bankası olan Ziraat Bankası 1888 yılında kurulmuş ve memleket sandıkları bu bankaya devredilmiştir (Şendoğdu ve Sezgin , 2008: 56).

Ulusal bankacılığın temelleri Ziraat Bankası’nın kurulmasıyla birlikte atılmıştır. Osmanlı döneminde bankaların çoğu yabancı bankalardır çünkü bankaların kurulma amacı devleti borçlarından kurtarmaktır. Bu sebeple Osmanlı dönemindeki bankacılığa “borçlanma bankacılığı” adı verilmiştir.

Tablo 3. Cumhuriyet Dönemi Türk Bankacılığı

Yıllar	Gelişmeler
1923-1933	Ulusal Bankalar Dönemi
1933-1945	Devlet Bankaları Dönemi
1945-1960	Özel Bankalar Dönemi
1960-1980	Planlı Dönem
1980-2004	Serbestleşme ve Dışa Açılma Dönemi
2004-2010	Yeniden Yapılandırma Dönemi
2010 ve sonrası	Mevcut dönem

Cumhuriyet döneminde ise yepyeni bir bankacılık dönemi başlamıştır. Bu dönemde yabancı sermayeli bankalar yerine yerli sermayeli bankaların kurulması amaçlanmıştır. Türkiye İş Bankası özel sermaye ile kurulan ilk bankadır (Zarakolu, 1974: 119).

1923-1933 yıllarında genelde bir şubeli olmak üzere 29 yerel banka kurulmuştur. 1920’li yıllarda ulusal bankacılık hareketi devletin öncülüğünde kurulan ulusal bankalarla gelişmiştir. 1923 İzmir İktisat Kongresi’nde tüccarların isteği üzerine ana ticaret bankası olarak İş Bankası kuruldu(1924). 1927 yılında Ankara kentinin imarını üstlenmesi için Emlak

Eytam Bankası kuruldu. Artan ithalat talebi ile dış krediye talep de artmış ve yabancı bankalar Türkiye’de 6 yeni şube açmıştır. İlk yatırım bankası olarak kurulan Türkiye Sanayi ve Maadin Bankası 1925 yılında Ticaret Bakanlığına bağlı anonim şirket olarak faaliyete geçirildi. Bu dönemdeki kurulan yerel bankaların bir bölümü yerel tüccar, toprak sahipleri ve o yörenin milletvekilleri tarafından kurulan bankalardı.1929 krizi etkisiyle Türkiye ekonomisi de etkilenmiş, dış ticaret azalmış, milli gelir daralmış dolayısıyla devlet bütçesi küçülmüştü. Daralan ekonomiyle birlikte banka tasfiyeleri hız kazanmıştır. 1932-45 yılları arasında banka sayısı 60 tan 40 a düşmüştür. 1930 yılında Merkez Bankası kurulmuştur (Coşar, 2009). Sümer Bank(1933), Belediyeler Bankası(1933), Eti Bank(1935), Deniz Bank(1937), Halk Bankası ve Halk Sandıkları’ da bu dönemde kurulmuştur.

1945-1960 yıllarında yatırımlarda, modern işletmelerin sayısında, milli gelirde ve nüfusta ki hızlı artış para ve kredi ihtiyacını da artırmıştır. Para ve kredi ihtiyacındaki artış özel bankacılık döneminin gelişmesini sağlamıştır. Bu dönemde kurulan özel bankalar; Garanti Bankası(1946), Akbank(1948), Pamukbank(1955), ve Türkiye Sınai Kalkınma Bankası(1950) dır (Yetiz, 2016: 109).

1960 yılına kadar Türkiye ekonomisi, plansız ve dengesiz bir şekilde büyümüştür. Kamu kesiminin ekonomideki etkinliğinin azaltılması amaçlanmış fakat gerçekleştirilememiştir. Devlet Planlama Teşkilatı 1960 ihtilalinden sonra 1961 Anayasasında çıkarılan bir yasayla kurulmuştur. Böylelikle ülkemizde Planlı Kalkınma Dönemi başlamıştır (Karluk, 2014: 32).

1963 yılında Sınai Yatırım ve Kredi Bankası özel sektörün uzun ve kısa vadeli finansman taleplerini karşılamak için kurulmuştur. 1964 yılında ise kamu kuruluşlarının finansman sorunlarının giderilmesi için Devlet Yatırım Bankası faaliyete geçirilmiştir. Bu kuruluşlar mevduat toplamadıkları için banka olarak değil mali aracı olarak adlandırılmaktadır (Parasız, 2000: 102).

Planlı dönemde kurulan 7 bankanın 5 i kalkınma 2 si ticaret bankası olarak faaliyete geçmiştir. Bu dönemde kurulmuş olan kalkınma bankaları; T.C. Turizm Bankası(1962), Sınai Yatırım ve Kredi Bankası(1963), Devlet Yatırım Bankası(1964), Türkiye Maden Bankası(1968), Devlet Sanayi Ve İşçi Yatırım Bankası(1976)’dır. 1964 yılında Amerikan-Türk Dış Ticaret Bankası ve 1977 de Arap-Türk Bankası ’da bu dönemde kurulan ticaret bankalarıdır (Şendoğdu ve Sezgin 2008: 45).

Türkiye ekonomisi 1980 sonrası dönemde dünya ekonomisiyle bütünleşerek uluslararası piyasalara açılmıştır. Öncelikli olarak mal piyasası ve hizmet piyasası serbestleştirilmiştir. Sonrasında sermaye piyasaları serbestleştirilmiş ve uluslararası piyasaya açılım sağlanmıştır. Bu gelişmelerde bankacılık ve finansal kesim etkin rol oynamıştır (Coşkun, 2008: 28).

Sermaye piyasası araçları kullanımı için Sermaye Piyasası Kanunu(1982)'yla gerekli olan yasal ve kurumsal sistem oluşturulmuştur. 1986 yılında da İstanbul Menkul Kıymetler Borsası faaliyetine başlamıştır. (Keskin vd., 2008: 88) Bu gelişmelerle birlikte, finansman bonoları, mevduat sertifikaları, tahvil alım ve satımı, repo işlemleri, pay senetleri gibi finansal araçların gelişmesi hızlı bir şekilde sağlanmıştır. Böylelikle bankaların alçak maliyetli fon imkânları kısıtlanmıştır. Fon sahiplerinin tasarruflarını değerlendirmede ki olanaklarının artması, bankaların iç finans piyasasında ki etkinliğini azaltmıştır (Parasız, 2000: 118).

1985 yılında 3182 sayılı Bankalar Kanunu yürürlüğe girmesiyle, bankacılıkta bazı yenilikler meydana gelmiştir. Uluslararası denetim ve gözetim sistemi ile bu yenilikler sayesinde bankacılık standartları oluşturulmuş uluslararası denetim ve gözetim sistemi ile sisteme tanıtılmıştır. Tek düzen hesap planı uygulamasına geçilmiş, bilançolar dış denetime bağlı tutulmuştur. Mevduat sigorta fonu kurularak donuk kredilere daha gerçeğe yakın kârlılık uygulamasına başlanmıştır. Ayrıca bu dönemde İnterbank piyasası kurularak bankalar arası para alışverişi sağlanmıştır. Türkiye'de yaşayan kişilere döviz bulundurma izni ve döviz mevduat hesabı açabilme izni verilmiştir. Merkez Bankası açık piyasa işlemlerini başlatmıştır (1987 yılında). 1988 de döviz piyasası kurularak döviz işlemleri ve sermaye hareketleri serbest bırakılması uygulamasına geçilmiştir (1989 yılında). 1990 yılında TL'nin çevrilgenliği ilan edilmiş ve dövizin piyasaya girmesi sağlanmıştır. 1990 yılında, öngörülebilirliğin artması ve mali piyasalardaki belirsizliklerin azaltılması amacıyla Merkez Bankası para takvimini tanıtmış ve uygulamayı başlatmıştır. Elektronik fon transfer sistemi 1992 yılında aktif hale getirilmiştir (Keskin vd., 2008: 14).

1998 yılında yaşanan Rusya kriziyle alakalı olarak yılın altıncı ayından itibaren gerçekleşen sermaye çıkışı yaşanması, Adapazarı'nda ve Düzce'de yaşanan depremlerin ekonomiye olumsuz etkisi, erken genel seçime gidilerek hükümet değişimi gibi ekonomiyi doğrudan etkileyen faktörler 1999 yılında ekonomik faaliyetlerin küçülmesine neden olmuştur. Yeni hükümet, ekonomik sorunlara çözüm olarak bir takım düzenlemeyle ekonomik sorunları çözmeyi amaçlamıştır (Keskin vd., 2008: 17).

Bu gelişmelerle beraber bu dönemde banka sayısı önemli ölçüde artmıştır. Birçok banka 1994 yılında gerçekleşen krizden önce faaliyete başlamıştır. Piyasada banka sayısının artması durumu sektörde rekabeti iyice kızıştırmıştır. Yıllarca Merkez Bankası banka sayısı 44 iken 1990'lı yıllarda 70 leri bulmuştur. 2000'li yıllara doğru 77'ye ulaşmıştır.(Parasız, 2000: 113)

1999 yılında çıkarılmış olan Bankalar Kanunu ile Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) kurularak 2000 de faaliyete başlamıştır (Takan ve Acar Boyacıoğlu, 2013:9).

2000 yılının Kasım ayında bankacılık sektöründe ciddi bir finansal sıkıntı yaşanmıştır. Dezenflasyon programının kur riskinin artışının tetikleyen yapısı nedeniyle, enflasyon gerilemiştir ve faiz oranlarıyla birlikte bankaların likidite risklerini de artırmıştır. Ekonomik faaliyetlerin hareketlenmesiyle birlikte kredi riski de yükselmiştir. Bu gelişmeler sonucunda bankalar Kasım 2000 finansal krizinde ciddi problemler yaşamışlardır. 2000 yılında, yaşanan sorunlar sonucunda özel sermayeye ait ticaret bankalarından Etibank, Demirbank, Bank Kapital yönetimleri fon'a devrolmuştur. Ticaret bankası statüsündeki Kıbrıs Kredi Bankasının ve kalkınma ve yatırım bankası olarak faaliyet yapan Park Yatırım Bankasının bankacılık faaliyetine son verilmiştir. Bu bankalarla birlikte 2000 yılı içinde fon'a devrolan banka 11'e ulaşmıştır (Keskin vd.,2008: 18-19).

Kasım 2000'de başlayan ekonomik dalgalanmanın sebebi olan sorunlar, 2001 yılında daha ağır hissedilmiştir. Yapısal düzenlemelerdeki azalma ve iç talebin sınırlandırılmamasının sonucu olarak cari açığın daha da büyümesine neden olmuştur ve döviz kurlarındaki dalgalanmaların artmasıyla, 2001 yılının Şubat ayında başlayan Türkiye ekonomisinin finansal sisteminde hızlı bir şekilde piyasada da hissedilen bir kriz yaşanmıştır (Keskin vd., 2008: 19).

2000 ve 2001 yılında yaşanan krizlerden sonra yeniden yapılanma dönemine giren bankacılık sektöründe yabancı sermayeye ait banka sayısında artış yaşanmıştır. 2005 yılının sonuna gelindiğinde Türkiye'de faaliyet gösteren banka sayısı 47'ye ulaşmıştır. Bu bankaların 13 adeti yatırım bankası olup, 2 tane banka Tasarruf Mevduatı Sigorta Fon'undadır. Geri kalan bankalardan 14'ü yabancı sermayeli banka statüsünde yer almaktadır (Günel, 2012: 179).

2008 küresel mali krizinin olumsuz etkisi hemen hemen her ülke ekonomisinde hissedilmiştir. Türk Bankacılık Sektörün 'de ise krizin etkileri hissedilmiş ancak bazı yapısal

farklılıklar sebebiyle, gelişmiş ülkeler ve diğer gelişmekte olan ülkelerde hissedilen etkiye kıyasla krizi çok daha sağlam ve hazırlıklı bir finansal sistemle karşılanmıştır. Özellikle 2001 krizinin ardından uygulamaya konulan, kamu bankalarında ki yeniden yapılandırılma, bankacılık sisteminde ki düzenleyici ve denetleyici kriterlerin daha da dayanıklı hale getirilmesi, banka sektörünün sermaye tabanının güçlü hale getirilmesi gibi önlemler alınmıştır. Tüm bu yapısal değişikliklerle birlikte problemlili bankaların fona devredilerek sistemden çıkarılması ile bankacılık sektörünü krizlere dayanıklı ve hazırlıklı hale getirerek güçlü bir yapı oluşturulmuştur (Takan ve Acar Boyacıoğlu, 2013: 11).

Bankacılık sektöründe 2010 yılında ekonomik faaliyetin hızla toparlanması çalışmaları, enflasyonun düşürülmesi için atılan adımlar ve olumlu sonuçları, gerek yurt içinde gerekse yurt dışındaki tasarruf sahiplerinin TL talebinin artması gibi olumlu gelişmeler yaşanmıştır. Bunun yanında öz kaynak yeterliliğinin düzenleyici kriterlerde hedeflenen düzeyin üstünde kalması, kurumsal kredi taleplerinin ve bireysel kredi taleplerin güçlü yapısı, kamu kesiminde borç çevirme oranında ki düşüş, yurt dışından kaynak girişin de artış, para ve sermaye piyasalarında istikrarın sağlanmış olması sayesinde bankacılık sektörünün gelişimi ve verimliliği artmaya ve güçlenmeye devam etmiştir (Türkiye Bankalar Birliği, 2010- 2011: 5).

Türkiye’de 2010 yılında faaliyet gösteren 49 bankadan 4 tanesi katılım bankası, 32 tanesi mevduat bankası, 13 tanesi ise kalkınma ve yatırım bankasıdır. Mevduat bankalarından 3’ü kamusal sermayeli olup, 11’i ise özel sermayeli bankalardandır. 1 banka ise Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF) bünyesinde yer almaktadır. Yeniden hızlanan ekonomik büyümeyle beraber bankalar şube sayısını ve faaliyet ağını genişleterek istihdam sağlamaya devam ettirmişlerdir. Sunulan hizmet ve ürünler çeşitlendirilerek şube dışındaki faaliyet alanlarında da teknoloji ağırlıklı olarak yatırımlar gerçekleştirmişlerdir. Türkiye genelinde 429 adet artışla toplam şube sayısı 9.465’e ulaşmıştır (Türkiye Bankalar Birliği 2010-2011: 27).

Türkiye’de Aralık 2015’de faaliyet gösteren 32 adet mevduat, 13 adet kalkınma ve yatırım, 5 adet katılım bankası mevcut olup toplam banka sayısı 50 adete ulaşmıştır. 2016 Şubat ayı itibari ile şube sayısı 11.117 adete yükselmiştir (Türkiye bankalar Birliği 2010-2011: 28).

2017 yılında ise faaliyet gösteren banka sayısı 52 adettir. Bankaların 34’ü mevduat bankası, 13 tanesi ise kalkınma ve yatırım bankası, 5 tanesi de katılım bankasıdır. The Royal

Bank of Scotland Plc. Mayıs 2017 tarihinde tasfiye edilmiş 2017 Aralık ayında ise Bank of China Turkey faaliyete geçmiştir. Mevduat bankalarının 21 adeti yurtdışında yerleşiklerin yüzde 51 ve daha fazla oranda paya sahip oldukları yabancı sermayeli mevduat bankaları olup, 3'ü kamusal sermayeli bankalar 9'u ise özel sermayeli bankalardan oluşmaktadır. Kalkınma ve yatırım bankalarının ise 3'ü kamu sermayeli bankalar, 6'sı özel sermayeli bankalar ve 4'ü de yabancı sermayeli bankalardan oluşmaktadır. Yurt dışı sermayeli bankaların toplam aktifler içindeki payı Borsa İstanbul'da işlem gören hisseler hariç tutulduğunda Aralık 2016 itibariyle yaklaşık olarak yüzde 25'e ulaşmıştır (Türkiye Bankalar Birliği 2018: 16).

29 Temmuz 2019 itibariyle Türkiye'de 53 banka faaliyet göstermektedir. Faaliyet gösteren bankaların 34'ü mevduat bankası, 13'ü Kalkınma ve Yatırım Bankaları ve 6'sı Katılım Bankasıdır. Mevduat Bankalarının 3'ü kamusal sermayeli, 9'u özel sermayeli, 1'i Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna devrolan banka, 21'i yabancı sermayeye ait bankalardan oluşmaktadır. Kalkınma ve Yatırım Bankalarını ise 3'ü Kamusal Sermayeli, 6'sı Özel Sermayeli, 4'ü Yabancı Sermayeli Kalkınma ve Yatırım Bankalarından oluşmaktadır.

Tablo 4 Gruplar Bazında Bankalar ve Banka Şube Sayıları

BANKA/GRUP ADI	BANKA SAYISI	YURTIÇİ ŞUBE	YURTDIŞI ŞUBE
Türkiye Bankacılık Sistemi	53	10280	70
Mevduat Bankaları	34	10222	70
Kamusal Sermayeli Mevduat Bankaları	3	3680	32
Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.	-	1741	23
Türkiye Halk Bankası A.Ş.	-	991	6
Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	-	948	3
Özel Sermayeli Mevduat Bankaları	9	3857	28
Adabank A.Ş.	-	1	0

Akbank T.A.Ş.	-	776	1
Anadolubank A.Ş.	-	113	0
Fibabanka A.Ş.	-	69	0
Şekerbank T.A.Ş.	-	273	0
Turkish Bank A.Ş.	-	12	0
Türk Ekonomi Bankası A.Ş.	-	492	4
Türkiye İş Bankası A.Ş.	-	1268	22
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	-	853	1
Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna Devredilen Bankalar	1	1	0
Birleşik Fon Bankası A.Ş.	-	1	0
Yabancı Sermayeli Bankalar	21	2684	10
Türkiye’de Kurulmuş Yabancı Sermayeli Bankalar	16	2677	10
Alternatifbank A.Ş.	-	49	0
Arap Türk Bankası A.Ş.	-	7	0
Bank of China Turkey A.Ş.	-	1	0
Burgan Bank A.Ş.	-	36	0
Citibank A.Ş.	-	3	0
Denizbank A.Ş.	-	710	1
Deutsche Bank A.Ş.	-	1	0
HSBC Bank A.Ş.	-	82	0
ICBC Turkey Bank A.Ş.	-	44	0
ING Bank A.Ş.	-	222	0
MUFG Bank Turkey A.Ş.	-	1	0
Odea Bank A.Ş.	-	47	0

QNB Finansbank A.Ş.	-	542	1
Rabobank A.Ş.	-	1	0
Turkland Bank A.Ş.	-	17	0
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	-	914	8
Türkiye’de Şube Açan Yabancı Sermayeli Bankalar	5	7	0
Bank Mellat	-	3	0
Habib Bank Limited	-	1	0
Intesa Sanpaolo S.p.A.	-	1	0
JPMorgan Chase Bank N.A.	-	1	0
Société Générale (SA)	-	1	0
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	13	58	0
Kamusal Sermayeli Kalkınma ve Yatırım Bankaları	3	36	0
İller Bankası A.Ş.	-	19	0
Türk Eximbank	-	16	0
Türkiye Kalkınma ve Yatırım Bankası A.Ş.	-	1	0
Özel Sermayeli Kalkınma ve Yatırım Bankaları	6	18	0
Aktif Yatırım Bankası A.Ş.	-	10	0
Diler Yatırım Bankası A.Ş.	-	1	0
GSD Yatırım Bankası A.Ş.	-	2	0
İstanbul Takas ve Saklama Bankası A.Ş.	-	1	0
Nurol Yatırım Bankası A.Ş.	-	1	0
Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş.	-	3	0
Yabancı Sermayeli Kalkınma ve Yatırım	4	4	0

Bankaları			
Bank Pozitif Kredi ve Kalkınma Bankası A.Ş.	-	1	0
Merrill Lynch Yatırım Bank A.Ş.	-	1	0
Pasha Yatırım Bankası A.Ş.	-	1	0
Standard Chartered Yatırım Bankası Türk A.Ş.	-	1	0
Katılım Bankaları	6	1138	0
AlbarakaTürk Katılım Bankası A.Ş.	-	232	0
KuveytTürk Katılım Bankası A.Ş.	-	419	0
Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş.	-	308	0
Vakıf Katılım Bankası A.Ş.	-	93	0
Ziraat Katılım Bankası A.Ş.	-	82	0
Türkiye Emlak Katılım Bankası A.Ş.	-	1	0

Kaynak: (Türkiye Bankalar Birliği, <https://www.tbb.org.tr>, 2019)

1.3.Konvansiyonel Bankacılık Sisteminde Fon Toplama Yöntemleri

Bir bankanın temel amacı, bireysel veya ticari müşterilerden mevduat toplamak ve bu mevduatları fon ihtiyacı olanlara borç verilebilecek hale getirmektir. Mevduat sahiplerinin fonlarının fona ihtiyacı olan kişilere kullandırılması süreci kredi süreci olarak tanımlanır. Kredi kullandırım sürecinde banka ilk olarak fon sahiplerinden mevduat topladığı için borçlu, daha sonrasında da fon talep eden müşterilerine kredi kullandırdığı için alacaklı durumuna geçer. Elinde atıl birikimi olan fon sahiplerinden fon ihtiyacı olana fon temin etmek bankaları finansal aracı yapan temel işlemdir (Geisst, 1993: 27-28).

Ticari bankalarda fonlar öz kaynaklar ve yabancı kaynaklar olmak üzere iki kaynaktan sağlanmaktadır. Öz kaynaklar bankaların kendi bünyelerinden temin ettikleri kaynakları, üçüncü şahıslardan borçlanarak elde ettikleri kaynaklar ise yabancı kaynakları ifade eder. Yabancı kaynaklar ticari bankaların fon kaynaklarının büyük bir bölümünü oluşturmaktadır. Bankaların yabancı kaynaklarının en önemlisi ve en yaygını toplamış oldukları mevduatlardır (Takan ve Acar Boyacıoğlu, 2013: 45).

Konvansiyonel bankalarda iki tür fon toplama yöntemi vardır. İlki vadesiz hesap yoluyla ikincisi vadeli hesap yoluyla. Vadesiz hesap sahipleri istedikleri zaman yatırmış oldukları mevduatları çekebilirler ancak bunun karşılığında herhangi bir faiz tahakkuk ettirilmez. Vadeli hesap sahipleri ise yatırılan mevduatlar bir vadeye bağlanır ve hesap sahipleri bu vade sonunda bankanın ödemeyi taahhüt ettiği faizi alır.

1.3.1.Vadesiz Hesap Yolu ile Fon Toplama

Bankalar topladığı mevduatın tamamını serbestçe kullanamamakta, bir kısmını Merkez Bankasına zorunlu karşılık olarak yatırmaktadır. Zorunlu karşılık oranları mevduatın vadesine göre değişmektedir. Merkez Bankasına yatırılan zorunlu karşılık için belirli kriterlere göre, bankaların aracılık maliyetinin azaltılması ve etkinliğin artırılması amacıyla, bankaların mevduata ödediğinden daha düşük oranda olmakla birlikte, faiz de ödenmektedir. Ayrıca sigortaya tabi tasarruf mevduatı için TMSF'ye mevduatın belirli oranında prim ödenmektedir. Vadeli mevduat ve kredi oranları arasındaki kar marjının zaman zaman çok düştüğü dikkat çekmektedir. Toplam maliyeti azaltmak için vadesiz mevduatın ne kadar önemli olduğu bir kez daha açığa çıkmaktadır.

1.3.2.Vadeli Hesap Yöntemi İle Fon Toplama Yöntemi

Vadeli mevduat hesabı belirli bir vadeye bağlı ve vade bitiminde bankanın faiz ödemeyi taahhüt ettiği hesaplara denir (Türkiye Katılım Bankalar Birliği 2015:18).

Konvansiyonel bankalar vadeli hesap müşterilerine ne kadar faiz ve hangi vadede ödeyeceklerini önceden bildirirler. Hesap sahibi ne zaman ve ne kadar faiz alacağını en başından bilir. Bankalar vadesiz hesaplar ile faizsiz borç alırken vadeli hesaplar ile faizli borç almaktadır.

Konvansiyonel bankalarda vadeli hesap açıldığında;

- ❖ Bankaya borç verilmiş olarak değerlendirilir. Bu mevduat emanet değildir çünkü bankanın faiz ödeme taahhüdü vardır.
- ❖ Mevduat borç olarak alındığı için bankanın mülkiyetine geçmiştir. Kullanım hakkı bankanın olmuştur. Zarar edilse dahi banka zarar etmiş olur.
- ❖ Banka mevduatı ister faizli isterse faizsiz her türlü enstrümanda kullanabilir. Hesap sahibi mevduat kullanımını hakkında herhangi bir şart ileri süremez.
- ❖ Banka mevduat sahiplerine kar payı dağıtımını yaparken kar zarar hesabı yapma zorunluluğu yoktur.
- ❖ Vade bitiminde fazla miktar alınacağı hesabın açıldığı an kesindir.

- ❖ Alınacak fazla miktar bedeli hesap açılırken bellidir ve kesindir.
- ❖ Alınacak faiz bankanın kar mı zarar mı etmiş olmasıyla bağlantılı değildir.

Sonuç olarak konvansiyonel bankalarda açılmış olan vadeli hesaplar kesin olarak faiz getirisi sağlar (Aktepe 2013: 62).

1.4.Konvansiyonel Bankacılık Sisteminde Fon Kullandırma Yöntemleri

Bankaların temelde iki fonksiyonu vardır, bunlardan birisi fon toplama fonksiyonu diğeri ise fon kullandırma fonksiyonudur. Bankalar bir taraftan elinde bulunan atıl parasını değerlendirmek isteyen kesime, emanetçilik ve ek gelir kaynağı sağlarken, diğer taraftan da üretim faaliyetini gerçekleştirmek ya da başka bir sebeple ihtiyaç duyulan parayı sağlayacak bir finansal sistem oluşturmaktadırlar. Bankalar fon ihtiyacı olanlarla, fon fazlası olanları bir araya getirerek, aracılık hizmeti de sunmaktadırlar. Bankalar bu sayede atıl duran fonları ekonomiye kazandırmakta ve kar elde etmekte aynı zamanda likit durarak ekonominin nabzını tutmaktadırlar (Çalık, 2016: 59).

Bankalar çeşitli yöntemlerle topladıkları bu mevduatları; menkul kıymetler alımı gerçekleştirerek, gerekli olan hizmet binaları ve araçlar benzeri sabit varlıklara yatırım yaparak, kredi kullandırarak ve farklı alanlardaki işletmelere iştirak sağlayarak ekonomik sisteme dahil ederler (Takan ve Acar Boyacıoğlu, 2013: 46)

Bankalar topladığı mevduatın tamamını serbestçe kullanamamakta, bir kısmını Merkez Bankasına zorunlu karşılık olarak yatırmak zorundadır. Zorunlu karşılık oranları mevduatın vadesine göre değişiklik göstermektedir. Merkez Bankasına yatırılan zorunlu karşılık için belirli kriterlere göre, bankaların aracılık maliyetinin azaltılması ve etkinliğin artırılması amacıyla, bankaların mevduata ödediğinden daha az oranda, faiz de ödenmektedir. Ayrıca sigorta kapsamında tasarruf mevduatı için TMSF'ye mevduatın belirli oranında prim ödenmektedir (Kale, 2017:218).

1.4.1.Finansman/Kredi Kullandırma Faaliyetleri

Cari hesap kredileri bankaların, kendileri ile sürekli ilişki halinde bulunan tüccar, sanayici ve diğer güvenilir gerçek ve tüzel kişilere açtığı kredileri tanımlar. Cari hesap kredisi kullanan firmalar işin durumuna ve ödeme ihtiyacına göre, yapılacak tahsilatın faiz ve zaman kaybı olmadan bankaya ödenmesine imkân sağlayan bir kredi şeklidir. Cari hesap kredisi kullanan firma, belirlenen kredi sınırları içerisinde istediği zaman ve istediği miktarda kredi tutarını bankadan çekebilir veya bankaya yatırabilir. Kredi kullanan firma dönem sonu

geldiğinde çekilen ve yatırılan paralar karşılaştırılır ve gerekli faiz hesaplamaları yapılarak kredi kapatılır (Güler, 2014: 56).

Banka kredileri kısa, orta ve uzun vadeli olarak değerlendirilir. Bankalar kredi faaliyetlerini gerçekleştirirken fon arz edenler ile fon talep edenler arasında aracılık görevi üstlenmektedir. Aynı zamanda risk yönetimi yaparak ekonomiyi dengede tutmaktadırlar. Bankaların risk yönetimi ve mali yapısı zaman zaman denetlenerek ekonomik sistem güvenliği sağlanmaktadır.

1.4.2. Gayrimenkul Ve Emtia Üzerinden İşlemler

Mal karşılığı krediler sanayi hammadde ve mamul maddeleri, tarım ürünleri veya ticari malların bankalarca rehin alınmasıyla açılan kredi türleridir. Kullanılacak kredinin şartları bir sözleşme ile belirlenir ve banka tarafından müşterilerinden bir “rehin bordosu” alınır. Mal karşılığı kredinin açılabilmesi için, malların dayanıklı mal türünden olması ve satışı Tekel’in elinde olmaması, sigorta ettirilmesi ve saklanmaya uygun depolarda yed’i emin aracılığı ile depolanması şartları vardır (Güler, 2014: 44).

5411 sayılı Bankacılık Kanunu’nun “*Gayrimenkul ve Emtia Üzerine İşlemler*” başlıklı 57. Maddesine göre; “*Bankalar, 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu kapsamında gayrimenkul ve emtiayı esas alan sözleşmeler ile Kurulca uygun görülecek kıymetli madenlerin alım ve satımı hariç olmak üzere ticaret amacıyla gayrimenkul ve emtianın alım ve satımı ile uğraşamaz, ipotekli konut finansmanı kuruluşu ve gayrimenkul yatırım ortaklıkları hariç olmak üzere ana faaliyet konusu gayrimenkul ticareti olan ortaklıklara katılamazlar.*” (BDDK, 2019)

Bankaların kıymetli maden ticaretine dahil olmaları, bu madenleri üreticiden işlenmiş olarak satın alıp, ihtiyaç duyulan sanayi işletmelerine satmasıyla gerçekleşmektedir. Bankaların riski yüksek olan bu madenlerin riskini azaltmak amacıyla hedging işlemi aracı olarak faaliyet göstermeleri ile finansman konusunda yardımcı olmaktadır. Bankalar kıymetli maden ticareti yaparak bunların finansmanına katkı sağlarken, risk yönetim aracı olarak forward işlemlerini yoğun olarak kullanmaktadırlar. Böylelikle hem kendilerini hem de bu alanda çalışan banka müşterisi yatırımcıları ve sanayicileri riske karşı korumaya almış olmaktadır (Güler, 2014: 45).

Bu uygulamada ticari emtia karşılığı açılan kredilerde kredi alan kişiye güven ikinci planda kalır. Bununla birlikte, açılan kredinin kredi alanın ödeme gücünü aşmamasına dikkat edilir. Çünkü kredi alan bankaya olan borcundan bütün serveti ile sorumludur. Banka lehine rehnedilen emtia satış hasılatı banka alacağını tamamen karşılamaz ise, banka kredi alanın diğer mallarına haciz koyma hakkına sahiptir. Bu sebeple, bir taraftan rehnedilen şeyin alınan

krediyi karşılayabilecek bir kıymete sahip olmasına dikkat edilirken, diğer taraftan açılan kredinin kredi alanın ödeme gücünü aşmamasına dikkat edilir. Böyle bir davranış, menkulün paraya daha kolay ve risksiz çevrilmesi maliyetinden kurtulmak için zorunludur. İtibarlı bir tacir banka lehine rehnettiği malın banka tarafından paraya çevrilmesinden çekinir, borcunu vadesinde ödemeye gayret gösterir (Çolak ve Öcal, 1999: 131-132).

Bankaların fon kullandırma yöntemlerinden olan gayrimenkul ve emtia üzerinden işlemler ile bankalar kredi ihtiyacı olan müşterilerine karşılığında gayrimenkul ya da emtia rehnederek finansman ihtiyacını gidermektedir. Böylelikle bankaların elindeki fon değerlendirirken diğer yandan finansman ihtiyacı giderilmiş ve ekonomik döngü sağlanmış olmaktadır.

2. BÖLÜM

FAİZSİZ BANKACILIK SİSTEMİ VE KATILIM BANKALARI

Katılım bankacılığı cari ve katılım hesapları aracılığıyla fon toplayarak müşterilerinin talepleri doğrultusunda mal, hizmet veya hakkı peşin olarak satın alıp, müşterilerine vadeli olarak satma işlemlerini İslami kurallar çerçevesinde yürüten finansal kuruluşlardır.

Katılım bankalarının temel faaliyet konusu fon toplamak ve fon kullandırmak olsa da katılım bankacılığı prensiplerine uygun her türlü bankacılık işlemlerini de yürütmektedirler. Katılım bankacılığında kar ve zarar paylaşımı başta anlaşılan oranlarda müşteri ve banka arasında paylaşılmaktadır. Alınacak kar tutarı baştan belli değildir. Ayrıca katılım bankaları kar edileceği garantisi vermemektedir. Müşteri hem kara hem zarara ortaktır.

2.1.Faizsiz Bankacılık Sistemi

Fon toplarken, faiz geliri yerine kar ve zarara ortak olma temeline göre fon toplayan fon kullandırırken ise doğrudan borç vererek para (kredi) kullandırmak değil ticaret ve ortaklık esaslarına göre fon kullandırılan sisteme faizsiz bankacılık sistemi denir. Başka bir ifade ile ekonomik faaliyetlerin gerçekleşmesinde, ticarete, yatırımda ve üretim faaliyetlerinde İslami usullere göre finansman sağlanan ve bu faaliyetlerin sonucunda oluşan kar ya da zararı fon sahipleriyle bölüşen bankacılık sistemine denir (Öztürk, 2014-2015: 7).

Faizsiz bankacılık sistemi, kendi sermayesine ek olarak yurtdışı kaynağından ve yurtiçi kaynağından özel cari hesapların vasıtasıyla kâra ve zarara katılmayı sağlayan hesaplar yöntemiyle mevduat toplayarak ekonomiye mevduat sağlamak hedefiyle faaliyetini sürdüren finansal kuruluşlardır. Toplanan fonların faizsiz bankacılık mevzuatı esasları çerçevesinde, her türde zirai faaliyetlerin finansmanında, ticari faaliyetlerin finansmanının da ve hizmetlerin finansmanlarında, ortak yatırımlarda, yurtdışı teminat mektubu ve yurtiçi teminat mektubunun verilmesinde, ihracatın ve ithalatın finansmanında, yatırımlarla ilişkili araçların temininde, firmalara taksitle satılmasını veya kiraya verilmesini sağlayan hususlarda kredi kullandırabilen ekonomik kuruluşlardır (Kuveyt Türk, 2015: 4).

Faizsiz bankacılık temel ilkeleri şunlardır: (Öztürk, 2014-2015: 7-8)

- Faiz Yasağı: Faizsiz bankalar mevduat toplarken ve mevduat kullandırırken faizsiz işlemlerle gerçekleştirirler.
- Meşruiyet İlkesi: Faizsiz bankalar fon kullandırırken, bankacılık işlemlerini gerçekleştirirken ve fon toplarken işlemlerin meşru olup olmadığını araştırırlar.

- İşlemlerde Belirlilik İlkesi: Faizsiz bankacılıkta ticarete konu olan özelliği, miktarı, fiyatı belirlenemeyen mallar gibi belirsizlik içeren işlemlerin yapılması yasaktır.
- Doğruluk İlkesi: Faizsiz bankacılıkta olmayan bir şeyi varmış gibi göstermek, haksız kazanç elde etmek, yanlış haber ve gerçekte olmayan söylemlerle, gerçekte var olmayan işlemlerle getirim sağlamaya çalışmak yasaktır. Haksız kazanç elde etmek amacıyla manipülatif ve spekülatif işlemlere başvurulmaz.

İslam dininin esaslarına göre ticaret yapmak ve bu ticaretin sonucunda elde edilen kârın helal olduğu kesindir. Faizsiz Bankacılık sisteminde kâr-zarar esasına dayalı olan bir bankacılık sistemidir. Faizsiz bankacılık sisteminde, fon ihtiyacı olup talepte bulunan müşteri, banka adına aldığı vekâlet yoluyla malı satın alır ve geri ödeme planı ilk başta anlaşılmış olan kâr üzerinden ve anlaşılmış olan vadelere göre oluşturulur. Müşteri ödemesini bu plana göre yapar. Bu sistemle elde edilen kar katılım hesabı müşterileri ve banka arasında paylaşılır (Türkiye Finans, 2019).

İslami bankacılıkta faiz kesin bir dille yasaklanmıştır. Gelirin kaynağı arsa, emek, üretim faktörleriyle ilgili işlemlerden kaynaklanması gerekmektedir. Para doğrudan ödünç verilerek bundan gelir elde edilemez. Paranın bir projeye yatırılarak riske edilmesi İslami finans açısından uygundur. Faizli işlemlerde getiri sabitken, İslami bankacılıkta getiri değişebilir aynı zamanda zarar riski de mevcuttur. (Dar ve Presley, 1999: 2-3)

Faizsiz bankacılık sisteminde finansman ve kar payı herhangi bir ürün üzerinden gerçekleşir. Ortada herhangi bir mal ya da hizmet yoksa finansman ve kar dan söz edilemez. Yani faizsiz bankacılıkta para üzerinden işlem yapılmaz mal üzerinden ticaret yapılır ve bu ticaret neticesinde elde edilen kar ya da zarar mevduat müşterileriyle pay edilir. Faizsiz bankacılık müşterileri kar ya da zarara ortak olduklarını bilirler. Aynı zamanda fon kullanan müşterilerde finansman kullanımını aşamasında bankaya vekalet ettiklerini ve vadeli ödeme yapacaklarından vade farkı ödemeyi kabul ederler.

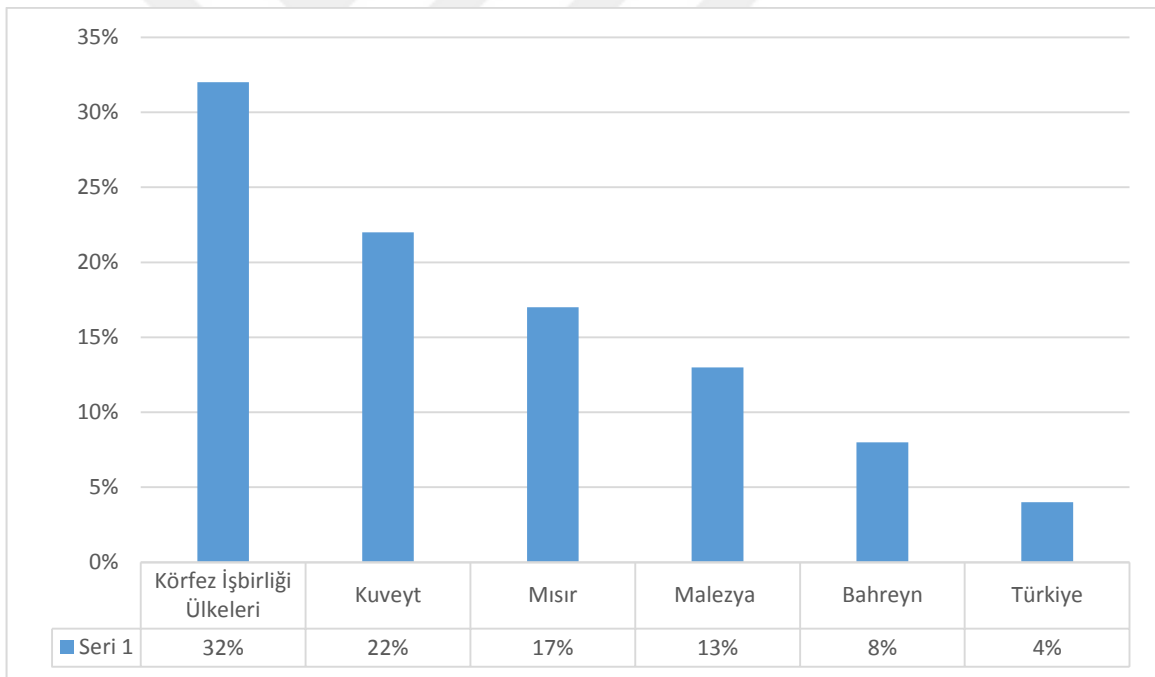
2.2.Faizsiz Bankacılık Sisteminin Tarihsel Gelişimi

Faizsiz bankacılık anlayışı tarihsel kayıtlar dikkate alındığında çok eski yıllardan itibaren insanlık tarihinde yer edinmektedir. M.Ö. 2123-2081 yılları arasında Babil'de hüküm sürmüş olan Hammurabi'ye kadar uzandığı görülmektedir. Hammurabi Kanunları'nın 100-107. bölümlerin ikraz (borçlanma) işlerinin nasıl düzenleneceğini belirtilmekte ve faizsiz yatırımın tarihte ilk örneği olarak kayıtlarda tespit edilmektedir. Faizsiz bankacılığın temeli İslamiyet'in doğuşu ve yayılması ile atılmış ve borçlanma, ortaklık ve kiralama gibi bugünkü

faizsiz bankacılığın temel kavramları olan unsurlarda gelişerek geniş bir coğrafyaya yayılmıştır. Ama 20. yüzyılda İslam ülkelerinde görülmeye başlayan sanayileşme hareketleri ve 1970'li yıllarda petrol fiyatlarının ani artışı ile modern anlamda faizsiz bankacılık sistemine ihtiyaç duyulmuştur. 1970'li yıllara kadar olan dönemde küçük meblağlar ile olduğu için kolaylıkla faizsiz anlayış sürdürülebilmiş ancak sanayinin gelişmesi ile sermayede ki artış sistemin kurallara bağlanmasını ihtiyacı ortaya çıkarmıştır. Bu ihtiyaçlar sonucunda ortaya çıkan en önemli kuruluşlar HSBC, Citibank, Commerzbank, Barclays Bank gibi konvansiyonel bankalar olmuş ve dünya coğrafyasında bugün yaklaşık 2 Trilyon USD'lik bir yer edinmişlerdir (Vakıf Katılım, 2019).

Katılım bankacılığının toplam bankacılık sektörü içinde ki ülkelere göre pay oranları aşağıdaki gibidir.

Tablo 5. Katılım Bankacılığının Ükelere Göre Toplam Bankacılık Sektörü İçerindeki Payı(%)

Kaynakça: (Yılmaz, 2010: 65)

Teorik çalışmaların akabinde uygulamaya yönelik olarak Prof.Dr. Ahmet Neccar'ın mısırın bir kasabasında 1963 yılında kurmuş olduğu banka ilk faizsiz banka sistemi örneğidir. Cidde'de 1974 yılında kurulmuş olan fakat 1975 yılında faaliyetlerine başlayan İslam Kalkınma Bankası faizsiz bankaların aktif olan ilkidir ve halen faaliyetine devam etmektedir (ez-Zerka ve en-Neccar , 2002:82).

Cidde'de 1975 yılında kurulan İslam Kalkınma Bankası (İKB) İslam ülkelerindeki kamusal projelere çok önemli katkılar sağlamıştır fakat ihtiyacı tam anlamıyla karşılayamamıştır. Özel sektör projeleri için finansman sağlayamayan İKB' nin bıraktığı boşluğu doldurmak üzere bazı Suudi, Kuveytli, Birleşik Arap Emiri vb. zengin Müslümanların bir araya gelmeleri sonucunda İsviçre'nin Cenevre kentinde 1981'de meydana çıkan "Dar Al-Maal Al-İslâmi" adlı holding kurularak faaliyete geçmiştir. Tüm bu gelişmeler ile "Dallah Baraka Grubu" ile birlikte bazı grupların yatırımları sayesinde Orta Doğu'daki Müslüman ülkelerin faizsiz finansman sistemi hızlı bir şekilde yaygınlaşmış ve gelişmiştir. Uzakdoğu'da ki ülkelerin yönetiminde bulunan ve sözü geçen zengin Müslümanların kurduğu banka ve finansman kurumları, Japon kültür ve teknolojisiyle birleşmiştir ve bölgenin ekonomik alanda sıçrama yapmasında öncülük rolü üstlenmiştir (Sümer ve Onan, 2019: 298-299).

1970'li yıllarda İslam ülkelerinde faizsiz finansal kuruluşların yaygınlaşması hızlanmış olup farklı yöntemler ve farklı uygulamalarla sistemleştirilmiştir. Faizsiz finansal kuruluşlar temelde İslami kurallar çerçevesinde faaliyet göstermektedirler fakat mezhepsel, kültürel ve çevresel faktörlerden kaynaklı farklı uygulamalar ortaya çıkmıştır. Malezya'da faizsiz finans modelinde devlet himayesi, teşvik ve pozitif ayrımcılık uygulaması kullanılırken Körfez modelinde devletin sadece düzenleyen ve gözetleyen rolünde yer aldığı görülmektedir. Endonezya'daki faizsiz finans modelinde sistem küçük yatırımcılar için mikro kredi desteği sunmak üzere kurulmuşken merkez modelde daha seçici bir yapıyı benimsemiştir. 2015 yılında Türkiye'de devlet eliyle 2 adet katılım bankası kurarak kendisi bir yatırımcı sıfatı ve sermayedar olarak faizsiz finans sektöründe yerini almıştır. Ancak diğer ülkelerin faizsiz finans sektöründe sermayesinin tamamı devlete ait olan faizsiz finans kuruluşu örneği yoktur. Günümüzde 350'den fazla kuruluşla 92 ülkede faizsiz sistem bankacılık hizmeti, İslami sigortacılık, sukuk ve islami fon toplama ve sağlama hizmetleri sunmaktadır. Genel tanımıyla faizsiz finans, her türlü finansal faaliyetin ve işlemlerin İslami kuralların çerçevesinde uygulandığı sistemler bütünüdür ifade etmektedir. Modern anlamda ise faizsiz finans sisteminin 1960 yıllarında başladığı kabul edilmektedir. Faizsiz finans sisteminin konvansiyonel finans karşısındaki hızlı büyüme oranlarıyla da sadece İslam ülkelerinde değil dünya çapında da dikkate alınan bir sistemdir. 2017 yılı sonu itibarıyla faizsiz finans varlıklarının toplam değeri 2,3 trilyon USD'a ulaşan çoğunluğu Müslümanların elinde bulunan faizsiz finans varlıklarının 2020 yılında ise 3,2 trilyon USD'ı aşması

hedeflenmektedir. Faizsiz finans sistemi Güneydoğu Asya'dan Amerika Birleşik Devletleri'ne kadar geniş bir coğrafyada uygulanma alanına sahiptir (Dereci, 2018: 98).

2.3. Türkiye'de Faizsiz Bankacılık Gelişimi

Türkiye'de faizsiz bankacılık sistemi 25 Şubat 1984 tarihinde Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı tarafından, 21 Mart 1984 tarihinde T.C. Merkez Bankası'nın yayımladığı tebliğlerle sistem ayrıntılarının düzenlenerek sonrasında çıkarılmış olan çeşitli tebliğler ve düzenlemelerle bu sistemin yasa ve mevzuat alt yapısı oluşturulmuştur (Eskici, 2007: 47).

16.12.1983 gün ve 83/7506 sayılı kararname ile tasarruflarını faizsiz usule göre değerlendirmeyi tercih eden kişilere Özel Finans Kurumları faaliyete geçirilerek bu imkân sağlanmıştır. Özel Finans Kurumlarının açılmasının amacı, ülkemizde düşük olan tasarruf etme alışkanlığının teşvik edilmesi amaçlanmıştır. Özellikle faiz hassasiyetinden dolayı yastık altında, atıl olarak ekonominin dışında bulunan tasarrufların ekonomiye kazandırılması ana hedef olmuştur. 1985 yılından itibaren Özel Finans Kurumları Kurulması Hakkında 83/7506 sayılı kararname ve eki Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı ile T.C. Merkez Bankası Tebliğlerinin yayınlanmasından sonra Özel Finans Kurumları kurulmuştur. Özel Finans Kurumları 2006 yılı itibarıyla yasada Katılım Bankası olarak tanımlanmış ve bankacılık yasasına tamamen tabi olmuştur (Vakıf Katılım, 2019).

Faizsiz bankacılık kavramı 1980 sonrasında ekonomik serbestleşmeyle birlikte kamuoyunun gündemine yansımıştır. Türkiye'de faizsiz bankacılık temelleri 1975 yıllarına dayanmaktadır fakat aktif olarak geçiş 1980'li yıllarda gerçekleşmiştir. Türkiye, 1975 yılında kurulmuş olan İslami kalkınma Bankası'nın (İKB) 22 kurucu üyelerinden biridir ve aynı zamanda İslam Konferansı Örgütü'nün (İKÖ) etkin bir üyesidir (Ersoy, 1987: 38).

Türkiye'de İslami bankacılık prensiplerine göre kurulmuş olan kurumlar 1985 yılında kurulan Albaraka Türk Finans Kurumu A.Ş. ve Faisal Finans Kurumu A.Ş.' dir. 1989 yılında Kuveyt Türk Evkaf Finans Kurumu A.Ş. 1991 yılında Anadolu Finans Kurumu A.Ş. 1995 yılında İhlas Finans Kurumu A.Ş. ve 1996 yılında Asya Finans Kurumu A.Ş. kurulmuştur. 2001 yılında Türkiye'de ekonomik kriz yaşanmış ve bu dönemde İhlâs Finans iflas etmiştir. Aynı yıl Ülker grubunca Faisal Finans devralınmış, Family Finans adıyla faaliyetine devam etmiştir. 2005 yılında Family Finans Anadolu Finans ile birleştirilmiş ve Türkiye Finans Katılım Bankası olarak kurulmuştur. 2015 yılının mayıs ayında kamu sermayeli Ziraat Katılım Bankası kurulmuştur (Sümer ve Onan, 2019: 299-300). 2016 Temmuz ayında Asya Katılım Bankası faaliyet izni iptal edilerek kapatılmıştır. 2016 Şubat ayında bir diğer

sermayesi kamuya ait katılım bankası olan Vakıf Katılım sektöre girmiştir. Son olarak BDDK faaliyet izniyle 27 Şubat 2019 da Türkiye'nin 6. Katılım bankası olan Emlak Katılım Bankası kurulmuştur.

Türkiye'de faizsiz finans sektörünün yavaş ve ürkek büyümesinin temel nedeni kamu otoritesinin faizsiz finans sektörüne karşı sergilemiş olduğu negatif ayrımcılıktır. Son yıllarda faizsiz sistemin öneminin anlaşılmasıyla uygulanan eşit şartlar ile muhafazakâr iş dünyasının finans sektörüne daha etkin ve güvenle dâhil olmasıyla faizsiz finans sektöründe olumlu etkiler beklenmektedir. Faizsiz finans sektörünün Türkiye'de ki payı yüzde 5 tir. 2025 yılına kadar Türkiye Katılım Bankaları Birliği'nin yayınlamış olduğu strateji belgesinde hedef bu oranın yüzde 15'e çıkarılmasıdır. Türkiye'de devlet faizsiz finans sektöründe bizzat sermayedar olmasıyla sektörün gelişmesi, büyümesi, sektöre karşı güvenin artması ve diğer psikolojik etkiler düşünüldüğünde faizsiz finans sisteminde olumlu etkiler beklenmektedir. Dünya da ilk olarak Türkiye'de devlet kendisi yatırımcı ve girişimci olup faizsiz finans sektörüne tamamen dâhil olmuştur. Bu şekilde yüzde yüz devlet sermayeli İslami finans kuruluşu örneği yoktur (Dereci, 2018: 19).

Türkiye'de şuan aktif olan 6 adet katılım bankası olup sektördeki Pazar payı %5 tir. İlerleyen yıllarda bu payın artırılması planlanmaktadır. Bunun en belirgin örneği devletin bizzat hissedar olarak faizsiz finans sektörüne girmiş olmasıdır.

2.4.Faizsiz Bankacılıkta Fon Toplama Yöntemleri

Faizsiz finans sisteminin kurulma amacı, dini sebeplerden dolayı yastık altı ekonomiye girişi sağlanamamış fonların faiz değil kar-zarar ortaklığı ile finans sistemine dahil edilmesidir. Bu sistemle öncelikle saklı olan fonların müşterilerden toplanması için gerekli yöntemlere ihtiyaç duyulmuştur.

Faiz ve kar payı arasındaki farkı aşağıdaki tabloda değerlendirebiliriz: (Türkiye Katılım Bankalar Birliği 2019)

Tablo 6 Kar payı ve Faiz Arasındaki Fark

KAR PAYI	FAİZ
<ul style="list-style-type: none"> • Alınacak kar payı ancak vade sonunda belli olur. Vadeden bir gün önce bile ne kadar kar alınacağı bilinemez. • Müşteriye ödenecek kar payı toplanan mevduatların oluşturduğu havuzdan elde edilen kardan ödenir. Fon kullanan müşteriden alınan kar ile fon yatıran müşteriye ödenen kar doğrudan ilişkilidir. • Kullandırılan finansmandan alınan kar ile mevduat müşterilerine ödenen kar payı arasında paralel ilişki vardır. Aradaki makas açılıp kapanmaz sabittir. • Mevduat müşterisine ödenecek olan kar payı bankanın karına bağlıdır. Banka az miktarda kar elde ederse müşterisine az kar ödemesi çok miktarda kar elde ederse çok kar payı ödemesi yapar. Zarar etmesi durumunda ise, müşteri zarara katlanmak zorundadır ve müşteri bunu kabul eder. 	<ul style="list-style-type: none"> • Alınacak faiz vadenin en başında bellidir. • Müşteriye ödenecek olan faiz bankanın çeşitli kaynaklarından elde ettiği gelirlerden ödenir. Bunların en başında kredilerden elde edilen faizler gelir ama kredi faizi ile müşteriye ödenen faiz birebir ilişkili değildir. • Krediden alınan faizle mevduata ödenen faiz arasında paralellik her zaman sabit değildir. Makas şartlarına göre açılıp kapanabilir. (Örn: 2008 krizi gibi) • Müşteriye ödenecek olan faiz bankanın kar elde etmesine bağlı değildir. Banka kar da etse zarar da etse müşteriye vade başında belirlenen faizi ödemek zorundadır.

Katılım bankaları cari hesap yoluyla ve katılım hesabı yoluyla tasarruf sahiplerinin fonlarını toplar ve fon ihtiyacı olanların hizmetine dinen meşru işlemler için sunar.

2.4.1.Özel Cari Hesaplar

Cari hesaplar, sunulan hizmet karşılığı ücret talep edilebilen istenildiği her zaman çekilebilen ve karşılığında kar payı ödenmeyen hesaplardır. Bankalar müşteri memnuniyeti açısından çoğunlukla herhangi bir hizmet bedeli talep etmemektedir. Bu hesap türüne yatırılan mevduatlarda amaç paranın güvenliğinin ve muhafazasının sağlanmasıdır. Faizsiz bankalar bu tür mevduatı, mudilerin kendisine verdikleri bir borç olarak değerlendirmekte ve mudilerine bu borç karşılığında her hangi bir fayda sağlamamaktadır. Ama müşterisinin mevduatının saklanması aracılık etmektedir. Bu hesap muhasebe açısından bir yandan müşterinin yatırmış olduğu mevduatı, diğer yandan da çektiği miktarı kayıt altına almaktadır. Cari hesaplarla ilgili fıkhi iki görüş vardır; bir görüş bu mevduatın emanet olduğunu kabul ederken, diğer görüş ise karz-ı hasen olduğu görüşüdür. Cari hesapların emanet olarak ele alınan görüşe göre bankalar, müşterisinden izinsiz mevduatlarını kullanamaz. Bu hesaplardaki mevduatların bankaların başka faaliyetlerinde kullanılmasının istenilmesi durumunda hesap sahiplerinden izin ve yetki alınması gerektiği görüşüdür. Diğer bir görüş olan Karz-ı hasen görüşüne göre ise; cari hesapları, mudilerin bankaya verdiği bir nevi borç olarak görmektedirler. Bu nedenle banka, mudilerden izin almaksızın bu hesap bakiyelerini istediği gibi kullanabilme hakkına sahiptir, fakat banka mudilere anaparayı ödemekle yükümlüdür. Banka paranın kullanılması esnasında zarar ederse bu zararı müşterilerine yansıtamaz müşteriler bu zarardan sorumlu değildir. Cari hesaplarda bulunan mevduat teminat alınarak hesap sahiplerine çek karnesi hizmeti verilebilir ayrıca çeşitli hizmetler de sunulabilir (Arabacı, 2015: 22).

İhtiyaç duyulan her an kullanıma hazır olması, tüketim veya ticari amaçlı ihtiyaçları karşılayabilmek için ellerinin altında olmasından dolayı mevduat sahipleri tarafından açılan hesaplardır. (Takan, 2002: 32). Konvansiyonel bankalarda bu tür hesaplar vadesiz mevduat hesabı olarak anılmaktadır.

5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun Kasım 2005 tarih ve 25983 mükerrer sayılı Resmi Gazete' de yayınlanan Tanımlar ve Kısaltmalar başlıklı 3. maddesinde Özel Cari Hesaplar şöyle tanımlanmıştır. "Özel Cari Hesaplar: Katılım bankalarında açılabilen ve istenildiğinde kısmen veya tamamen her an geri çekilebilme özelliğine sahip ve karşılığında hesap sahibine herhangi bir getiri ödenmeyen fonların oluşturduğu hesapları," ifade eder. Türk Lirası veya yabancı para cinsinden nama yazılı olarak "Özel Cari Hesap Cüzdanı" karşılığında açılan bu hesaplar, her an geri çekilebilme özelliği taşımaktadır (Özkan, 2012: 43).

Bu hesaplar vadesiz hesap türünde olup hesapların işletilmesiyle oluşan kar ve zararlar Katılım Bankaları'na aittir. Cari hesap türü bankalar için maliyeti olmayan bir kaynak türüdür. Cari hesaplar mevduat müşterileri tarafından bankalara verilen emanet hesaplar niteliğinde hesap türleridir (Parlakkaya ve Çürük, 2011: 397).

Katılım bankalarının maaş müşterilerinin bir kısmı paralarını muhafaza etmek ve biriktirmek için ya da fatura otomatik ödemesi, eft havale gibi işlemlerini yapmak içinde cari hesapları tercih etmektedirler.

2.4.2.Kar/Zarar Katılım Hesapları

Ellerinde bulunan atıl fonları inançlarına göre faizin haram olması sebebiyle faizli işleyişe dahil olmak istemeyen mudiler, konvansiyonel bankalara yatırmak istemediklerinden, fakat kendileri de bu mevduatlarını kullanarak yatırım yapamayacak durumda olanlar için, gelir elde etmek için katılım bankalarında açılan hesaplarda değerlendirmektedirler. Mudiler, yatırdıkları mevduatların tutarına ve vadesine göre bankanın kar ve zararından pay almaktadırlar. Bu hesaplar iş ortaklığı (mudaraba) sözleşmesine uygun olarak açılır (Gökalp ve Güngör , 1993: 91).

Tasarruf sahiplerinin atıl olan fonlarını Katılım Bankalarına kar zarar ortaklığı için yatırdıkları mevduatlar, kişi ya da kuruluşlara çeşitli projelerde kullanılmak üzere daha önceden belirlenen kar payı ve vade ile kullanılır. Katılım bankaları yapmış olduğu bu işlemlerden sonra elde ettikleri kar ya da zararın, %80' ini tasarruf sahiplerine %20'sini ise kuruma pay ederler. Katılım bankalarında genellikle kar-zarara katılma %80 müşteri, %20 bankaya oranlaması kullanılmaktadır ancak, bankadan bankaya da oranlar değişebilmektedir. Katılım bankalarında mevduat sahiplerinin elde edeceği kar ya da zarar oranı vade başında belli değildir ancak faizli sistemde en baştan vade sonunda müşterinin alacağı faiz miktarı bellidir ve anaparayla beraber müşteriye ödenir (Özkan, 2012: 47).

Katılma hesapları, mudilerine anaparanın geri ödenmesi garantisi vermemekte veya kesin kâr elde edileceği garantisi taahhüt etmemektedir. Bu hesapların bu çerçevede işlemesindeki temel sebep, faizsiz işleyiş ilkesinin şartlarına ve kar zarar ortaklığı temeline dayanmasından kaynaklanmaktadır. İslam hukuku hükümlerine göre; “faiz haram, ticaret ise helâldir” (Bakara:2/275). Katılma hesaplarında ki işleyiş ticaret esaslarını temel alır ve ticarete de kâr veya zarar hakkında önceden hüküm vermenin mümkün olmadığından bu hesaplar için herhangi bir kar getirisi garantisi verilememektedir (Çalık, 2016: 93).

Konvansiyonel bankalarda getiri oranı sabittir ancak faizsiz bankacılıkta böyle bir oran yoktur. Katılım bankası hesap müşterileri nasıl ki kara ortaksa aynı şekilde zarar edildiğinde de zarara da ortaktır. Günümüzde katılım bankaları yaptıkları yatırımlarda çoğunlukla kar elde ettikleri için ve yapılan işlemlerin hep ticari emtialara dayanmasından dolayı müşterilerine daima kar payı dağıtılmaktadırlar. Ancak zaman zaman kar oranlarında düşüş yaşanabilmektedir.

2.5.Faizsiz Bankacılıkta Fon Kullandırma Yöntemleri

Katılım bankaları mevduat sahiplerinin atıl fonlarını özel cari hesaplar ve katılma hesapları ile toplar ve bu fonları çeşitli işletmeler veya kuruluşlar aracılığıyla, bazen ortaklık yoluyla, bezende malın kiraya verilmesi yoluyla kullandırarak fonun ekonomiye katılmasını sağlamakta ve tasarruf sahiplerinin elindeki fonları değerlendirerek, onlara da getiri (kar payı) imkânı sağlamaktadırlar. Bankaların fonksiyonları arasında yer alan, topladıkları fonları ekonomiye kazandırarak reel sektöre aktarması, bankaların varlığı ve devamı için önemli olduğu kadar toplumsal ekonominin kalkınması için de oldukça önemlidir. Bankalar mevzuat çerçevesinde fon toplama bilmekte ve fon kullandıra bilmektedirler (Özkan, 2012: 57).

Katılım bankaları fon ihtiyacı olan müşteriye finansman sağlarken doğrudan nakit ödeme yapmamaktadır. Ödeme, kredi kullanan müşterinin ihtiyacı olan malı satın aldığı firmaya ve ya şahsa fatura karşılığında yapılmaktadır. Ödeme usulüne uygun yapıldıktan sonra fonun vadesine göre üzerine kâr payı eklenerek müşteriye ödeme tablosu oluşturulur ve müşteriden taksitler halinde ödeme tahsil edilir. Katılım bankaları; kurumsal/bireysel finansman desteği, kâr/zarar ortaklığı, finansal kiralama (leasing) ve mal karşılığı vesaikin finansmanı gibi fon kullandırma yöntemleriyle finansal işlemler gerçekleştirirler (Özsoy, 2011: 84).

Katılım bankalarında fon kullandırılabilmesi için mutlak suretle finansmana konu edilebilecek bir varlığa ihtiyaç duyulur. Bu özelliği ile katılım bankaları üreten sisteme önemli katkılar sağlayarak ekonominin can damarında etkin rol oynamaktadır.

2.5.1.Murabaha

Klasik Fıkıhta malın maliyetinin müşteriye belirtilmesi ve üzerine kar eklenerek satılması işlemine murabaha denir. Murabaha da müşteri satın almış olduğu mal için ne kadar fazladan kar ödeyeceğini bilir. Fakat ülkemizde uygulanan murabahanın İslam hukukçularınca fıkihtaki vadeli satışa daha uygun olduğu düşünülmektedir. Bu durumda müşteriye malın fiyatının bildirilmesi zorunluluğu yoktur. Ülkemizde katılım bankalarının asıl kazanç elde ettiği işlem murabahadır. Bu işlem vadeli satış olarak gerçekleşmektedir. Malın

satıcıdan alınması sırasında banka müşterisi banka adına vekaleten işlem yapmaktadır. Evrakların müşteri adına olması islam hukuku açısından sakıncalı görülmemektedir. Çünkü islam hukuku işlemin murabaya uygun olmasıyla ilgilenmekte evrakların müşteri adına olması şartı yoktur (Aktepe, 2012: 84).

Faizsiz bankacılıkta murabaha şu şekilde gerçekleşmektedir (Öztürk, 2014-2015: 26):

1.Müşteri malı satın almaya karar verir ve peşin fiyat bilgisini öğrenir ve satıcıdan malın fiyatının belirtildiği bir teklif formu hazırlamasını ister.

2.Müşteri almış olduğu teklifle katılım bankasına gelir ve bu malın satın alınıp vadeli olarak kendisine satılmasını talep eder.

3.Katılım bankası müşterinin ödeme performansını ve istenilen ürünün alınıp satılmaya uygunluğunu ve de gerçek işlem olup olmadığını değerlendirir. Değerlendirme sonucunda müşteriden gerekli teminatları alır ve ne kadar fazladan vade farkı uygulanacağı müşteriye bildirilir.

4.Son olarak malı vekâleten ya da doğrudan peşin olarak satın alır ve vadeli olarak müşterisine satar.

Bir örnek vermek gerekirse, mesela oto tamircisi bir kimse, tamirhane açmak için işinde kullanacağı makine ve aletleri alma gücünde olmadığı için Katılım bankasından söz konusu malzemelerin kendisi için satın almasını ister. Ustanın, söz konusu olan malzemeyi bankadan alımı vaadi mevcuttur. Katılım bankası müşterisi için malzemeyi satın alır. Maliyet fiyatının üzerinde müşterisiyle anlaşmış olduğu oranda kar koyarak ve bu karla malzemeyi müşterisine satışını yapar. Usta malzemenin bedelini bankaya, anlaşmış oldukları şartlarda taksitlerle öder (Özsoy, 2011: 65). Böylelikle usta ihtiyacı olan malzemeleri katılım bankası aracılığıyla temin etmekte ve fon ihtiyacını karşılamaktadır. Katılım bankası da müşterilerinden topladığı fon ile satın aldığı malı vadeli satış yaparak kar elde etmektedir ve bu karı mevduat müşterileriyle paylaşmaktadır.

Katılım bankalarında yaygın olarak kullanılan murabaha yönteminde ki en önemli mesele işlemin gerçekten var olmasıdır. Hayali işlemin fonlanması mümkün değildir. Dinen uygun görülen her şey için fon kullandırılması uygunken katılım bankaları fon kullandıracakları müşterinin ödeme gücünü de değerlendirmektedir. Gerekli görürse ek teminatlarla kendini güvence altına alabilir.

2.5.2.Müşaraka

Müşaraka; herhangi bir işletmenin ortağı olmak, o işletmenin sermayedarı olmak olarak tanımlanır. Bu fon kullanım şekline hem ortaklık söz konusu, hem de sermayedarlık birlikte olmaktadır. Sermayedar koymuş olduğu sermayesi ile firmanın ortağı olmakta ve kâr ve zarara katlanmaktadır. Müşarakanın mudarabadan farkı; mudaraba da atıl parasını riske atan sermayedar bir tarafta, diğer tarafta da maddi risk üstlenmeyen ve yalnızca emeğini ortaya koyan bir girişimcinin yer almasıdır. Müşarakada her iki tarafında aktif olarak riski üstlendiği görülmektedir. Yani hem girişimci hem de sermayedar kara da zarara da katlanmaktadır. Mudarabada maddi zarar sermayedara aittir (Takan ve Acar Boyacıoğlu, 2013: 14).

Müşaraka her iki tarafında sermaye koyduğu bir ortaklık türüdür. Müşaraka da kar anlaşmaya göre paylaşılmaktadır zarar ise sermaye oranına göre katlanılmaktadır. Taraflar birbirlerine koydukları sermaye payından daha fazlasına katlanmasını şart koşamazlar. Müşaraka ortaklığı iki şekilde kurulmaktadır. Bunlardan ilki normal müşaraka olup, her iki tarafta sermaye koyar ve taraflar ortaklığını sona erdirmek istediklerinde sermayesini alıp ortaklıktan ayrılırlar. Diğer bir müşaraka yöntemi de eksilen müşarakadır. Bu yöntemde ortaklardan birinin payının zamanla diğer ortağa devredildiği ortaklık türüdür. Katılım bankalarında bu yöntem katılım bankası zamanla payını fon kullanana satarak ortaklıktan ayrılır (Öztürk, 2014-2015: 30).

Müşaraka, sermaye ortaklığı anlamına gelmektedir. Katılım bankaları bazı projeler de kendi öz sermayesiyle birlikte vadesi uygun olan katılım hesabından da sermaye koyup yatırım yapabilir. Örneğin, 200 milyon kendi öz sermayesinden ve 200 milyon da müşterilerinin katılım hesaplarından da para alarak ticari faaliyet gerçekleştirebilmektedirler. Müşaraka da kar, anlaşma esaslarına göre paylaşılır fakat zarara sermaye oranına göre katlanılmaktadır (Acar, 2012: 25).

Katılım bankalarının müşaraka finansmanlarının işleyişi dünya uygulamasına benzemektedir. Bununla beraber işleyiş konvansiyonel bankacılık uygulamalarına da benzer. Buna göre müşteri veya ortak müşaraka finansmanı talebi ile katılım bankasına başvuru da bulunur. Bu başvuruda ele alınan en önemli unsur projenin geri dönüş süresidir. Türkiye’de katılım fonunun ortalama vadesi ele alındığında bu kriterin önemi anlaşılabilir (Dinç, 2017: 1325). Türkiye’de mevduat hesaplarının vadesinin ortalama yoğunluğu 1 aya kadar vadeli hesaplarda yer aldığı için Katılım bankaları yatırımlarını kendi öz kaynaklarından karşılamaktadırlar.

2.5.3.Mudaraba

Mudaraba, taraflardan biri emek diğer tarafın sermaye ortaya koyduğu bir ortaklık şeklindedir. Katılım bankaları cari hesaplardaki ya da katılım hesabındaki fonları emek sermaye ortaklığında kullanabilirler. İş tecrübesi olan birisine sermaye sağlayarak ortaklık kurabilir ve anlaştıkları oranlarda karı paylaşabilirler. Buradan elde ettiği karı da kendi ortaklarına daha önceden anlaşılan oranda dağıtır. Bu ortaklık türünde kar tarafların arasındaki anlaşma oranında dağıtılırken zarar sadece sermayedara aittir. İşletmeci zarara katılmaz onun zararı emegidir (Öztürk, 2014-2015: 29).

Faizsiz bankacılıkta sermaye sahibi “Rab Al Maal”, işletici “Mudarib”dir. Mudarib (işleten), daha öncesinde belirlenen kurallara çerçevesinde kazanç elde eder. Zarar edilmesi durumunda, “Rab Al Maal” (sermaye sahibi) zarara katlanır, mudarib ise, göstermiş olduğu gayretin ve çalışmaların karşılığını yani emeğini kaybetmiş olur. Ancak zarar mudaribin dikkatsizliğinden kaynaklandı ise veya taraflar arasındaki anlaşma hükümlerine uyulmaması sonucundan kaynaklanan zararlar mudaribe aittir (Gudil, 2007: 21).

Mudaraba günümüz katılım bankacılığında en fazla katılım hesaplarında kullanılmaktadır. Örneğin 10.000 TL'si olan bir müşteri (Rab-El-Mal) tasarrufunu bir katılım bankasına (mudarip) getirir ve katılım bankası ile oluşacak kar-zarar üzerinden %75 - %25 şeklinde anlaşma yapılır. Katılım bankası bu birikimi ve %75 - %25 şeklinde anlaşmış olan diğer müşterilerinin birikimleri ile beraber bir havuzda toplar ve bu mevduatları dahil olduğu projelerin finansmanında kullanır. Projeden kasıt faizsiz bankacılık ilkelerine uygun her türde finansman işlemleri kastedilmektedir. Daha sonra meydana gelen kar en baştan anlaşıldığı oranda paylaşılır (Acar, 2012: 55). Bu sisteme dâhil olan müşterisi kar ya da zarara katlanacağına bilincindedir. Ancak uygulamada katılım bankalarında yapılan işlemlerde zarar edilse dahi havuz içerisinde kar fazla olduğundan zaman zaman karda azalma olsa dahi genellikle kar paylaşmaktadır.

2.5.4.Selem Satışı

Selem veya selef olarak isimlendirilen satış sözleşmesi; peşin parayla veresiye mal satın almak anlamına gelmektedir. Selem akdinde üretici henüz üretmediği malı satarak finansman talebini karşılamaktadır. Sermayesi bulunan müşteri de ihtiyacı olan malı daha ucuz fiyata satın alma olanağı sağlamaktadır. Bu satım akdinde (Öztürk, 2014-2015: 34);

1. Daha sonra ki bir tarihte teslim edilmesi üzere, teslim tarihinin, bedelinin, özelliklerinin ve miktarının önceden belli olduğu bir mal üzerine anlaşma yapılır.

2. Malın parası peşin olarak ödenir.

3. Malı teslim tarihi gelince satıcı eğer malı üretmemiş olsa dahi sözleşmede belirtilen miktar ve özellikteki malı bulur, müşteriye teslim eder.

Nakte ihtiyaç duyan bir firma ya da şahıs henüz üretmediği bir malı ileri bir tarihte teslim edilmesi sözüyle peşin olarak satması işlemine selem denir. Mesela bir çiftçi hasat zamanı elde edeceği çayı önceden peşin olarak fabrikaya satar ve nakit ihtiyacını karşılayabilir. Aynı şekilde işletmede henüz üretmediği bir ürünü peşin bedele satar ve üretim tarihinde söz verdiği gibi ürünü teslim edebilir (Aktepe,2012: 50-51).

Günümüzde selem sözleşmesi katılım bankalarının fon kullanma yöntemleri olarak nadiren de olsa kullanılan bir yöntemdir. Katılım bankaları bazı malları selem yoluyla satın alabilmekte fakat banka bu malları tekrar başka birisine satmak amacıyla almaktadır. Mesela, bir katılım bankası güven duyduğu bir çiftçi müşterisinden hasat edeceği ürünlerini satın alıp selem yoluyla onun finansman ihtiyacını giderebilir, daha sonra da bu ürünü piyasada satarak ikinci bir selem yapabilmektedir. Bu paralel (alt) selem olarak adlandırılır. Bankanın selem yoluyla almış olduğu malları henüz teslim alınmadan satılması durumunda ortaya çıkması muhtemel fiki sorunları aşabilmek için, banka selem yoluyla almış olduğu malı aynı özelliklerde bir malı bir başkasına selem yoluyla satabilir. Daha sonra paralel selemde teslim tarihi ilk selemde teslim tarihi ile aynı tarih olarak belirlenir (Hacak, 2018: 30).

Selem de en önemli mesele malın bedelinin peşin olarak ödenmesi ve söz verilen tarihte malın temin edilmesidir. Satıcı firma ya da şahıs vadesinde malı üretmezse malı piyadan bularak teslim etmek zorundadır. Katılım bankacılığında uygulanan alt selem de ise iki selem birbirinden bağımsız olmalıdır. Seleme konu olan ürün ölçülebilir tartılabilir ya da sayılabilir olması şarttır. Vadeli alım-satıma uygun olmayan ürünler selem yoluyla alınıp satılamaz. Selem yöntemi vadeli finansmanın tersi işlemdir. Şöyle ki vadeli finansmanda mal peşin ödeme vadeler halinde selemde ise bedel peşin mal belli bir vadede teslim edilmektedir. Nasıl vadeli finansman uygunsa selemde islami finansmana uygundur.

2.5.5.İcara(Leasing, Finansal Kiralama)

1950'lerde ABD' de orta vadeli finansman ihtiyacının karşılanması fikriyle ortaya çıkan finansal kiralama sistemi, İslam hukuk eserlerinde bu yöntem en ince detaylarıyla geniş yer verilmiş ve islam toplumlarında yüzyıllarca uygulanmıştır (Safdari, 2019: 82).

Finansal kiralama işleminde, katılım bankaları, müşterisinin ihtiyacı olan malı (makine, teçhizat, araç vb.) satıcı firmadan satın alarak, mülkiyeti kendisine ait olma şartı ile,

belirli bir vade ve kira bedeli karşılığında müşterisine kiralamaktadır. Kira bedeli ve vade belirlenirken, müşterinin ödeme gücü dikkate alınarak anlaşma sağlanmaktadır. Ödenecek olan kira bedeli belirlenirken genellikle kiraya verenin amortisman giderlerini düştükten sonra, belli bir kar payının da eklenerek tespit edilir (Takan, 2002: 18).

Leasing işleminde üç taraf vardır. Bunlar leasing şirketi, yatırımcı ve üreticidir. Yatırımcı ihtiyacı olan malı belirler ve leasing şirketiyle karşılıklı finansal kiralama sözleşmesini imzalar. Leasing şirketi malı satın alarak teslim eder. Yatırımcı başlangıçta anlaşılmış olan vadede ödemesini leasing şirketine yapar ve vade sonunda sembolik bir miktarla yatırımcı malı satın alır (Aktepe,2012: 49).

Leasing anlaşmasında kiranın bedeli ve süresi belirtilmesi gerekmektedir. Kiralanan malın mülkiyeti malın sahibi olan faizsiz bankaya aittir. Kiralayan müşteri maldan fayda sağlamaktadır ve buna karşılık bir kira bedeli ödemesi yapmaktadır. Kiralama süresi malın kullanılabilirlik durumuna bağlı olarak 5 ila 15 yıllık olarak değişkenlik gösterebilir. Finansal kiralama yöntemi menkul ve gayrimenkulün finansmanında kullanılabilir. Günümüz ekonomilerinde ise daha çok modern teknolojiye daha kolay ulaşılabilme için tercih edilmektedir. Örneğin faizsiz banka bir gayrimenkulü, bir tezgâhı müşterisine kiraya verebileceği gibi, modern teknolojinin herhangi bir ürününü de, mesela bir bilgisayarı müşterisine kiraya verebilir. Direk kendi imkânlarıyla ihtiyacı olan bilgisayarı alamayan müşteri böylece hem daha kolay ve hem de ucuz bir şekilde bilgisayarı elde etmiş ve ihtiyacını gidermiştir (Özsoy, 2012: 43).

Finansal kiralama yönteminin tercih edilme sebeplerinden birisi de devletin finansal kiralama yöntemi ile makine teçhizat alımlarını kdv indirimi ile desteklemesidir. Öyle ki bazı ürünleri alımında kdv oranı %1'e kadar inmektedir. Bu sebeple ihtiyaç duyulan makine ve teçhizat leasing yöntemiyle hem daha avantajlı elde edilirken hem de kdv indirimi sayesinde daha az maliyete katlanılmaktadır. Bu sebeple leasing yöntemi sıkça tercih edilmektedir. Katılım bankaları bu yöntemi kendi bünyelerinde gerçekleştirebilmektedirler.

2.5.6.İstisna

İstisna kelimesi yapmak, üretimde bulunmak anlamında olup Arapça kökenli bir kelimedir. İstisna; bir unsuru imal etme veya ettirme konularını kapsayan satıcı ile alıcı arasında karşılıklı anlaşmayı konu alan bir satış sözleşmesidir. Sözleşmede anlaşılan şartlarda satıcı, alıcı tarafından talep edilen bir malı, üretmek ya da ürettirip müşteriye teslim etmeyi taahhüt ve kabul eder. Bu yöntemin kullanımı genellikle üretimi veya temininin uzun zaman alan şeylerin alım ve satım işlemlerinde kullanılmaktadır. Örneğin bir inşaat işinin

tamamlanması gibi. Sözleşmedeki şartlara bağlı olarak mal bedeli peşin olarak, vadeli veya daha sonraki bir tarihte ödenmek üzere anlaşılabilir (Tunç, 2010: 150).

İstisna akitlerinde sözleşmenin tarafları sözleşmeyi tek taraflı bozamazlar. Yüklenici malı sözleşmeye uyan şartlarda üretilmişse işveren istisnadan vazgeçemez. Üretilmiş olan mal sözleşmeye uygun üretilmediyse işveren malı teslim alıp almamak konusunda kendisi karar verir. Sözleşmede üretilecek malın özelliklerinin ve bedelinin belirtilmiş olması gerekir. Eser sözleşmesinde katılım bankası müşterisine karşı sorumlu olup, üretici de katılım bankasına karşı sorumludur. Üretici malı üretmediği zaman veya tamamlamadığı zaman katılım bankası tamamlamakla yükümlüdür (Öztürk, 2014-2015: 31).

İstisna sözleşmesi bir malın üretilmesi ile alakalı olan bir sözleşmedir. Katılım bankasına gelen kişi sözleşme oluşturmadan katılım bankasına başvurur. Katılım bankası malın üretimini üstlenerek katılım bankası malın üretimini başka bir işletmeye devreder. Bu sistemde katılım bankası asıl yüklenici, müşteri işveren ve üretici firma da alt yüklenici konumundadır.

2.5.7. Teverruk/Tavarruk

Nakit ihtiyacını karşılamak amacıyla bir kişiden vâdeli olarak alınan malı bir kişiye peşin olarak satmaya “Teverrük Satışı” denir (Aktepe, 2012: 111). İbnü'l-Kayyim meseleyi özetle şöyle açıklar: “Ahmed b. Hanbel’den bu meselede iki görüş nakledilmiştir. Mekruh olduğunu söylediği görüşte burada zor durumda kalmış kişiye mal satımı olduğunu ileri sürmüştür. Zira bunu sadece zor durumda kalanlar yapmaktadır. Üstadımız İbn Teymiye de fâizin haram kılınma gerekçesinin teverruk satışında mevcut olduğu düşüncesiyle bu şekilde alım satım yapmayı câiz görmemiştir. Ona göre bu satışta sadece bir malı alıp zararına satma külfeti söz konusudur. Şeriat ise küçük zararları haram kılıp daha büyüklerini mübah addetmez” (el-Cevziyye, 1991: 135).

Katılım bankaları için bu konuyu müzakere ettiğimizde -caiz görülse bile- şekle değil de maksada bakarak bunun, normal hallerde bir banka işlemi olarak değil, dara düşenler, sıkışanlar, kaynak elde edemediği takdirde önemli zarara uğrayacak olanlar, hâsılı zaruret sayılan ihtiyaç halinde kullanılmasının uygun olduğuna karar verilmiştir (Karaman, 2018: 80).

Katılım bankaları nakit ihtiyacı olan ve zor durumda olan müşterisine diğer finansman yöntemleriyle yardımcı olamadığı durumlarda teverruka yönelir. Katılım bankası maden borsasından bir maden (altın, gümüş dışında) satın alır. Müşterisine almış olduğu madeni vadeli olarak satar. Müşterisine vekaleten bu madeni borsada 3.bir şahsa satar ve aldığı parayı

müşterisine verir. Bu sistem katılım bankaları tarafından çok zaruri durumların dışında tercih edilmemesinin sebebi caizliği konusunda görüş ayrılıklarının var olmasıdır.

2.5.8.Karz-ı Hasen

Karz-ı hasen Kur'ân-ı Kerime a ait bir ifadedir. Kelime anlamı güzel borç demek olup, asıl anlamı 'malı Allah için harcamak' demektir. Malını Allah için harcayan kimse, bunun karşılığını Allah'tan beklediğinden, esasında Allah'a borç vermiş olmaktadır. Allah'ın da, malını Allah için harcayan kimselere kat kat karşılık vereceği birçok ayetinde yer almaktadır. Karşılığında her hangi bir şahsi menfaat elde edilmeyen; başa kakma ve minnet duyma gibi şan, şeref ve fâiz gibi her hangi bir çıkar elde edilmeyen ve beklenmeyen, helâl kazanılan maldan, sırf Allah rızâsı için verilen borç veya yardımlar "karz-ı hasen" olarak geçer. İhtiyacı olan kişinin ihtiyacı nispetinde yardımda bulunmamız, ödeme imkânı var ise borç vermemiz, ödeme imkânı yok ise karşılıksız yardım etmemiz durumları karz-ı hasen tabiri içine girer (Kösmene, 2008: 35).

Nakit para, altın, gümüş, arpa, buğday gibi tartılabilir, ölçülebilir ve piyasada muadili bulunabilir şeyler arasında karz yapılabilir. Bir kimse karzla elde ettiği şeye malik olur, mukrıza(karz sağlayan) bunun mislini vermekle mükellef bulunur. Karz dışındaki her borcu ödeme hususunda tecil (geciktirme) geçerlidir. Ancak karz muamelesinde geçerli değildir. Mukrız istediği an suresi dolmadan ikraz ettiği şeyi geri isteyebilir. Mustakrizin hemen bunu iadesi gerekir. Ödünç alınan bir malın ödenmesi misliyle olur. Kıyemîyat adı verilen ve piyasada benzeri bulunmayan veya bulunsa da ölçü ve değerce farklı olan mallar arasında karz muamelesi gerçekleştirilemez (Bilmen, 1986: 94-104).

Katılım bankaları da bu sistemle zaman zaman sosyal sorumluluk yükümlülüğünü yerine getirirken zaman zamanda müşkül duruma düşmüş müşterileri için bu yöntemi kullanarak kısa sürede geri ödenmesi şartı ile karz-ı hasen yapmaktadır. Örneğin ticari müşterilerinin zor duruma düşüp çalışanlarına maaş ödeyememesi durumunda bir hafta içinde ödenmek koşuluyla çalışanların maaşlarını karşılaya bilmekte bunun karşılığında teminat talep edebilmektedir. Karz-ı hasen işlemi için karz kullanacak kişinin müşkül durumda olması şarttır.

2.5.9.Sukuk

Sukuk ticari nitelikteki bir varlığın sertifikalar aracılığıyla menkul kıymetleştirilerek satım işlemidir. Bu sertifikaları satın alanlar ellerinde bulunan sertifika üzerindeki değer nispetinde varlığa ortak olurlar ve belirtilen vade sonunda gelirden pay almaya hak kazanırlar.

(Aktepe, 2012:151) Sukuk finansal kaynak toplamak için kullanılan bir enstürman olup, arapça sakk kelimesinin çoğuludur. Sakk kelimesi sertifika, vesika, enstürman anlamlarına gelmektedir (Tunç, 2010: 152).

Farklı uygulamalar olmakla beraber pratikte en çok icare hukuki ile karşılaşılır. İcare hukukunda varlık şirketi sukuk ihraç eder, yatırımcılar parayı ödeyerek sukuk satın alırlar. Kaynak kuruluş varlıklarını varlık kiralama şirketine satar ve satış bedelini varlık kiralama şirketinden tahsil eder. Varlık kiralama şirketi almış olduğu varlıkları yine kaynak kuruluşa kiralar ve dönemsel olarak kira tahsil eder. Aldığı kira bedelini varlıktaki ortaklıklarına göre sukuk sahiplerine dağıtır. Varlık kiralama şirketi almış olduğu varlıkları başta anlaşılan vadede kaynak kuruluşa geri satarak satış bedelini tahsil eder ve aldığı tutarı sukuk sahiplerine pay eder (Öztürk, 2014-2015: 39).

Hızla büyüyen İslami finansal hizmetlerin doğal bir sonucu olarak ortaya çıkan sukuk, katılım bankaları başta olmak üzere finansal kurum ve kuruluşlara, işletmelere ve ülke hazinelerine finansal piyasalardan İslam hukukuna uygun kaynak sağlama imkânı yaratan bir finansal araç türüdür. Sukuk ihracı toplanan fonlar ile sahip olunan paya göre yeni bir projeye başlamak, mevcut bir projeyi geliştirmek veya toplanan fonları ticari bir faaliyetin finansmanı sağlamayı amaçlar. Sukuk sisteminde yatırımcının veya sukuk sahibinin sağlayacağı getiri; bir ticari faaliyetten, belirli bir varlığın mülkiyetinden ya da bir iş ortaklığından elde edilecek gelir üzerindeki hak sahibi olmasından kaynaklanmaktadır (Yılmaz, 2014: 87).

Türkiye’de sukuk, son yıllarda İslami sermaye piyasası ve İslami bankacılıkta kullanılan yöntemler arasında oldukça popülerdir. Bu popülerliğin sebepleri arasında yerli ve yabancı yatırımcıları sukuk piyasasına çekmek için yapılan düzenlemelerin payı vardır. Sukuk ihraç eden kurumlar açısından bakıldığında ise; sukuk uygulamaları ile ilgili çeşitli teşvikler mevcuttur. Bu amaçlar doğrultusunda getirilen vergi istisnalarının maliyetleri düşürmesi sonucu sukuk enstürmanını cazip ve tercih edilir bir araç haline getirmektedir (Alpaslan ve Kudun, 2016: 330).

Dünya’da ilk ve en çok sukuk uygulamasının kullanıldığı ülke Malezya’dır. Türkiye’de ise ilk uygulama 2010 yılında mevzuatımızda yapılan düzenleme ile ilk kez sermaye piyasamıza “kira sertifikaları” olarak girmiştir. 2011 yılında ilk sukuk ihracını Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş. gerçekleştirmiştir. 2012 yılında devlet Varlık Kiralama A.Ş. vasıtasıyla piyasaya girerek daha fazla tanınmasını ve yaygınlaşmasını sağlamıştır. 2016 yılında yapılan düzenleme ile daha da iyileştirilen sistem uygulamanın yaygınlaşmasını ve

çeşitlenmesini sağlamıştır. Daha da yaygınlaşması için bakanlıklar tarafından çalışmalar devam etmektedir.

Sukukun finansal olarak faydaları ise (Görer, 2018: 63);

1.Yurtdışında 30 yıla varan vadeler olmasına karşın, Türkiye’de piyasa koşulları nedeniyle en fazla 5 yıla varan orta –uzun vadeli finansman imkanı sunar.

2.Faizsiz getiri temin eden bir finansal üründür.

3.Yatırım süresince düzenli kira geliri sağlar.

4.Likit bir enstrüman olup ve ikincil piyasada işlem görmektedir.

5.Sukuk ihracı neticesinde oluşacak satış kazancından herhangi bir Kurumlar Vergisi ödenmemektedir,

6.Satışa tabi kıymetlere ilişkin KDV ödenmemektedir

7.Yapılan sözleşmelere ait damga vergisi ödenmemektedir

8.Devir teslim süreçlerinde harç ödenmemektedir.

3. BÖLÜM

BANKACILIKTA BASEL KRİTERLERİ

Küreselleşmenin etkisiyle gelişen teknoloji, artan ürün ve hizmetler bankacılıkta çeşitli riskleri de ortaya çıkarmaktadır. Bu riskleri önlemek için çeşitli önlemler alınmıştır. Bu önlemlerin en başında Basel kriterleri yer almaktadır. Yaşanan bu gelişmeler nedeniyle finansal sistemin denetlenmesi ve düzenlenmesine ihtiyaç duyulmuştur. Uluslararası Ödemeler Bankası (Bank for International Settlements (BIS)) bünyesinde denetim komitesi kurulmuştur. Bu komite Basel kriterlerini düzenleyerek bankaların karşılaşması muhtemel risklere karşı önlem alınmasını sağlamaktadır. Basel kriterleri Basel I, Basel II ve Basel III den oluşmaktadır.

3.1. Basel I Uzlaşısı

1970 ve 1974 de yaşanan küresel ekonomik kriz sonrası finansal sektörün en önemli aktörü olan bankaların yapısını daha güçlü hale getirebilmek için ilk uygulama olan Basel I uzlaşısı 1988 yılında yayınlanmıştır. Bu uzlaş, uluslararası piyasa da faaliyette bulunan bankaların batması durumunda mevduat sahiplerinin zararını en aza indirmek için ayırması gereken sermaye karşılığını ön planda tutmuştur (Şen, 2010: 58).

Finansal küreselleşme, yaşanan finansal krizler, bankacılık sektöründe yaşanan sıkıntılar sonucu olarak uluslararası piyasaya uyum sürecinde gerekli düzenlemelere ihtiyaç duyulmuştur ve bunun sonucunda Basel I kriterleri 1989 yılında kabul edilmiştir. Ancak 1989 yılında %5, 1990 yılında %6, 1991 yılında %7, 1998 yılında %8 olarak kademeli geçiş yapılmıştır (Tatsiana ve Aktan, 2008: 1418-1419). BDDK Türkiye’de bankacılık sektörüne düzenlemeler getirerek, bankaların denetlenmesi ve daha güvenilir bir finansal sistemin oluşturulması amacıyla kurulmuştur. Bu amaçları yerine getirirken risk denetimi, aksaklıkların giderilmesi, sorunların ortadan kaldırılması gibi çalışmalarını Basel kriterlerini baz alarak gerçekleştirmektedir (Aksel, 2001: 1).

Bankacılık sektöründe Basel I kriterleri sektörün sağlam bir yapıya sahip olması için gerekli düzenlemeleri yapmıştır ancak sadece sermaye yeterliliğini baz alması sebebiyle yetersiz kalmıştır. Basel komitesi bu eksikliği gidermek amacıyla piyasanın nabzına daha uygun olan Basel II kriterlerini 2001 yılında yayınlamıştır.

3.2. Basel II Uzlaşısı

Basel II nin çıkarılmasının amacı, Basel I de ki eksikliklerin tamamlanması ve bankaların işlemlerinin hazırlanan standartlar çerçevesinde gerçekleşmesini sağlamayı,

uygulamalarda ki farklılıkları önlemeyi amaçlamaktadır. Bunun yanında Basel II serbest rekabet ortamının oluşması, finansal sistemin daha güvenilir olması ve karşılaşılabilecek risklerin önlenmesi için daha kapsamlı bir çalışmadır.

Basel II' de sermaye yeterlilik rasyosuna operasyonel riski de ilave ederek kredi riskinin daha kapsamlı ele alınması amaçlanmıştır. Sermaye yeterlilik oranının banka bazında yükseltilmesine olanak sağlayarak kur riski, faiz oranı gibi risklerin karşılanmasının amaçlanmıştır. Bankaların risk yapılarının sermaye yeterliliklerinin ve mevcut durumlarının daha şeffaf olmasını ön görmektedir. Kredi kullandıranların da risk seviyesine göre fiyatlandırma yapılmasını, firmaların risk derecelendirilmesi yapılarak kredi işleminin gerçekleştirilmesini ön görmektedir (Aykut, 2007: 3).

Basel II'nin kredilendirme sürecinde kredinin bir çok yönden değerlendirilerek riskin belirlenmesi ve buna göre fiyatlamasının yapılmasını ön görmektedir. Böylelikle kredilerin riskli ya da az riskli olarak sınıflandırılması mümkün olmaktadır. Riskli kredilere banka daha fazla faiz oranı ile kullandırım yaparak daha fazla gelir elde edebilirken az riskli kredilere daha az faiz oranı uygulayarak daha az gelir elde edebilir. Bu şekilde üstlenilen riske bilinçli olarak katlanılır ve fiyatlama yoluyla risk maaliyeti düşürülebilmektedir (Cangürel, 2012: 55).

2007 yılında yaşanan küresel kriz sonucunda bütün dünya ülkelerinin finansal yapılarında ciddi deformasyonlar yaşanmıştır. Dünya ekonomisinin karşı karşıya geldiği en büyük finansal kriz sonrası finansal düzenlemelerin yetersiz olduğu tekrar gözden geçirilip düzenlenmesi görüşü ortaya çıkmıştır (Tiryaki, 2010: 118-122). Bu gelişmeler sonucunda Basel II'nin tamamlayıcısı niteliğinde olan Basel III kriterleri düzenlenmiş ve Basel Komitesi tarafından 2010 yılında yayınlanmıştır.

3.3.Basel III' ün Ortaya Çıkışı

Ülkelerin merkez bankalarının bir araya gelerek oluşturdukları bir kuruluş olan BIS "Bank for International Settlements" 1974 yılında Basel komitesini kurmuştur. Basel komitesini finansal sistemde etkili olan ülkelerin Belçika, Kanada, Fransa, Almanya, İtalya, Japonya, Hollanda, İspanya, İsveç, İsviçre, İngiltere, ABD ve Lüksemburg merkez bankaları yetkilileri oluşturmaktadır.

Basel uygulamaları finansal piyasanın birbiriyle uyumlu hale getirilmesini ve standartların belirlenmesini amaçlamaktadır. Finansal piyasalarda yaşanması olası olan finansal dalgalanmalardan en az etkilenilmesi ve sistemli ve güvenli bir piyasa oluşturulması gayesiyle basel komitesi tarafından 1988 yılında ilk olarak Basel I kriterleri yayınlanmıştır.

Basel I’de uygulanan yöntemlerin yetersiz ve her ülkeye uygun olmaması nedeniyle Basel II çalışmaları başlamış ve 2004’de yayınlanmıştır. Basel II kriterleri yeniden düzenleme yapılarak 2006’da yeni haliyle tekrar yayınlanmıştır. Son dönemde yaşanan finansal krizlerle Basel II nin eksik ve yetersiz yönlerinin belirlenmesi neticesinde daha güvenli ve sağlam finansal piyasa oluşturulması amacıyla 2010 yılında Basel III kriterleri yayınlanmıştır.

Basel Kriterleri önceki düzenleme olan Basel II Kriterlerinin devamı niteliğindedir. Basel II Uzlaşısının eksiklerinin gidermeye yönelik olan bu düzenleme ile birtakım yenilikler ortaya koymuştur. Sermayenin niteliği ve niceliği ile ilgili yenilikler barından bu düzenleme, likidite ile ilgili düzenlemeler, karşı taraf riski hesaplamasındaki değişiklikler, bankacılık ile ilgili yeni kurallar, denetim etkinliğinin artırılmasına yönelik çalışmaları da kapsamaktadır. Basel III Kriterlerinin bir diğer özelliği ise; getirdiği düzenlemelere geçişin hemen değil de kademeli olarak yıllara yayması ve böylece ani geçişlerin oluşturacağı şok etkisini azaltacak olmasıdır (Kutlu ve Demirci, 2008: 122).

Basel III kriterlerinin en baştaki hedefi bankaların her ne sebeple meydana gelmiş olan krizlere karşı dayanıklılığı artırmak ve finansal olarak direncin artmasını sağlamaktır. Bunun yanında bankaların hesap verilebilirliğini daha şeffaf hale getirmeyi amaçlamaktadır. Basel III kriterleri risk yönetiminin en iyi şekilde yapılması ve daha şeffaf olarak sistemi kontrol altına almakta ve güven ortamı oluşturmaktadır.

3.4.Basel III’ün Temel Prensipleri ve Genel Hedefleri

Basel III’ün temel prensipleri ve genel hedefleri aşağıdaki gibi ifade edilebilir:

Daha Nitelikli Sermaye: Basel III’ün bankaların sermaye kalitesini daha nitelikli hale getirmesi beklenmektedir. Bu amaçla birçok standardın ölçümlene çalışmaları yapılmıştır. Daha iyi sermaye kalitesiyle bankalar daha güçlü sermaye yapısına sahip olacağı anlamına gelen “kayıp karşılama sermaye” ile sağlanabilir ve finansal dalgalanmalara karşı daha dayanıklı yapıya sahip olunur (Caruana, 2010).

Niceliği Artırılmış Sermaye: Bankaların finansal sistemde karşılaşılabilecek risklere karşı ekonomik koşullara göre asgari seviyenin üzerinde sermaye yeterliliğine sahip olması gerekmektedir. Ulusal denetim otoriteleri için İkinci Yapısal Blok, daha sıkı sermaye tabanı gerektirdiği için yeni Basel III kriterleri finansal piyasalar da önemli bir yer edinmektedir (Caruana, 2010).

Sermaye Tamponlarının Oluşturulması: Bu kavram diğer Basel düzenlemelerinde bulunmamaktadır. Olası risklerin önlenmesine yönelik bir araçtır. Bu kavramın yanında

döngüsel sermaye tamponu adı verilen bir diğer sermaye tamponu kavramı oluşturulmuştur. Ek sermaye tamponları ile birlikte olası krizlere karşı bir tür yedek oyuncu anlamı taşımaktadır. İlave sermaye ihtiyacı durumunda kullanılması için oluşturulan bir araçtır (Gündoğdu, 2016: 461-463).

Likidite Düzenlemeleri: Likidite düzenleme oranı ile bankanın yerel yönetimleri tarafından belirlenecek olan likidite stres yönetimi doğrultusunda zaman dilimine uygun tüm likidite ihtiyaçlarının sağlanması amaçlanmıştır. Likidite karşılama oranına göre, bankanın likit varlıklarının 30 günlük zaman içinde gerçekleşmesi muhtemel nakit çıkışını karşılayacak yeterlilikte likiditesi yüksek varlık bulundurması gerekmektedir. Buna göre nakit çıkışların oranı % 100 ve üzeri olması hedeflenmektedir (Şahin, 2013: 156).

Risk Bazlı Olmayan Kaldıraç Oranı: Küresel krizde karşılaşılan bir diğer büyük sorun da Yüksek Kaldıraç Oranları ile ilgiliydi. Bu nedenle Basel III'de bu alanda da tedbirler yer almaktadır. Basel komitesi 2013-2017 yıllarını kapsayan bir paralel uygulama döneminde kaldıraç oranının % 3'lük oranı test etmeyi amaçlamaktadır. Bu hedeflenen oran ile 2018 den itibaren ana sermayenin yaklaşık 33 katı kadar bir bilanço büyüklüğünü oluşturulmasına izin verilmektedir (Apak vd., 2016:8)

3.5. Basel III'ün Getirdiği Yenilikler

Basel III'ün getirmiş olduğu yenilikler aşağıdaki gibi ifade edilebilir:

Özkaynaklar(Sermaye): Ana sermayenin çekirdek sermaye içerisinde yer almayan veya katkı sermaye içerisinde değerlendirilemeyecek olan sermaye bileşenlerinin her yıl %10 tanıma oranı düşürülerek 2013'te %90'ı tanınacak ve toplam 10 yıl içerisinde bu unsurlar tamamen sermaye bileşeni olmaktan çıkarılacaktır. Basel III ile sermayenin tanımı yeniden yapılmış olup sermayeye ilişkin oranların daha detaylı anlaşılabilmesi için öz kaynak kalemleri tabloda belirtilmiştir (Cangürel vd., 2010: 5-6)

Tablo 7 Özkaynak Kalemleri

Ana Sermaye- Total Kapital	Üçüncü Kuşak Sermaye(Tier3)
Çekirdek Ana Sermaye(Tier1-Birinci Kuşak)	Kısa Vadeli Sermaye Benzeri Krediler
Ödenmiş Sermaye	Sermayeden İndirilen Değerler
Dağıtılmamış Karlar	Şerefiye
Yedek Akçeler	Maddi Olmayan Duran Varlıklar
Diğer	Ertelenmiş Vergi Aktifi
Melez Araçlar(Hem borç hem özkaynak özelliği taşıyan araçlar, Örn: imtiyazlı hisse senetleri)	Peşin Ödenmiş Giderler
Katkı Sermaye (Tier 2-ikinci Kuşak)	Banka ve Finansal Kuruluşlara Yapılan Yatırımlar
Sermaye Benzeri Krediler	

Kaynak: (Şahin, 2013: 153).

Sermayeye İlişkin Oranlar: Basel II’de döngüselliğin yeterince dikkate alınmadığından bu yöndeki eksikliği kapatmak için ülke şartlarına ve tercihlerine göre değişmekle birlikte %0 ilâ %2,5 oran aralığında değişen döngüsel sermaye tamponu uygulaması getirilmiştir. Bahsedilen tamponun çekirdek sermayeden ya da zararı tam karşılama kapasitesi olan diğer sermaye bileşenlerinden ayrı değerlendirilmesi gerekmektedir. Döngüsel sermaye tamponunun ekonominin büyüme hızına bağlı olarak artırılıp azaltılmasındaki amaç hızlı kredi büyümesinin önüne geçilmesi hedefidir. (Cangürel vd., 2010: 6).

Kaldıraç Oranı: Sermaye oranlarını destekleyici vasıfta olan şeffaf, basit, anlaşılır ve risk temelli olmayan kaldıraç oranı getirilmiştir. Kaldıraç oranı birinci kuşak sermayenin (Ana Sermaye) belirli dönüşüm oranlarıyla dikkate alınmış bilanço dışı kalemler ve aktifler toplamına bölünmesiyle (Ana Sermaye / Aktifler + Bilanço Dışı Kalemler¹) bulunacaktır. 2017 yılının ilk yarısına kadar sürecek olan paralel uygulama döneminde %3 oranı test edilecektir. Yapılacak olan QIS çalışmalarının ve paralel uygulamanın sonuçları da dikkate alınarak son hali verilmiş olan kaldıraç oranı 1 Ocak 2018 tarihinden itibaren “Birinci Yapısal Blok” a dâhil edilecektir (Cangürel vd., 2010:7)

Likidite Oranları: Bankaların pasif yapılarının daha güvenilir ve istikrarlı bir fonlama yapısı oluşturmak üzere orta ve uzun vadeli dönemde net istikrarlı Fonlama

¹ Bilanço dışı kalemlerin ilk etapta %100 dönüşüm oranıyla dikkate alınması öngörülmekte daha düşük ve ya Basel II’de yer alan dönüşüm faktörlerin uygulanması seçeneği de etki analizi için izlenmektedir.

Oranı getirilmiştir. Bahsedilen oran “mevcut istikrarlı fonlama tutarının” “ihtiyaç duyulan istikrarlı fonlama tutarına” oranlanmasıyla elde edilmektedir. En az Likidite karşılama oranında olduğu gibi net istikrarlı fonlama oranında da %100 olması gerekir. Mevcut “istikrarlı fonlama tutarında ” birinci kuşak ve ikinci kuşak sermaye de dâhil edilerek bankanın pasif kalemin de yer alanlar vade ve kalitelerine göre belirlenmesi gerekirken; “ihtiyaç duyulan istikrarlı fonlama tutarı” ise bankaların aktiflerinde ki kalemlerin vadesine ve kalitesine göre değişen oranlarda dikkate alınarak hesaplanacaktır. 2011-2015 yılları Likidite Karşılama Oranı için gözlem periyodu olarak belirlenmiş iken, 2012-2018 yılları Net istikrarlı Fonlama Oranı için gözlem periyodu olarak belirlenmiştir. Gözlem periyodunun ardından bahsedilen oranlar için asgari standartların ilan edileceği belirtilmiştir (Cangürel vd., 2010: 7)

Karşı Taraf Riskinin Düzenlenmesi: Bankaların finansal dalgalanma döneminde karşı karşıya kaldıkları diğer tarafların risklerini detaylarıyla hesaplayarak risk karşılığında ek sermaye tutmalarını hedeflemektedir. Özellikle kriz dönemindeki vadeli işlemler için karşı taraf kredi riski yeniden düzenlenmiştir. Basel III kriterleri finansal kuruluşlar tarafından karşı taraf riski incelenmeli, modellenmeli ve raporlanmalıdır. Karşı taraf riskinin değerlendirilmesi özellikle KOBİ’ler açısından önemlidir. Burada mevcut olan ciddi bir risk varlığı sebebiyle BDDK’ dan izin alınarak bankalar tarafından yeni kredi derecelendirme türleri oluşturulacaktır (Gödeş, 2016: 53).

3.6.Türkiye’de Basel III Uygulaması

Basel kriterleri temel amaç olarak bankaların risk yönetiminin verimliliğini artırmayı amaçlamaktadır. Bununla birlikte küresel ve ulusal krizlerin oluşturacağı tahribatları önlemeye veya en azından oluşacak olan tahribatları en az seviyeye indirmeye yönelik hazırlanmaktadır. Ancak yaşanan krizlerde tecrübe edildiği üzere Basel II düzenlemeleri bu amaçları yerine getirmede eksik kalmıştır. Bu sebeplerden dolayı Basel Komitesi yeni Basel III düzenlemesine gitmiştir. Son yaşanan küresel kriz sonrası hazırlanan Basel III kriterleri sadece bankaların bulundurması gereken sermaye miktarını artırmakla yetinmemekte, aynı zamanda yeni düzenlemeler de içermektedir.

Basel III ile ilgili dört temel noktanın altın çizilmelidir:

- 1.Yeni Basel III paketi finans sektörüne daha fazla şeffaflık sağlayarak belirsizliklerin giderilmesi için önemli katkılarda bulunmayı hedefler.

2.Yeni Basel III paketi mikro ve makro düzeyde olan temkinlilik gelişmelerini birleştirmekte, sistematik risklerle başa çıkma yolları ve finansal sistemin ekonomik gelişmelerin getireceği artış veya azalış gidişatını değerlendirmek için uygun sermaye planlarını kurmayı hedefler. Basel III araçları sistematik riski sınırlandırmak için uygun değerlendirmelerle geliştirilmiştir.

3.Basel III ile gereğine uygun kademeli ve uzun bir geçiş dönemi planlayarak genel kabul görmüş geçiş düzenlemeleri, hala ekonomiye yeni kredi akışını sağlarken bankacılık sektörünün uygun kazanç koruma ve sermaye artırma yoluyla daha yüksek sermaye standartlarına ulaşmasını sağlamaya destek olacaktır.

4.Kayıtsız işlemlerden sakınılmalıdır. Bankalar ve denetçiler, hem derin mali krizden devam ettirilebilir bir global toparlanma sağlamak amacıyla hem de davranışsal değişiklikleri teşvik etmek için daha fazla çaba göstermek zorunda kalacaklardır. Mümkün olan en kısa sürede koruma tampon ihtiyacını karşılamak için ellerinden geleni yapmalıdırlar. Ayrıca Piyasa Disiplini (Pillar III)'de kayıtsızlığa karşı korunmada önemli bir rol oynamaktadır (Caruana, 2010).

Türkiye bankacılık sektöründe Basel III uzlaşısında önemli sermaye gereksinimi hissetmeyeceği öngörüler arasındadır. Türkiye'de faaliyet gösteren bankaların sermaye yapıları incelendiğinde öz kaynaklarında yer alan sermaye benzeri kredilerin düşük olduğu, buna karşın olarak çekirdek sermaye kalemlerinin yüksek olduğu sonucuna varılmaktadır. 2001 Krizinin ardından Türkiye bankacılığı olumsuz etkilenmiştir. Bunun sonucunda Türk bankacılık sisteminde yeniden yapılandırılmaya gidilmiş ve Basel III'ün getirdiği kriterlere uyum süreci daha önceden büyük ölçüde sağlanmıştır. Türkiye, sermaye yeterlilik rasyosunu %8 kabul etmiş olmasına karşılık 2006'da %12 oranında yeterlilik rasyosu sağlayarak küresel finans krizde proaktif önleme rolü üstlenmiştir. Türkiye OECD ülkeleri arasında kamunun sağlayacağı sermaye desteğine ihtiyaç duymayan tek ülke olmuştur (Cangürel vd., 2010: 7)

4. BÖLÜM

BASEL III KRİTERLERİNE GÖRE KONVANSİYONEL BANKALAR İLE KATILIM BANKALARININ FİNANSAL PERFORMANSLARININ KARŞILAŞTIRILMASINA İLİŞKİN UYGULAMA

Ülkelerin bankalarının finansal yapıların sağlamlığı ülkenin ekonomik yapısı açısından oldukça önemlidir. Yaşanması muhtemel herhangi bir sorun finans sektörünü doğrudan etkilediğinden bankaların finansal yapılarının sağlam ve güvenilir olması gerekmektedir.

Uluslararası finans sektöründe olası krizlerde zararın en aza indirilmesi ülke ekonomilerinin kalkınması ve finansal sistemlerin devamının sağlanması için çeşitli denetim yöntemleri mevcuttur. Basel kriterleri de en kabul görmüş kurallar bütünüdür.

Ülkemizde Basel kriterleri titizlikle uygulanmaya çalışılmaktadır. Bu çalışmada Basel kriterlerinin sonucusu olan Basel III kriterlerinin etkisinin ölçülmesi amacıyla sektörde %90 paya sahip bankaların ve son dönemde hızla büyüyen ve büyümeye devam eden katılım bankalarının finansal rasyoları ele alınmış ve bir kıyaslama amaçlanmıştır.

4.1.Literatür Taraması

Bankacılık sisteminde finansal verilerin yıllar bazlı karşılaştırılması ile katılım bankacılığı ve kovansiyonel bankacılığın değerlendirmesi yapılmıştır. Bazı çalışmalar incelenerek önemi vurgulanan konular ve veriler ele alınmıştır. Mevcut sistemin finansal verilere etkisi tespit edilmeye çalışılmıştır.

Parasız (2000) çalışmada banka ve finansal kurumlar, para teorisi ve politikası, uluslararası para ve finans sistemi konuları ele alınmıştır. Makro ekonomik uzlaşımın enflasyonu dengede tutmadaki önemi tespit edilmiştir.

Ez-Zerka ve en-Neccar (2002) Hayrettin Karaman tarafından çevrilen çalışmada islam ülkelerinin kalkınma yollarını ele almış bununla ilgili deneme mahiyetinde kurulan katılım bankası değerlendirmiştir. Sonuç olarak aldığı neticeler sonucunda elde edilen sonuçlar doğrultusunda kalkınma stratejisi olarak değerlendirilmiştir.

Coşkun (2008) bu çalışmada Türk mali sistemi incelenerek katılım bankası kavramları ele alınmıştır. Ayrıca katılım bankasının Türk bankacılık sistemindeki yeri ve önemi değerlendirilerek faaliyette bulunan diğer bankaların mali gücüyle bir kıyaslama ele alınmıştır. Çalışmanın sonucunda ticari bankalar ve katılım bankaları kıyaslandığında işleyiş

açısından farklı olsalar da bu iki banka türünün birbirinden tamamen bağımsız olması durumu söz konusu olmadığı neticesine ulaşılmıştır. Katılım bankalarının da ki işleyiş farklılığı sayesinde katılım bankalarının olası kriz dönemlerinde daha az zarar yaşayacağı düşünülmektedir.

Keskin vd., (2008) Türkiye bankalar birliğinin 50.kuruluş nedeniyle hazırlanan bu çalışmada 1959-2007 yılları arasında ki Türkiye’de bankacılık sistemi değerlendirilmiştir. Finansal sektörün büyümesi ve gelişmesi için makro ekonomik istikrar, etkin denetim ve dengeli rekabetin önemine dikkat çekilmiştir.

Özulucan ve Deran (2009) çalışmada katılım bankalarının özellikleri incelenmiş olup, Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren diğer banka türlerinin mali yapısının muhasebe uygulamaları açısından kıyaslaması yapılmıştır. Çalışmanın sonucunda başlangıçta gerek kendilerine özgü muhasebesel alt yapılarının olmaması gerek sistemdeki boşluklar nedeniyle gerektiği kadar finansal sistemde yer edemediği tespit edilmiştir. Ancak yapılan düzenlemeler ile yıldan yıla hem pazardaki payını artırmış hem de ekonomiye dahil edilemeyen atıl fonların artmasını sağladığı sonucuna ulaşılmıştır.

Cangürel vd., (2010) tarafından yapılan bir çalışmada Basel III kriterleri incelenmiş ve Basel II ile kıyaslanması yapılmıştır. Araştırma da Basel III’ün Basel II gibi bir devrim niteliğinde olmadığına Basel II tamamlayıcısı olarak oluşturulduğunun ve eksik yönlerini tamamladığının altı çizilmektedir. Yeni uygulamadaki sermaye nitelik ve niceliğinin artırılmasına yönelik çalışmaların mevcut olduğunu belirtmektedir. Çalışma da Basel III uygulaması sürecinde uygulayacakları kararların faaliyetlerini sürdürdükleri ülkelerde ve küresel bankacılık sektöründe işlev ve yapılarında ciddi değişiklikler oluşacağına ulaşılmıştır.

Parlakkaya ve Çürük (2011) bu çalışmada finansal rasyoların katılım bankaları ve geleneksel bankalar arasında tasnifi Türkiye örneği üzerinden incelenmiştir. Türkiye’de faaliyette bulunan geleneksel bankalar ile katılım bankalarının finansal veriler aracılığıyla ayırt edilip edilemeyeceği araştırılmıştır. Sonuç olarak finansal veriler kullanılarak ayırt edilebileceği sonucuna ulaşılmıştır. Türk bankacılık sektörünün payının geleneksel bankalara göre düşük olmasına karşın farklı meteryallerle karlılığını artırmış olan katılım bankaları kıyaslama sonucunda çok farkın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Aktepe (2012) çalışmasında İslam hukuk sistemi çerçevesinde finansman ve bankacılığın nasıl olması gerektiği konularını ele almıştır. Çalışmanın sonucunda Katılım bankası personelleri çeşitli eğitimlerle daha fazla geliştirilerek katılım bankacılığı ürünlerini

daha iyi tanıtması gerektiği ve faizsiz bankacılık çerçevesinde yenilik odaklı ürünler geliştirilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Özkan (2012) bu çalışmada katılım bankalarının klasik bankalar ile kıyaslaması yapılmış ve bunların muhasebe uygulamaları ele alınmıştır. Sonuç olarak katılım bankalarının krizler karşısındaki dayanıklı yapıları, ekonomiye olumlu katkıları ve sosyal dayanışmaya sağladıkları katkılar göz önünde bulundurularak Türkiye ve tüm dünya da gelecek vadeden bir sektör olduğu tespit edilmiştir.

Takan ve Boyacıoğlu (2013) bankacılığın tarihsel gelişimine, fonksiyonlarına, taşıdığı risklere ve yönetimine değinilmiş olup bankacılığın iktisadi hayattaki yeri incelenmiştir. Bankacılığın fonksiyonlarını yerine getirirken sermaye birikimini hızlandırdığı aynı zamanda para ve kredi politikalarının uygulanmasına destek sağladığı tespit edilmiştir.

Yılmaz (2014) çalışmasında faizsiz finansal araçları inceleyerek bu faizsiz finansal araçlar içerisinde en yaygın olarak kullanılan Sukuk'u ele almıştır. Çalışmada Sukuk'un Türkiye'de ki uygulamasını incelemiş, vergilendirilmesi ile ilgili açıklamalarda bulunmuştur. Türkiye'de ki sukuk uygulamasının global sukuk pazarıyla kıyaslaması yapılmış ancak çok az yer edildiği tespit edilmiştir. Sukuk çeşitlerinin artırılarak halen yastık altında bulunan ekonomiye kazandırılmayan yatırımların ekonomiye dahil edilebileceği tespit edilmiştir.

Bulut (2015) bu çalışmada bankaların finansla yapıları incelenerek yapının müşteri tercihlerine etkisi araştırılmıştır. Bu çalışma sonunda bankaların finansal yapılarının; şube sayısı, atm sayısı ve bankanın müşterilerinden aldığı masrafların müşteri tercihlerini doğrudan etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Çalık (2016) bu çalışmada geleneksel bankalar ile katılım bankaları finansal sistem içerisindeki risklerinin Basel III kriterleri açısından kıyaslanması amaçlanmıştır. Çalışma sonunda Basel III kriterlerinin ülkemiz istikrarlı büyümesi açısından önemi vurgulanmıştır.

Gündoğdu (2016) tarafından yapılan çalışmada ise kriz sonrası bankacılık sistemindeki gelişmeleri incelemiş ve Basel III kriterlerini ele almıştır. Çalışmada Basel uzlaşısının başlangıçtan günümüze kadar olan süreç incelenmiştir. Türkiye yapılan düzenlemelerin ve denetim otoritesinin, ulusal bankacılık sistemi dikkate alınarak yapıldığı sonucuna ulaşmıştır.

Kale (2017) çalışmada Türk bankacılık sektörünün aracılık fonksiyonu incelenmiş olup, aracılık işlevini en etkin şekilde nasıl sağlayacağı konusu araştırılmıştır. Aracılık

işlevinin yerine getirilmesinde fon toplama ve kullandırmadaki marjın sağlıklı bir şekilde daraltılması ve aracılık maliyetinin düşürülmesi ve bu işlevin etkinliği artıracığı sonucuna ulaşılmıştır.

Kutlu ve Demirci (2018) yayınlamış oldukları makalede Basel kriterleri ele alınmış eksik yönlerine değinilerek kobilere etkisi değerlendirilmiştir. Türkiye ekonomisinde ve istihdamında önemli bir ağırlığa sahip kobilerin, devlet tarafından gerekli yasal düzenlemeler yapılarak desteklenmesi ve teşvik edilmesinin önemi tespit edilmiştir.

Dereci (2018) yazmış olduğu makalede dünya da ve Türkiye’ de ki faizsiz finans sistemini ele almış olup sistemin tarihsel gelişimini değerlendirmiştir. Türkiye’de ki faizsiz finans sistemini incelediğinde devlet sermayesi ile kurulan faizsiz finans kuruluşunun Türkiye dışında örneğinin olmadığını belirtmiştir.

4.2.Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı konvansiyonel bankalar ile katılım bankalarının finansal performanslarının çeşitli finansal veriler ile kıyaslanmasıdır. Bu kıyaslama 2010-2019 yılları karşılaştırılarak yapılmıştır.

Araştırmada Basel III kriterleri öncesi ve sonrası olarak kıyaslama yapılmış ve Basel III kriterlerinin finansal verilere etkisinin ölçülmesi amaçlanmıştır. Bunun yanında Basel kriterlerinin katılım bankaları ve konvansiyonel bankalara etkileri de birbirleriyle kıyaslanması amaçlanmıştır.

4.3.Araştırmanın Kapsamı

Bu çalışmada ülkemizde 2010-2019 yıllarında faaliyet gösteren 8 konvansiyonel banka 6 katılım bankası finansal verileri kullanılmıştır. Çalışmada kullanılan 8 konvansiyonel banka ve 6 katılım bankasının 2019 haziran verilerine göre aktif büyüklüğü baz alınarak sektörü temsilen bu bankaların verileri kullanılmıştır. Bu veriler Katılım Bankaları Birliği ve Bankalar Birliği veri tabanından alınmış olup Borsa İstanbul’da işlem gören kurumlar ele alınmıştır.

Yapılan analizlerde 2010 yılında aktif olan 8 konvansiyonel bankanın ve 3 katılım bankasının verileri kullanılmıştır. 2019 yılında ise aktif olan 8 konvansiyonel banka aynen kullanılmış olup, katılım bankası ailesine yeni katılan katılım bankaları ile birlikte 6 katılım bankası verileri kullanılmıştır. Ayrıca Basel III öncesi ve sonrası olarak bu veriler katılım bankası ve Konvansiyonel bankalar olarak ta kıyaslanmıştır.

4.4.Araştırmanın Yöntemi

Konvansiyonel ve katılım bankalarına ait finansal performans verilerinin toplanması ile elde edilen verileri analiz etmek için değerlerin normal dağılıma uygunluğu ve varyans eşitliğine bakılarak parametrik veya parametrik olmayan testlerin uygulanabilirliğine karar verilmiştir. Verilerin normal dağılıma uygunluk testi Kolmogorov-Smirnov testi kullanılarak, yine varyans homojenliği için Levene testi kullanılarak test edilmiştir. Parametrik testlerin uygulanabilmesi için aynı anda hem normal dağılıma uygunluğu hem de varyans homojenliği gereklidir. Verilerin Normal dağılmaması ya da homojen varyanslı olmaması parametrik olmayan testleri kullanmayı gerektirir.

Yapılan Kolmogorov-Smirnov testi ve Levene testi sonucunda verilerin Normal dağılım gösterdiği ve bu nedenle parametrik testlerin kullanılmasına karar verilmiştir. Parametrik testlerden konvansiyonel ve katılım bankaları gibi iki bağımsız grup bulunmasından ötürü iki grup Bağımsız iki örneklem T Testi uygulanmıştır. Ayrıca konvansiyonel ve katılım bankalarının 2010 ve 2019 değerleri olduğundan bağımlılık yapısı mevcuttur. Bu sebepten bağımlı iki örneklem T testi kullanılan bir diğer analiz yöntemi olmuştur. Çalışmanın istatistik testlerini SPSS 22 paket programları kullanılmıştır.

4.5.Araştırmanın Sonuçları

Araştırmada konvansiyonel bankalarının ve katılım bankalarının finansal performansları Basel III öncesi ve sonrası değerlendirilmiştir. Ayrıca katılım bankaları ve konvansiyonel bankaların finansal performansları birbirleriyle kıyaslanması amaçlanmıştır.

4.5.1.Konvansiyonel Bankaların Performans Kıyaslaması

Konvansiyonel bankaların toplam aktifleri, toplam kredileri, toplam mevduatları, toplam öz kaynakları, ödenmiş sermayeleri, net karları, şube sayısı, çalışan sayısı ve bilanço dışı harcamaları 2010-2019 yılları olarak kıyaslanmış ve Basel III etkisi incelenmiştir.

Tablo 8. Konvansiyonel Bankaların 2010(Basel III) ve 2019 performansının kıyaslanması

Finansal Performans		N	Ortalama	Std. Hata	T Değeri	P Değeri
Toplam Aktifler*	2010	8	98.733.700	13.254.780	-8,793	0,000
	2019	8	392.114.210	42.667.510		
Toplam Krediler*	2010	8	50.753.720	4.589.340	-7,039	0,000
	2019	8	253.359.610	31.135.710		
Toplam Mevduatlar*	2010	8	66.690.050	10.755.350	-8,532	0,000
	2019	8	235.027.630	29.068.450		
Toplam Öz kaynaklar*	2010	8	12.005.110	1.689.280	-7,276	0,000
	2019	8	40.855.490	5.359.400		
Ödenmiş Sermaye*	2010	8	3.187.750	431.290	-2,106	0,073
	2019	8	4.443.370	785.790		
Net Kar *	2010	8	2.354.880	349.160	-1,075	0,318
	2019	8	2.102.910	364.010		
Aktif Karlılık	2010	8	2,375	0,122	-10,353	0,000
	2019	8	19,825	0,153		
Öz sermaye Karlılığı	2010	8	1,200	1,769	-8,929	0,000
	2019	8	11,525	1,283		
Şube Sayısı	2010	8	918,00	94,91	-1,643	0,144
	2019	8	1014,37	131,18		
Çalışan Sayısı	2010	8	16166,12	1691,62	-2,151	0,068
	2019	8	18171,37	1591,72		
Bilanço Dışı Harcamalar *	2010	8	677.273.380	397.376.090	-2,396	0,048
	2019	8	2.738.844.030	805.334.180		

Tablodaki (*) değerler MİLYON TL cinsindedir.

Konvansiyonel bankaların Finansal performanslardan Toplam aktifler değişkeninde 2010 (Basel III) yılı ve sonrasındaki 2019 yılı arasında geçen sürede farklılık olup olmadığının testi için bağımlı iki örneklem T testi sonucuna göre P değeri $0,000 < 0,050$ olduğundan istatistiksel olarak fark bulunmuştur. Buna göre konvansiyonel bankalarda 2019 yılı Toplam aktifleri, 2010 Toplam aktiflerinden fazladır. Basel III kriterlerinin toplam aktifler değişkeninde faydalı olduğu söylenebilir.

Konvansiyonel bankaların Finansal performanslardan Toplam Krediler değişkeninde 2010 (Basel III) yılı ve sonrasındaki 2019 yılı arasında geçen sürede farklılık olup olmadığının testi için bağımlı iki örneklem T testi sonucuna göre P değeri $0,000 < 0,050$ olduğundan istatistiksel olarak fark bulunmuştur. Buna göre Konvansiyonel bankalarda 2019 yılı Toplam Kredileri, 2010 Toplam Kredilerinden fazladır. Basel III kriterlerinin toplam Krediler değişkeninde faydalı olduğu söylenebilir.

Konvansiyonel bankaların Finansal performanslardan Toplam Mevduatlar değişkeninde 2010 (Basel III) yılı ve sonrasındaki 2019 yılı arasında geçen sürede farklılık

olup olmadığının testi için bağımlı iki örneklem T testi sonucuna göre P değeri $0,000 < 0.050$ olduğundan istatistiksel olarak fark bulunmuştur. Buna göre Konvansiyonel bankalarda 2019 yılı Toplam Mevduatları, 2010 Toplam Mevduatlarından fazladır. Basel III kriterlerinin toplam Mevduatlar değişkeninde faydalı olduğu söylenebilir.

Konvansiyonel bankaların Finansal performanslardan Toplam Öz kaynaklar değişkeninde 2010 (Basel III) yılı ve sonrasındaki 2019 yılı arasında geçen sürede farklılık olup olmadığının testi için bağımlı iki örneklem T testi sonucuna göre P değeri $0,000 < 0.050$ olduğundan istatistiksel olarak fark bulunmuştur. Buna göre Konvansiyonel bankalarda 2019 yılı Toplam Öz kaynakları, 2010 Toplam Öz kaynaklarından fazladır. Basel III kriterlerinin toplam Öz kaynaklar değişkeninde faydalı olduğu söylenebilir.

Konvansiyonel bankaların Finansal performanslardan Ödenmiş Sermaye değişkeninde 2010 (Basel III) yılı ve sonrasındaki 2019 yılı arasında geçen sürede farklılık olup olmadığının testi için bağımlı iki örneklem T testi sonucuna göre P değeri $0,073 > 0.050$ olduğundan istatistiksel olarak fark bulunmamıştır. Buna göre Konvansiyonel bankalarda 2019 yılı Ödenmiş Sermayesi, 2010 Ödenmiş Sermayesi arasında önemli derecede farklılık yoktur.

Konvansiyonel bankaların Finansal performanslardan Net kar değişkeninde 2010 (Basel III) yılı ve sonrasındaki 2019 yılı arasında geçen sürede farklılık olup olmadığının testi için bağımlı iki örneklem T testi sonucuna göre P değeri $0,318 > 0.050$ olduğundan istatistiksel olarak fark bulunmamıştır. Buna göre Konvansiyonel bankalarda 2019 yılı net karı, 2010 net karı arasında önemli derecede farklılık yoktur.

Konvansiyonel bankaların Finansal performanslardan Şube sayısı değişkeninde 2010 (Basel III) yılı ve sonrasındaki 2019 yılı arasında geçen sürede farklılık olup olmadığının testi için bağımlı iki örneklem T testi sonucuna göre P değeri $0,144 > 0.050$ olduğundan istatistiksel olarak fark bulunmamıştır. Buna göre Konvansiyonel bankalarda 2019 yılı şube sayısı, 2010 şube sayısı arasında önemli derecede farklılık yoktur.

Konvansiyonel bankaların Finansal performanslardan çalışan sayısı değişkeninde 2010 (Basel III) yılı ve sonrasındaki 2019 yılı arasında geçen sürede farklılık olup olmadığının testi için bağımlı iki örneklem T testi sonucuna göre P değeri $0,068 > 0.050$ olduğundan istatistiksel olarak fark bulunmamıştır. Buna göre Konvansiyonel bankalarda 2019 yılı çalışan sayısı, 2010 çalışan sayısı arasında önemli derecede farklılık yoktur.

Konvansiyonel bankaların Finansal performanslardan Bilanço Dışı Harcamalar değişkeninde 2010 (Basel III) yılı ve sonrasındaki 2019 yılı arasında geçen sürede farklılık olup olmadığının testi için bağımlı iki örneklem T testi sonucuna göre P değeri $0,048 < 0.050$

olduğundan istatistiksel olarak fark bulunmuştur. Buna göre Konvansiyonel bankalarda 2019 yılı Bilanço Dışı Harcamaları, 2010 Bilanço Dışı Harcamalarından fazladır.

Konvansiyonel bankaların Finansal performanslardan Aktif Karlılık değişkeninde 2010 (Basel III) yılı ve sonrasındaki 2019 yılı arasında geçen sürede farklılık olup olmadığının testi için bağımlı iki örneklem T testi sonucuna göre P değeri $0,000 < 0,050$ olduğundan istatistiksel olarak fark bulunmuştur. Buna göre Konvansiyonel bankalarda 2019 yılı Aktif Karlılık, 2010 Aktif Karlılığından fazla bulunmuştur.

Konvansiyonel bankaların Finansal performanslardan Öz sermaye Karlılığı değişkeninde 2010 (Basel III) yılı ve sonrasındaki 2019 yılı arasında geçen sürede farklılık olup olmadığının testi için bağımlı iki örneklem T testi sonucuna göre P değeri $0,000 < 0,050$ olduğundan istatistiksel olarak fark bulunmuştur. Buna göre Konvansiyonel bankalarda 2019 yılı Öz sermaye Karlılığı, 2010 Öz sermaye Karlılığından fazla bulunmuştur.

4.5.2. Katılım Bankalarının Performans Kıyaslaması

Katılım bankalarının toplam aktifleri, toplam kredileri, Toplam mevduatları, toplam öz kaynaklar, ödenmiş sermaye, net kar, şube sayısı ve çalışan sayısı 2010-2019 yılları kıyaslanmış ve Basel III kriterleri etkisi incelenmiştir.

Tablo 9. Katılım Bankaların 2010 ve 2019 performansının kıyaslanması

Finansal Performans		N	Ortalama	Std. Hata	T Değeri	P Değeri																																																																																																
Toplam Aktifler*	2010	3	5.034.286.330	2.102.203.810	-3,800	0,043																																																																																																
	2019	3	45.888.177.000	11.667.019.400			Toplam Krediler*	2010	3	7.055.970.330	475.893.300	-4,218	0,048	2019	3	38.206.568.330	7.401.094.910	Toplam Mevduatlar*	2010	3	61.270.660	17.578.880	-16,296	0,004	2019	3	1.936.506.000	97.541.870	Toplam Öz kaynaklar*	2010	3	9.608.426.000	662.447.640	-3,851	0,041	2019	3	60.540.509.660	13.367.571.050	Ödenmiş Sermaye*	2010	3	1.171.805.330	165.311.000	-5,003	0,038	2019	3	4.640.237.000	795.631.600	Net Kar *	2010	3	166.518.660	20.824.540	-0,719	0,547	2019	3	284.429.000	164.981.320	Aktif Karlılık	2010	3	1,717	0,103	-14,238	0,005	2019	3	14,343	0,882	Öz sermaye Karlılığı	2010	3	0,0067	0,002	-3,822	0,012	2019	3	0,0583	0,015	Şube Sayısı	2010	3	144,00	21,12	-3,467	0,074	2019	3	320,33	54,22	Çalışan Sayısı	2010	3	2809,33	355,07	-1,942	0,192	2019
Toplam Krediler*	2010	3	7.055.970.330	475.893.300	-4,218	0,048																																																																																																
	2019	3	38.206.568.330	7.401.094.910			Toplam Mevduatlar*	2010	3	61.270.660	17.578.880	-16,296	0,004	2019	3	1.936.506.000	97.541.870	Toplam Öz kaynaklar*	2010	3	9.608.426.000	662.447.640	-3,851	0,041	2019	3	60.540.509.660	13.367.571.050	Ödenmiş Sermaye*	2010	3	1.171.805.330	165.311.000	-5,003	0,038	2019	3	4.640.237.000	795.631.600	Net Kar *	2010	3	166.518.660	20.824.540	-0,719	0,547	2019	3	284.429.000	164.981.320	Aktif Karlılık	2010	3	1,717	0,103	-14,238	0,005	2019	3	14,343	0,882	Öz sermaye Karlılığı	2010	3	0,0067	0,002	-3,822	0,012	2019	3	0,0583	0,015	Şube Sayısı	2010	3	144,00	21,12	-3,467	0,074	2019	3	320,33	54,22	Çalışan Sayısı	2010	3	2809,33	355,07	-1,942	0,192	2019	3	4426,33	724,41								
Toplam Mevduatlar*	2010	3	61.270.660	17.578.880	-16,296	0,004																																																																																																
	2019	3	1.936.506.000	97.541.870			Toplam Öz kaynaklar*	2010	3	9.608.426.000	662.447.640	-3,851	0,041	2019	3	60.540.509.660	13.367.571.050	Ödenmiş Sermaye*	2010	3	1.171.805.330	165.311.000	-5,003	0,038	2019	3	4.640.237.000	795.631.600	Net Kar *	2010	3	166.518.660	20.824.540	-0,719	0,547	2019	3	284.429.000	164.981.320	Aktif Karlılık	2010	3	1,717	0,103	-14,238	0,005	2019	3	14,343	0,882	Öz sermaye Karlılığı	2010	3	0,0067	0,002	-3,822	0,012	2019	3	0,0583	0,015	Şube Sayısı	2010	3	144,00	21,12	-3,467	0,074	2019	3	320,33	54,22	Çalışan Sayısı	2010	3	2809,33	355,07	-1,942	0,192	2019	3	4426,33	724,41																			
Toplam Öz kaynaklar*	2010	3	9.608.426.000	662.447.640	-3,851	0,041																																																																																																
	2019	3	60.540.509.660	13.367.571.050			Ödenmiş Sermaye*	2010	3	1.171.805.330	165.311.000	-5,003	0,038	2019	3	4.640.237.000	795.631.600	Net Kar *	2010	3	166.518.660	20.824.540	-0,719	0,547	2019	3	284.429.000	164.981.320	Aktif Karlılık	2010	3	1,717	0,103	-14,238	0,005	2019	3	14,343	0,882	Öz sermaye Karlılığı	2010	3	0,0067	0,002	-3,822	0,012	2019	3	0,0583	0,015	Şube Sayısı	2010	3	144,00	21,12	-3,467	0,074	2019	3	320,33	54,22	Çalışan Sayısı	2010	3	2809,33	355,07	-1,942	0,192	2019	3	4426,33	724,41																														
Ödenmiş Sermaye*	2010	3	1.171.805.330	165.311.000	-5,003	0,038																																																																																																
	2019	3	4.640.237.000	795.631.600			Net Kar *	2010	3	166.518.660	20.824.540	-0,719	0,547	2019	3	284.429.000	164.981.320	Aktif Karlılık	2010	3	1,717	0,103	-14,238	0,005	2019	3	14,343	0,882	Öz sermaye Karlılığı	2010	3	0,0067	0,002	-3,822	0,012	2019	3	0,0583	0,015	Şube Sayısı	2010	3	144,00	21,12	-3,467	0,074	2019	3	320,33	54,22	Çalışan Sayısı	2010	3	2809,33	355,07	-1,942	0,192	2019	3	4426,33	724,41																																									
Net Kar *	2010	3	166.518.660	20.824.540	-0,719	0,547																																																																																																
	2019	3	284.429.000	164.981.320			Aktif Karlılık	2010	3	1,717	0,103	-14,238	0,005	2019	3	14,343	0,882	Öz sermaye Karlılığı	2010	3	0,0067	0,002	-3,822	0,012	2019	3	0,0583	0,015	Şube Sayısı	2010	3	144,00	21,12	-3,467	0,074	2019	3	320,33	54,22	Çalışan Sayısı	2010	3	2809,33	355,07	-1,942	0,192	2019	3	4426,33	724,41																																																				
Aktif Karlılık	2010	3	1,717	0,103	-14,238	0,005																																																																																																
	2019	3	14,343	0,882			Öz sermaye Karlılığı	2010	3	0,0067	0,002	-3,822	0,012	2019	3	0,0583	0,015	Şube Sayısı	2010	3	144,00	21,12	-3,467	0,074	2019	3	320,33	54,22	Çalışan Sayısı	2010	3	2809,33	355,07	-1,942	0,192	2019	3	4426,33	724,41																																																															
Öz sermaye Karlılığı	2010	3	0,0067	0,002	-3,822	0,012																																																																																																
	2019	3	0,0583	0,015			Şube Sayısı	2010	3	144,00	21,12	-3,467	0,074	2019	3	320,33	54,22	Çalışan Sayısı	2010	3	2809,33	355,07	-1,942	0,192	2019	3	4426,33	724,41																																																																										
Şube Sayısı	2010	3	144,00	21,12	-3,467	0,074																																																																																																
	2019	3	320,33	54,22			Çalışan Sayısı	2010	3	2809,33	355,07	-1,942	0,192	2019	3	4426,33	724,41																																																																																					
Çalışan Sayısı	2010	3	2809,33	355,07	-1,942	0,192																																																																																																
	2019	3	4426,33	724,41																																																																																																		

Tablodaki (*) değerler MİLYON TL cinsindedir.

Katılım bankalarının Finansal performanslardan Toplam aktifler değişkeninde 2010 (Basel III) yılı ve sonrasındaki 2019 yılı arasında geçen sürede farklılık olup olmadığının testi için bağımlı iki örneklem T testi sonucuna göre P değeri $0,043 < 0.050$ olduğundan istatistiksel olarak fark bulunmuştur. Buna göre Katılım bankalarında 2019 yılı Toplam aktifleri, 2010 Toplam aktiflerinden fazladır. Basel III kriterlerinin toplam aktifler değişkeninde faydalı olduğu söylenebilir.

Katılım bankalarının Finansal performanslardan Toplam Krediler değişkeninde 2010 (Basel III) yılı ve sonrasındaki 2019 yılı arasında geçen sürede farklılık olup olmadığının testi için bağımlı iki örneklem T testi sonucuna göre P değeri $0,048 < 0.050$ olduğundan istatistiksel olarak fark bulunmuştur. Buna göre Katılım bankalarında 2019 yılı Toplam Kredileri, 2010 Toplam Kredilerinden fazladır. Basel III kriterlerinin toplam Krediler değişkeninde faydalı olduğu söylenebilir.

Katılım bankalarının Finansal performanslardan Toplam Mevduatlar değişkeninde 2010 (Basel III) yılı ve sonrasındaki 2019 yılı arasında geçen sürede farklılık olup olmadığının testi için bağımlı iki örneklem T testi sonucuna göre P değeri $0,004 < 0.050$ olduğundan istatistiksel olarak fark bulunmuştur. Buna göre Katılım bankalarında 2019 yılı Toplam Mevduatları, 2010 Toplam Mevduatlarından fazladır. Basel III kriterlerinin toplam Mevduatlar değişkeninde faydalı olduğu söylenebilir.

Katılım bankalarının Finansal performanslardan Toplam Öz kaynaklar değişkeninde 2010 (Basel III) yılı ve sonrasındaki 2019 yılı arasında geçen sürede farklılık olup olmadığının testi için bağımlı iki örneklem T testi sonucuna göre P değeri $0,041 < 0.050$ olduğundan istatistiksel olarak fark bulunmuştur. Buna göre Katılım bankalarında 2019 yılı Toplam Öz kaynakları, 2010 Toplam Öz kaynaklarından fazladır. Basel III kriterlerinin toplam Öz kaynaklar değişkeninde faydalı olduğu söylenebilir.

Katılım bankalarının Finansal performanslardan Ödenmiş Sermaye değişkeninde 2010 (Basel III) yılı ve sonrasındaki 2019 yılı arasında geçen sürede farklılık olup olmadığının testi için bağımlı iki örneklem T testi sonucuna göre P değeri $0,038 < 0.050$ olduğundan istatistiksel olarak fark bulunmuştur. Buna göre Katılım bankalarında 2019 yılı Ödenmiş Sermayesi, 2010 Ödenmiş Sermayesinden fazladır.

Katılım bankalarının Finansal performanslardan Net kar değişkeninde 2010 (Basel III) yılı ve sonrasındaki 2019 yılı arasında geçen sürede farklılık olup olmadığının testi için bağımlı iki örneklem T testi sonucuna göre P değeri $0,547 > 0.050$ olduğundan istatistiksel olarak fark bulunmamıştır. Buna göre Katılım bankalarında 2019 yılı net karı, 2010 net karı arasında önemli derecede farklılık yoktur.

Katılım bankalarının Finansal performanslardan Şube sayısı değişkeninde 2010 (Basel III) yılı ve sonrasındaki 2019 yılı arasında geçen sürede farklılık olup olmadığının testi için bağımlı iki örneklem T testi sonucuna göre P değeri $0,074 > 0.050$ olduğundan istatistiksel olarak fark bulunmamıştır. Buna göre Katılım bankalarında 2019 yılı şube sayısı, 2010 şube sayısı arasında önemli derecede farklılık yoktur.

Katılım bankalarının Finansal performanslardan çalışan sayısı değişkeninde 2010 (Basel III) yılı ve sonrasındaki 2019 yılı arasında geçen sürede farklılık olup olmadığının testi için bağımlı iki örneklem T testi sonucuna göre P değeri $0,192 > 0.050$ olduğundan istatistiksel olarak fark bulunmamıştır. Buna göre Katılım bankalarında 2019 yılı çalışan sayısı, 2010 çalışan sayısı arasında önemli derecede farklılık yoktur.

Katılım bankalarının Finansal performanslardan Aktif Karlılık değişkeninde 2010 (Basel III) yılı ve sonrasındaki 2019 yılı arasında geçen sürede farklılık olup olmadığının testi için bağımlı iki örneklem T testi sonucuna göre P değeri $0,005 < 0.050$ olduğundan istatistiksel olarak fark bulunmuştur. Buna göre Katılım bankalarında 2019 yılı Aktif Karlılık, 2010 Aktif Karlılığından fazla bulunmuştur.

Katılım bankalarının Finansal performanslardan Öz sermaye Karlılığı değişkeninde 2010 (Basel III) yılı ve sonrasındaki 2019 yılı arasında geçen sürede farklılık olup olmadığının testi için bağımlı iki örneklem T testi sonucuna göre P değeri $0,012 < 0.050$ olduğundan istatistiksel olarak fark bulunmuştur. Buna göre Katılım bankalarında 2019 yılı Öz sermaye Karlılığı, 2010 Öz sermaye Karlılığından fazla bulunmuştur.

4.5.3. Konvansiyonel Bankaların ve Katılım Bankalarının Basel III Öncesi Performanslarının Kıyaslanması

Aşağıdaki tabloda Basel III Kriterleri öncesi katılım bankaları ve konvansiyonel bankaları finansal performansları istatistiki sonuçları yer almaktadır. Bu istatistiki sonuçlar elde edilirken 8 konvansiyonel 3 katılım bankası verileri kullanılmıştır.

Tablo 10. 2010 (Basel III Öncesi) Konvansiyonel ve Katılım Bankalarının performansının kıyaslanması

Finansal Performans	2010	N	Ortalama	Std. Hata	T Değeri	P Değeri
Toplam Aktifler*	Konvansiyonel Bankalar	8	98.733.700	13.254.780	4,180	0,002
	Katılım Bankaları	3	5.034.280	2.102.200		
Toplam Krediler*	Konvansiyonel Bankalar	8	50.753.720	4.589.340	5,635	0,000
	Katılım Bankaları	3	7.055.970	475.890		
Toplam Mevduatlar*	Konvansiyonel Bankalar	8	66.690.050	10.755.350	3,668	0,005
	Katılım Bankaları	3	61.270	17.570		
Toplam Öz kaynaklar*	Konvansiyonel Bankalar	8	12.005.110	1.689.280	0,833	0,426
	Katılım Bankaları	3	9.608.420	662.440		
Ödenmiş Sermaye*	Konvansiyonel Bankalar	8	3.187.750	431.290	2,746	0,023
	Katılım Bankaları	3	1.171.800	165.310		
Net Kar *	Konvansiyonel Bankalar	8	2.354.880	349.160	3,711	0,005
	Katılım Bankaları	3	166.510	20.820		
Aktif Karlılık	Konvansiyonel Bankalar	8	2,375	0,122	3,078	0,013
	Katılım Bankaları	3	1,717	0,103		
Öz sermaye Karlılığı	Konvansiyonel Bankalar	8	19,825	1,769	1,811	0,022
	Katılım Bankaları	3	14,343	0,882		
Şube Sayısı	Konvansiyonel Bankalar	8	918,00	94,91	4,816	0,001
	Katılım Bankaları	3	144,00	21,12		
Çalışan Sayısı	Konvansiyonel Bankalar	8	16166,12	1691,62	4,665	0,001
	Katılım Bankaları	3	2809,33	355,07		

Tablodaki (*) değerler MİLYON TL cinsindedir.

2010 yılı Finansal performanslardan Toplam aktifler değişkeninde Konvansiyonel bankalar ile katılım bankaları arasındaki fark için yapılan bağımsız iki örneklem T testi sonucuna göre P değeri $0,002 < 0.050$ olduğundan istatistiksel olarak fark bulunmamıştır. Buna göre 2010 yılı Toplam aktifler değişkeninde konvansiyonel bankaların Toplam aktifleri katılım bankaların toplam aktiflerinden fazladır.

2010 yılı Finansal performanslardan Toplam Krediler değişkeninde Konvansiyonel bankalar ile katılım bankaları arasındaki fark için yapılan bağımsız iki örneklem T testi sonucuna göre P değeri $0,000 < 0.050$ olduğundan istatistiksel olarak fark bulunmamıştır. Buna göre 2010 yılı Toplam Krediler değişkeninde konvansiyonel bankaların Toplam Kredileri katılım bankaların toplam Kredilerinden fazladır.

2010 yılı Finansal performanslardan Toplam Mevduatlar değişkeninde Konvansiyonel bankalar ile katılım bankaları arasındaki fark için yapılan bağımsız iki örneklem T testi sonucuna göre P değeri $0,000 < 0.050$ olduğundan istatistiksel olarak fark bulunmamıştır. Buna göre 2010 yılı Toplam Mevduatlar değişkeninde konvansiyonel bankaların Toplam Mevduatları katılım bankaların toplam Mevduatlarından fazladır.

2010 yılı Finansal performanslardan Toplam Öz kaynaklar değişkeninde Konvansiyonel bankalar ile katılım bankaları arasındaki fark için yapılan bağımsız iki örneklem T testi sonucuna göre P değeri $0,426 > 0.050$ olduğundan istatistiksel olarak fark bulunmamıştır. Buna göre 2010 yılı Toplam Öz kaynaklar değişkeninde konvansiyonel bankaların Toplam Öz kaynakları ile katılım bankalarının toplam Öz kaynakları önemli derecede farklı değildir.

2010 yılı Finansal performanslardan Ödenmiş Sermaye değişkeninde Konvansiyonel bankalar ile katılım bankaları arasındaki fark için yapılan bağımsız iki örneklem T testi sonucuna göre P değeri $0,023 < 0.050$ olduğundan istatistiksel olarak fark bulunmuştur. Buna göre 2010 yılı Ödenmiş Sermaye değişkeninde konvansiyonel bankaların Ödenmiş Sermayesi, katılım bankalarının Ödenmiş Sermayesinden fazladır.

2010 yılı Finansal performanslardan Net kar değişkeninde Konvansiyonel bankalar ile katılım bankaları arasındaki fark için yapılan bağımsız iki örneklem T testi sonucuna göre P değeri $0,005 < 0.050$ olduğundan istatistiksel olarak fark bulunmuştur. Buna göre 2010 yılı Net kar değişkeninde konvansiyonel bankaların Net karı, katılım bankalarının Net karından fazladır.

2010 yılı Finansal performanslardan Şube Sayısı değişkeninde Konvansiyonel bankalar ile katılım bankaları arasındaki fark için yapılan bağımsız iki örneklem T testi sonucuna göre P değeri $0,001 < 0.050$ olduğundan istatistiksel olarak fark bulunmuştur. Buna göre 2010 yılı Şube Sayısı değişkeninde konvansiyonel bankaların şube sayısı, katılım bankalarının şube sayısından fazladır.

2010 yılı Finansal performanslardan Çalışan Sayısı değişkeninde Konvansiyonel bankalar ile katılım bankaları arasındaki fark için yapılan bağımsız iki örneklem T testi sonucuna göre P değeri $0,001 < 0.050$ olduğundan istatistiksel olarak fark bulunmuştur. Buna göre 2010 yılı Çalışan Sayısı değişkeninde konvansiyonel bankaların Çalışan sayısı, katılım bankalarının Çalışan sayısından fazladır.

2010 yılı Finansal performanslardan Aktif karlılık değişkeninde Konvansiyonel bankalar ile katılım bankaları arasındaki fark için yapılan bağımsız iki örneklem T testi sonucuna göre P değeri $0,013 < 0.050$ olduğundan istatistiksel olarak fark bulunmuştur. Buna göre 2010 yılı Aktif karlılık değişkeninde konvansiyonel bankaların Aktif karlılığı, katılım bankalarının Aktif karlılığından fazladır.

2010 yılı Finansal performanslardan Öz sermaye karlılığı değişkeninde Konvansiyonel bankalar ile katılım bankaları arasındaki fark için yapılan bağımsız iki örneklem T testi sonucuna göre P değeri $0,022 < 0.050$ olduğundan istatistiksel olarak fark bulunmuştur. Buna göre 2010 yılı Öz sermaye karlılığı değişkeninde konvansiyonel bankaların Öz sermaye

karlılığı, katılım bankaların Öz sermaye karlılığından fazladır.

4.5.4. Basel III Kriterleri Sonrası Konvansiyonel ve Katılım Bankalarının Performans Kıyaslaması

Aşağıdaki tabloda Basel III Kriterleri sonrası katılım bankaları ve konvansiyonel bankaları finansal performansları istatistiki sonuçları yer almaktadır. Bu istatistiki sonuçlar elde edilirken 8 konvansiyonel 6 katılım bankası verileri kullanılmıştır.

Tablo 11. 2019(Basel Sonrası) Konvansiyonel ve Katılım Bankaların performansının kıyaslanması

Finansal Performans	2019	N	Ortalama	Std. Hata	T Değeri	P Değeri
Toplam Aktifler*	Konvansiyonel Bankalar	8	392.114.210	42.667.510	7,193	0,000
	Katılım Bankaları	6	29.467.720	9.336.510		
Toplam Krediler*	Konvansiyonel Bankalar	8	253.359.610	31.135.710	6,179	0,000
	Katılım Bankaları	6	25.836.960	7.048.530		
Toplam Mevduatlar*	Konvansiyonel Bankalar	8	235.027.630	29.068.450	6,896	0,000
	Katılım Bankaları	6	1.143.050	359.430		
Toplam Öz kaynaklar*	Konvansiyonel Bankalar	8	40.855.490	5.359.400	0,089	0,931
	Katılım Bankaları	6	39.818.430	11.526.760		
Ödenmiş Sermaye*	Konvansiyonel Bankalar	8	4.443.370	785.790	1,065	0,308
	Katılım Bankaları	6	3.254.420	745.800		
Net Kar *	Konvansiyonel Bankalar	8	2.102.910	364.010	4,402	0,001
	Katılım Bankaları	6	206.190	85.300		
Aktif Karlılık	Konvansiyonel Bankalar	8	1,200	0,153	6,662	0,000
	Katılım Bankaları	6	0,0067	0,002		
Öz sermaye Karlılığı	Konvansiyonel Bankalar	8	11,525	1,283	7,659	0,000
	Katılım Bankaları	6	0,058	0,015		
Şube Sayısı	Konvansiyonel Bankalar	8	1014,37	131,18	5,069	0,000
	Katılım Bankaları	6	189,83	64,54		
Çalışan Sayısı	Konvansiyonel Bankalar	8	18171,37	1591,72	7,761	0,000
	Katılım Bankaları	6	2631,50	876,52		

Tablodaki (*) değerler MİLYON TL cinsindedir.

2019 yılı Finansal performanslardan Toplam aktifler değişkeninde Konvansiyonel bankalar ile katılım bankaları arasındaki fark için yapılan bağımsız iki örneklem T testi sonucuna göre P değeri $0,000 < 0.050$ olduğundan istatistiksel olarak fark bulunmamıştır. Buna göre 2019 yılı Toplam aktifler değişkeninde konvansiyonel bankaların Toplam aktifleri katılım bankaların toplam aktiflerinden fazladır.

2019 yılı Finansal performanslardan Toplam Krediler değişkeninde Konvansiyonel bankalar ile katılım bankaları arasındaki fark için yapılan bağımsız iki örneklem T testi sonucuna göre P değeri $0,000 < 0.050$ olduğundan istatistiksel olarak fark bulunmamıştır. Buna göre 2019 yılı Toplam Krediler değişkeninde konvansiyonel bankaların Toplam Kredileri katılım bankaların toplam Kredilerinden fazladır.

2019 yılı Finansal performanslardan Toplam Mevduatlar değişkeninde Konvansiyonel bankalar ile katılım bankaları arasındaki fark için yapılan bağımsız iki örneklem T testi sonucuna göre P değeri $0,000 < 0.050$ olduğundan istatistiksel olarak fark bulunmamıştır. Buna göre 2019 yılı Toplam Mevduatlar değişkeninde konvansiyonel bankaların Toplam Mevduatları katılım bankaların toplam Mevduatlarından fazladır.

2019 yılı Finansal performanslardan Toplam Öz kaynaklar değişkeninde Konvansiyonel bankalar ile katılım bankaları arasındaki fark için yapılan bağımsız iki örneklem T testi sonucuna göre P değeri $0,931 > 0.050$ olduğundan istatistiksel olarak fark bulunmamıştır. Buna göre 2019 yılı Toplam Öz kaynaklar değişkeninde konvansiyonel bankaların Toplam Öz kaynakları ile katılım bankaların toplam Öz kaynakları önemli derecede farklı değildir.

2019 yılı Finansal performanslardan Ödenmiş Sermaye değişkeninde Konvansiyonel bankalar ile katılım bankaları arasındaki fark için yapılan bağımsız iki örneklem T testi sonucuna göre P değeri $0,308 > 0.050$ olduğundan istatistiksel olarak fark bulunmamıştır. Buna göre 2019 yılı Ödenmiş Sermaye değişkeninde konvansiyonel bankaların Ödenmiş Sermayesi, katılım bankaların Ödenmiş Sermayesi önemli derecede farklı değildir.

2019 yılı Finansal performanslardan Net kar değişkeninde Konvansiyonel bankalar ile katılım bankaları arasındaki fark için yapılan bağımsız iki örneklem T testi sonucuna göre P değeri $0,001 < 0.050$ olduğundan istatistiksel olarak fark bulunmuştur. Buna göre 2019 yılı Net kar değişkeninde konvansiyonel bankaların Net karı, katılım bankaların Net karından fazladır.

2019 yılı Finansal performanslardan Şube Sayısı değişkeninde Konvansiyonel bankalar ile katılım bankaları arasındaki fark için yapılan bağımsız iki örneklem T testi sonucuna göre P değeri $0,000 < 0.050$ olduğundan istatistiksel olarak fark bulunmuştur. Buna göre 2019 yılı Şube Sayısı değişkeninde konvansiyonel bankaların şube sayısı, katılım bankaların şube sayısından fazladır.

2019 yılı Finansal performanslardan Çalışan Sayısı değişkeninde Konvansiyonel bankalar ile katılım bankaları arasındaki fark için yapılan bağımsız iki örneklem T testi sonucuna göre P değeri $0,000 < 0.050$ olduğundan istatistiksel olarak fark bulunmuştur. Buna göre 2019 yılı Çalışan Sayısı değişkeninde konvansiyonel bankaların Çalışan sayısı, katılım

bankaların Çalışan sayısından fazladır.

2019 yılı Finansal performanslardan Aktif karlılık değişkeninde Konvansiyonel bankalar ile katılım bankaları arasındaki fark için yapılan bağımsız iki örneklem T testi sonucuna göre P değeri $0,000 < 0.050$ olduğundan istatistiksel olarak fark bulunmuştur. Buna göre 2019 yılı Aktif karlılık değişkeninde konvansiyonel bankaların Aktif karlılığı, katılım bankaların Aktif karlılığından fazladır.

2019 yılı Finansal performanslardan Öz sermaye karlılığı değişkeninde Konvansiyonel bankalar ile katılım bankaları arasındaki fark için yapılan bağımsız iki örneklem T testi sonucuna göre P değeri $0,000 < 0.050$ olduğundan istatistiksel olarak fark bulunmuştur. Buna göre 2019 yılı Öz sermaye karlılığı değişkeninde konvansiyonel bankaların Öz sermaye karlılığı, katılım bankaların Öz sermaye karlılığından fazladır.

SONUÇ

Ekonomik büyüme için gerekli olan finansmanın sağlanmasında bankacılık sektörü etkin role sahiptir. Bankacılık sektöründe ki artan rekabet finans sektöründe bankaların tutunmasını zorlaştırmaktadır. Piyasada kalıcı olmak için bankalar kaynaklarını en etkin şekilde kullanmak zorundadır.

Türkiye’de bankacılık toplam finansal sistem içerisinde yüzde 90 paya sahiptir. Bu nedenle Türkiye’de bankacılık ekonomik kalkınma ve büyümede etkin rol oynar. Finansal sistem içerisinde bankacılık sisteminin güçlü olması demek ekonominin de güçlü olması anlamına gelir.

Türkiye’de bankacılık sektörü büyüme aşamasındadır. Bankacılık sisteminin sağlıklı büyümesi için çeşitli kaynaklar mevcuttur. Bunların başında denetim sistemleri mevcuttur. Basel uzlaşısı bankacılık sektöründe, bankaların finansal dalgalanmalara karşı dayanıklılığını artırmak amacıyla düzenlenen en temel uygulamaların başında gelir. Basel Kıstasları; Basel I, Basel II ve Basel III uzlaşılardan oluşmaktadır. Basel III Kriterlerinin ortaya çıkmasının nedeni, Basel I ve Basel II Kriterlerindeki eksiklerin var olmasıdır. Bu eksiklerin giderilmesi için geliştirilmiş olup, bankaların bu sistemin uygulamasına geçmelerini belirli süreç ve şartlara bağlanmıştır.

Ülkemizde de Basel kriterleri uygulamaya konulmuştur. Basel kriterlerine kademeli geçiş yapılmıştır. Tüm dünya da olduğu gibi ülkemizde de bankacılık sektöründe denetim çok önem arz etmektedir. Ülkemiz küresel kriz sonrası aldığı tedbirlerle sistemini sağlamlaştırmıştır ancak Basel kriterleriyle de ulusal finans sistemine ayak uydurmaktadır.

Bu çalışmada finansal sektörde büyük paya sahip konvansiyonel bankalar ile katılım bankaları finansal rasyolarının Basel III uzlaşısı geçiş sürecinde ve sonrasında nasıl etkilendiğinin ölçülmesi amaçlanmaktadır. Çalışmada 8 konvansiyonel banka 6 katılım bankası 2010 ve 2019 verileri kullanılmış olup 9 finansal rasyo kullanılmıştır. Veriler 2010 Basel III kriterleri öncesi ve 2019 Basel III kriterleri sonrası olarak değerlendirilmiştir.

Çalışmada toplam aktifler incelendiğinde hem konvansiyonel bankalar da hemde katılım bankalarında aktiflerinde artış tespit edilmiştir. Bu analiz sonucunda Basel kriterlerinin aktiflere olumlu etkisi olduğu söylenebilir. Bunun yanında konvansiyonel bankalarının aktifleri katılım bankalarının aktiflerinden daha fazla dır. Bunun sebebi ise finans sektöründeki paylarının farklı olmasından kaynaklanmaktadır.

Araştırmada toplam krediler değerlendirildiğinde katılım bankası ve konvansiyonel bankalarda da kredilerde artış izlenmiştir. İki banka grubu ele alındığında ise istatistiksel olarak bir fark bulunmamakla birlikte konvansiyonel banka kredi tutarı daha fazladır. Bu fazlalık yine bankacılık sektöründeki sahip oldukları pay ile doğru orantılıdır.

Yapılan inceleme sonucunda her iki banka grubunda da öz kaynaklar ve mevduat da belirli bir artış gözlenmiştir. Bunun yanı sıra ödenmiş sermaye oranında konvansiyonel bankalarda her hangi bir artış görülmezken katılım bankalarının 2019 ödenmiş sermayesi 2010 ödenmiş sermayesinden fazladır. Bunun nedeninin piyasaya giren yeni katılım bankaları olduğu düşünülmektedir.

Bankaların karlılığı incelendiğinde ise her iki banka grubu içinde karlılıkta önemli bir artış izlenmemiştir. Konvansiyonel bankalar ile katılım bankaları kıyaslandığında ise hem ürün çeşitliliği hem sahip olunan pay ve katılım bankalarının İslami şartlara uymayan ürün satışı yapamamışından kaynaklı karlılığı daha düşüktür.

Konvansiyonel bankalar ile katılım bankalarının şube sayısı ve personel sayısında önemli derecede bir değişiklik tespit edilmemiştir.

Bu alanda yapılan çalışmalar incelendiğinde birçok çalışmaya rastlanmıştır ancak Basel III kriterleri bazlı çalışmalardan bir adet çalışmaya rastlanmıştır. 2016 yılında yapılan bir çalışma incelenmiş fakat ele alınan iki katılım bankası olduğundan yeterli bulguya ulaşılamamıştır.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular incelendiğinde finansal verilerde fazla değişiklik gözlemlenmemiştir. Ancak ülkemiz ekonomisi açısından etkin role sahip konvansiyonel bankalar ve günden güne etkinliğini artıran ve devletin bizzat desteklediği katılım bankaları sağlıklı büyüme yolunda daha fazla gelişim sağlamıştır. Ekonomik büyümenin yanı sıra sağlam adımlarla büyüme ve denetim alanında atılacak adımlar bankacılık sektörünü daha güçlü hal almasını sağlayacaktır.

Araştırma da katılım ele alınan katılım bankasının sayı olarak az olması katılım bankacılığının ülkemizde hızlı ama yeni gelişim sağlıyor olması sebebiyle net bir karşılaştırılma yapılamamıştır. İlerleyen yıllarda katılım bankalarının payı arttıkça daha sağlıklı bir kıyaslama yapılabilecektir. Böylelikle eşit şartlarda rekabet ortamı oluşacak ve yapılacak olan çalışmalar ile daha net veriler elde edilecektir. Yapılacak kıyaslama da etkili

olan faaliyet yılı ve sektördeki pay oranı eşit olmasa dahi en azından yakın olacağından daha adil olacaktır.

Basel III kriterleri uluslararası bir düzenleme olup hem bankalarımızın sağlam büyümesini hem de uluslararası sistemdeki yerimizi sağlamlaştıracaktır. Yapmış olduğumuz çalışmada Basel III kriterlerinin hem katılım bankalarının hem de konvansiyonel bankaların varlığının devamı ve ekonomik büyümenin sağlam ve istikrarlı olması için gerekli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Sonuç olarak Basel III kriterleri finansal sektörümüz açısından önemli paya sahip konvansiyonel bankalar ve devletin bizzat sermayedar olarak desteklediği son dönemde hem finansal piyasada ki payını hızla artıran hem de sektör açısından büyük öneme sahip katılım bankalarının aktiflerini daha iyi yönetmelerini ve finansal yapılarının daha güçlü olmasını sağlamıştır. Basel III kriterleri her iki banka açısından hem ulusal hem de uluslararası finans alanında önemli düzenlemeler getirmiştir. Yapılan analiz sonucunda kriterlerin finansal veriler üzerinde olumlu etkisi tespit edilmiştir.

KAYNAKÇA

- Acar, D. O., (2012) *Dr.Okan Acar'ın İnternet Sitesi*. <http://www.okanacar.com> (erişim:10.06.2018)
- Akgüç, Ö., (1987) *100 Soruda Türkiyede Bankacılık*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Akın, C., (1986) *Faizsiz Bankacılık ve Kalkınma*. İstanbul: Kayıhan Yayınları.
- Akkılınç, O., (2006) Bankaların Kredi İşlemleri. *Sakarya Üniversitesi Sürekli Eğitim Merkezi*, 6.
- Aksel, K. (2001). Basel Komitesi Tarafından Yayınlanan "Yeni Sermaye Yeterlilik Çerçevesi" İstişare Raporu Üzerine Gözlemler. *Active Bankacılık ve Finans Dergisi*(20), 1.
- Aktepe, İ. E., (2012) *İslam Hukuku Çerçevesinde Finansman ve Bankacılık*. İstanbul: Erkam Matbaası.
- Aktepe, İ. E. (2012) *Sorularla Katılım Bankacılığı*. İstanbul: Erkan matbaası.
- Aktepe, İ. E. (2013) *Sorularla Katılım Bankacılığı*. İstanbul: Türkiye Katılım Bankaları Birliği.
- Alpaslan, H. İ., ve Kudun, C. (2016) Türkiye'de Sukuk Uygulamaları ve Vergisel Boyutu. *Yaşam Bilimleri Dergisi*, 330.
- Altan, M. (1998). Modern Bankacılık Fonksiyonları Açısından Özel Finans Kurumlarının Değerlendirilmesi. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü(Yayınlanmamış Doktora Tezi).
- Altan, M. (2001) *Fonksiyonlar ve İşlemler Açısından Bankacılık*.
- Apak, S., Erol, M., ve Aslan, M. (2016). Basel III Uzlaşısı ve Kredi Kullanımına Etkileri. *Journal Of Emerging Economies And Policy*. <https://dergipark.org.tr/download/article-file/430146> (erişim:05.04.2019)
- Arabacı, H. (2015). Türk Katılım Bankacılığında Fon Kullandırma Yöntemleri. Bilecik: Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Para Banka ve Dış Ticaret Programı Dönem Projesi.
- Atay, M. (2003). *Banka Muhasebesi*. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Yayınları.
- Aydın, N. (2006). *Bankacılık Uygulamaları*. Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Aykut, C. (2007). Basel II Standartları. *Ekonomik Sorunlar dergisi*(30), 3.
- Bankacılık Kanunu. (01 Kasım 2005). Bankacılık Kanunu. *Bankacılık Kanunu*. T.C.Resmi Gazete.sayı:12
- Bankası, K. T. (2015). Esas Sözleşmesi. İstanbul: Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş.
- Bayındır, A. (2007). *Ticaret ve Faiz*. İstanbul: Süleymaniye Vakfı Yayınları.
- BDDK, B. D. (2019). Bankacılık Kanunu. <https://www.procompliance.net/faq/57-bankalar-hangi-kiymetli-madenlerin-alim-satimini-yapabilirler/>.sayı:57
- Bilmen, Ö. N. (1986). *Hukuk-ı İslamiyye ve Istilahat-ı Fıkhiyye Kamusu*. İstanbul.

- Bulut, K. (2015). Türkiye'de Bankacılık Sektörünün Finansal Yapısı ve Bu Yapının Müşteri Tercihine Etkisi. Yayımlanmamış *Yüksek Lisans Tezi* . İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Büyükdeniz, A. (2012). Faizsiz Finans Kurumlarının Mali Sistem İçindeki Yeri ve Çalışma Prensipleri(Bildiri). *Türkiye'de Özel Finans Kurumları Teori ve uygulama Sempozyumu* (s. 24). İstanbul : Albaraka Türk yayınları.
- Cangürel, O. (2012). Basel II kapsamında Kredi Riskinin Ölçümünde Otorite Etkinliği; Türkiye İçin Alternatif Bir Öneri. (282), 55. İstanbul: Türkiye Bankalar Birliği.
- Cangürel, O., Güngör, S., Sevinç, V. U., Kayci, İ., ve Atalay , S. (2010, Aralık). *Sorularla Basel III*. Ankara: bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu.
- Caruana, J. (2010). Speech by Jaime Caruana, General Manager of the BIS, at the 3rd Santander International Banking Conference. Madrid.
- Coşar, N. (2009, Ekim). Türkiye'de Bankacılığın Tarihsel Gelişimi. *Türkiye'de Bankacılığın Tarihsel Gelişimi*. Yıldız Teknik Üniversitesi .
- Coşkun, A. (2008) Katılım Bankalarının Bankacılık Sektöründeki Yeri ve Önemi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Çalık, E. B. (2016) Geleneksel Bankalar İle Katılım Bankalarının Finansal Performanslarının Basel III Kriterleri Açısından Kıyaslanması. 59. Yüzcüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayımlanmamış Yüksek Lisans tezi.
- Çolak, Ö. F., ve Öcal, T. (1999) *Finansal Sistem Ve Bankalar*. Nobel Yayıncılık.
- Dar, H. A., ve Presley, J. (1999). İslamic Finance: A western Perspective. *International Journal Of Islamic Financial Services*, 2-3.
- Dereci, M. (2018) Dünya'da ve Türkiye'de Faizsiz Finans. *Katılım Finans Dergisi*.
- Dinç, Y. (2017) Katılım Bankalarında Muşaraka Finansmanının İşleyişi ve Muhasebesi; Sorunlar ve Öneriler. *III. İbaness Kongreler Serisi* (s. 1325). Edirne: Trakya Üniversitesi Uzunköprü Uygulamalı Bilimler Yüksek Okulu Bankacılık ve Sigortacılık Bölümü.
- el-Cevziyye, İ. K. (1991) *İ'lâmü 'l-muvakkîn*. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye.
- Ersoy, A. (1987) *Fazisiz Yeni Bir Banka Modeli Fazisiz Kredileşme Sistemi*. İstanbul: İslami İlimler Araştırma Yayınları.
- Eskici, M. M. (2007) Türkiye'de Katılım Bankacılığı Uygulaması ve Katılım Bankaları'nın Müşteri Özellikleri, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi İşletme Bölümü.
- ez-Zerka, P., en-Neccar, P. A., ve Çeviren Hayrettin Karaman. (2002). *İslam Düşüncesinde Ekonomi, Banka Ve Sigorta*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Gazete, R. (2019, Ocak 25). Katılım Bankalarının Fon Kullanırma Yöntemleri. [https://katilimfinansdergisi.com.tr/katilim-bankalarinin-fon-kullandirma-yontemleri-madde-19-da-belirtildi-sayı:25\(erişim:25.01.2019](https://katilimfinansdergisi.com.tr/katilim-bankalarinin-fon-kullandirma-yontemleri-madde-19-da-belirtildi-sayı:25(erişim:25.01.2019)

- Geisst, C. R. (1993) *A Guide to the Financial Institutions*. Hong Kong : The Macmillan Press Ltd.
- Gödeş, M. (2016) Basel III Kriterlerinin Katılım Bankacılığına Etkileri. İstanbul: Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü Bankacılık Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Gökalp, M. F., ve Güngör , T. (1993). *İslam Toplumunun Ekonomik Yapısı*. İstanbul: Fey Vakfı Yayınları.
- Görer, B. (2018) Sukuk. *Turkishtime Dergisi*.
- Gudil, O. (2007) *Türkiye'de Katılım Bankacılığı ve Katılım Bankalarının Getirisi ile Alternatif Yatırım Araçları Getirilerinin Analizi(2004-2006) Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü .
- Güler, R. (2014) Türkiye'de Katılım Bankaları İle Ticari Bankaların Fon Toplama ve Kullandırma Yöntemlerinin Karşılaştırılması. Ankara : Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Günel, M. (2012) Para Banka Ve Finansal Sistem. M. Günel içinde, *Para Banka Ve Finansal Sistem*. Ankara: Berikan Yayınevi.
- Gündoğdu, A. (2016) *Küresel Kriz Sonrası Gelişmeler Işığında Bankacılığın Temelleri*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Hacak, H. (2018) Fon Kullandırma Yöntemlerinden Selem. *Katılım Finans Dergisi*. [https://katilimfinansdergisi.com.tr/3860-2/\(erişim:15.03.2019\)](https://katilimfinansdergisi.com.tr/3860-2/(erişim:15.03.2019))
- Kale, S. (2017) Türk Bankacılık Sektörünün Aracılık Fonksiyonu. *Dergipark*, 218.
- Karaman,H.(2018) Teverruk. *Yeni Şafak*. <https://www.yenisafak.com/yazarlar/hayrettinkaraman/teverruk-2047946> (erişim:11.08.2019)
- Karluk, P. R. (2014). *Türkiye Ekonomisi Cumhuriyetin İlanından Günümüze Yapısal Dönüşüm*. İstanbul: Beta Basım Yayım.
- Keskin, E., İnan, E., mumcu, M., ve Erdönmez, P. (2008). *50. Yılında Türkiye Bankalar Birliği ve Türkiye'de Bankacılık Sistemi 1958-2007*. İstanbul: Türkiye Bankalar Birliği Yayınları.
- Kösmene, S. (2008) *Fıkıh Köşesi*. Fıkıh Köşesi: <http://www.fikih.info/karzi-hasen-nedir/> adresinden alındı
- Kutlu, H. A., ve Demirci, N. (2008) Kapsamlı Bir Risk Yönetimi Düzenlemesi: Basel II ve Kobilere Muhtemel Etkileri . *Muhasebe ve Finansman Dergisi*.
- Özgür, E. (2007) Katılım Bankalarının Finansal Etkinliği ve Mevduat bankaları ile rekabet Edilebilirliği . Afyonkarahisar: Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Özkan, H. (2012) Katılım Bankacılığının Klasik Bankalarla Karşılaştırılması ve Muhasebe Uygulamaları. Niğde: Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Özsoy, İ. (2011) *Türkiye'de Katılım Bankacılığı*. İstanbul: Türkiye Katılım Bankaları Birliği.
- Özsoy, M. (2012) *Sağlam Bankacılık Modeliyle Katılım Bankacılığına Giriş*. İstanbul: Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş.
- Öztürk, A. (2014-2015) Faizsiz Bankacılık İlkeleri ve Katılım Bankacılığı. *Faizsiz Bankacılık İlkeleri ve Katılım Bankacılığı* (s. 34). Konya : Türkiye Katılım Bankaları Birliği .
- Öztürk, N. (2011) *Para , Banka, Kredi*. İstanbul : Ekin Yayıncılık.
- Özulucan, A., ve Deran , A. (2009) Katılım Bankacılığı İle Geleneksel Bankaların Bankacılık Hizmetleri ve Muhasebe Uygulamaları Açısından Karşılaştırılması. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(11), 89.
- Özulucan, A., ve Özdemir, F. S. (2010). *Katılım Bankacılığı*. İstanbul: Türkmen Kitabevi.
- Pakdemirli, E. (2000) *Türkiye'de Faizsiz Finans Kurumlarının Kuruluş Serüveni, Türkiye'de Özel Finans Kurumları Teori ve Uygulama* . İstanbul: Albaraka Türk Yayınları.
- Parasız, P. (2000) *Para Banka ve Finansal Piyasalar*. Bursa: Ezgi Kitap Evi.
- Parlakkaya, R., ve Çürük, S. (2011). Finansal Rasyoların Katılım Bankaları ve Geleneksel Bankalar Arasında Bir Tasnif Aracı Olarak Kullanımı:Türkiye Örneği. *Ege Akademik Bakış*, 397.
- Safdari, A. (2019) *babakia,İrlandaki İslami Bankacılıkdaki Denetim*. akbarsafdari: <http://akbarsafdari.blogspot.com/2009/02/irandaki-islami-bankacilikta-denetim>. (erişim:10.10.2019)
- Sevilengül, O. (2001) O. Sevilengül içinde, *Banka Muhasebesi*. Ankara: Gazi Kitap Evi.
- Soto, J. H. (2006) *Money, Bank Credit, and Economic Cycles*.
- Süleyman Demirel Üniversitesi Yayını, B. M. (tarih yok). Süleyman Demirel Üniversitesi Yayını Banka Muhasebesi Ders Notu. *Süleyman Demirel Üniversitesi Yayını Banka Muhasebesi Ders Notu*. 2019 tarihinde <https://sosyالبilimler.sdu.edu.tr/assets/uploads/sites/102/files/banka-muhasebesi-ders-notu-1-14052015.pdf> (erişim:16.09.2019)
- Sümer, G., ve Onan, F. (2019) Dünya'da Faizsiz Bankacılığın Doğuşu, Türkiye'deki Katılım Bankacılığının Gelişme Süreci ve Konansiyonel Bankacılıktan Farkları. *Dergipark*, 298-299.
- Şahin, İ. (2013) Küresel Finansal Kriz Esnasında Geliştirilen Bankacılık Düzenlemelerinden Basel III Kriterlerinin Kapsamı ve Uygulama Süreci . *Muhasebe Finansman Dergisi*.
- Şahin, İ. (2013) Küresel Finansal Kriz Esnasında Geliştirilen Bankacılık Düzenlemelerinden Basel III Kriterlerinin Kapsamı ve Uygulama Süreci. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 153.
- Şen, G. (2010) Bankacılıkta Risk Yönetimi ve Basel II Kriterleri (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). 58. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Şendoğdu, A., ve Sezgin , M. (2008). *Günümüz Bankacılığında Banka Hizmetleri Pazarlaması*. İstanbul: Literatürk Yayınları.
- Şendoğdu, A., ve Sezgin , M. (Ocak 2008). *Günümüz Bankacılığında Banka Hizmetleri Pazarlaması* . İstanbul: Literatürk Yayınları.
- Takan, M. (2002). *Bankacılık Teori Uygulama ve Yöntemi*. Ankara: Nobel Kitabevi.
- Takan, M., ve Acar Boyacıoğlu, M. (2013). *Bankacılık Teori, Uygulama Ve Yöntem* . Ankara: Nobel Yayınları.
- Tatsiana, N., ve Aktan, B. (2008). Basel Sermaye Uzlaşısı Kapsamında Türk Bankacılık Sektöründeki Nihai Gelişmeler. *Journal Of Yaşar Univercity*, 1418-1419.
- Tiryaki, G. (2010). Bankacılık Sektöründe - Basel Sermaye Uzlaşmaları- Sermaye Yeterliliği Standart Rasyosu Gerçekten Yeterli Midir? *Vergi Dünyası Dergisi*(347), 118-122.
- Tunay, K. (2005). *Finansal Sistem Yapısı , İşleyişi Yönetimi ve Ekonomisi* . İstanbul : Birsen Yayınevi.
- Tunç, H. (2010). *Katılım Bankacılığı Felsefesi, Teorisi ve Türkiye Uygulaması*. İstanbul: Nesil Yayınları.
- Türkiye Finans, T. F. (2019). Katılım Bankacılığı Nasıl İşler? <https://www.turkiyefinans.com.tr/tr-tr/hakimizda/katilim-bankaciligi-sistemi/Sayfalar/katilim-bankaciligi-nasil-isler.aspx> (erişim:22.07.2019)
- Türkiye Bankalar Birliği. (2011). *Bankalarımız 2010*. İstanbul: Türkiye Bankalar Birliği Yayınları.
- Türkiye Bankalar Birliği. (2018). *Bankalarımız 2017*. İstanbul: Türkiye Bankalar Birliği .
- Türkiye Bankalar Birliği. (2019).<https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/banka-bilgileri/banka-ve-sube-sayilari/70>:<https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/banka-bilgileri/banka-ve-sube-sayilari> (erişim:10.08.2019)
- Türkiye Katılım Bankalar Birliği. (2015). *Faizsiz Bankacılık İlkleri ve Katılım Bankacılığı*. Konya: Türkiye Katılım Bankaları Birliği.
- Türkiye Katılım Bankalar Birliği.(2019).www.tkbb.org.tr. (erişim:12.08.2019)
- Uçar, M. (1994). *Türkiye'de - Dünyada Faizsiz Bankacılık ve Hesap Sistemleri*. İstanbul: FEY Vakfı Yayınları.
- Vakıf Katılım. (2019). <https://www.vakifkatilim.com.tr/tr/hakimizda/katilim-bankaciligi-sistemi>. <https://www.vakifkatilim.com.tr/tr/hakimizda/katilim-bankaciligi-sistemi>: <https://www.vakifkatilim.com.tr/tr/hakimizda/katilim-bankaciligi-sistemi> (erişim:10.03.2019)
- Vural, M. (2000) *Finansal Hizmetler ve Özel Finans Kurumlarının Vergilendirilmesi Türkiye' de Özel Finans Kurumları Teori ve Uygulama*. İstanbul: Albaraka Türk Yayınları :17,Kültür Kitapları:2.

- Vural, M. (2000) *Finansal Hizmetlerin ve Özel Finans Kurumlarının Vergilendirilmesi*. İstanbul: Albaraka Türk Yayınları.
- Yetiz, F. (2016) Bankacılığın Doğuşu ve Türk Bankacılık Sistemi. *Niğde Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 109.
- Yılmaz, E. (2014) Yeni Bir Finansal Araç Olarak Sukuk:Çeşitleri, Türkiye Uygulaması ve Vergilendirilmesi. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 87.
- Yılmaz, O. N. (2010) *Faizsiz Bankacılık İlkeleri ve Katılım Bankacılığı*. Türkiye Katılım Bankaları Birliği Yayınları .
- Zarakolu, A. (1974) *Cumhuriyetin 50.Yılında Memleketimizde Bankacılık*. Ankara: Türkiye Bankalar Birliği Yayınları.

